

30608/B

gt
30/11/05
344

THE
WORKS
OF
SIR WILLIAM JONES.

WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

1807.

Printed by T. DAVISON
Widdowson

WORKS

SIR WILLIAM JONES

12392

THE LIFE OF THE AUTHOR

LORD TEIGNMOUTH

IN THIRTEEN VOLUMES

VOLUME VI

LONDON

PRINTED FOR JOHN STODOLSKY, THE CADILLAC

AND JOHN KILMER, PATERNOSTER-ROW.

Printed by T. DAVISON,
Whitefriars.

1807

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON,
SEU MISCELLANEORUM LIBER.

	PAGE
PROÆMIUM	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis	98
CAPUT VI.—De Translatione	118
CAPUT VII.—De Comparatione	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere	189
CAPUT XI.—De Venustate	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ	275

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum Poetis	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESIOS ASIATICOS COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE, SUBIUNGITUR LIMON
SEU MISCELLANEOORUM LIBER.

PAGE	
	PROLOGIUM
	CAPUT I.—Asiaticos sive omnes Poeticos imperiosos esse debere
27	CAPUT II.—De Metricis Asiaticis
60	CAPUT III.—De Idyllico Arabico
79	CAPUT IV.—De Carmine Persico
92	CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis
118	CAPUT VI.—De Translatione
140	CAPUT VII.—De Comparatione
156	CAPUT VIII.—De reliquis Figuris
173	CAPUT IX.—De archais Poeticorum significatione
188	CAPUT X.—De Elato dicendi genere
202	CAPUT XI.—De Venustate
219	CAPUT XII.—De Poesi Heroica
242	CAPUT XIII.—De Poesi Tragicâ
253	CAPUT XIV.—De Poesi Moliâ
275	CAPUT XV.—De Poesi Androtica

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;

SUBJICITUR
L I M O N,

SEU
MISCELLANEORUM LIBER.

FLORENTISSIMÆ

ACADEMIÆ OXONIENSI,

LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,

ALMÆ MATRI SUÆ,

QUÆ

TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,
QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,

HOS

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

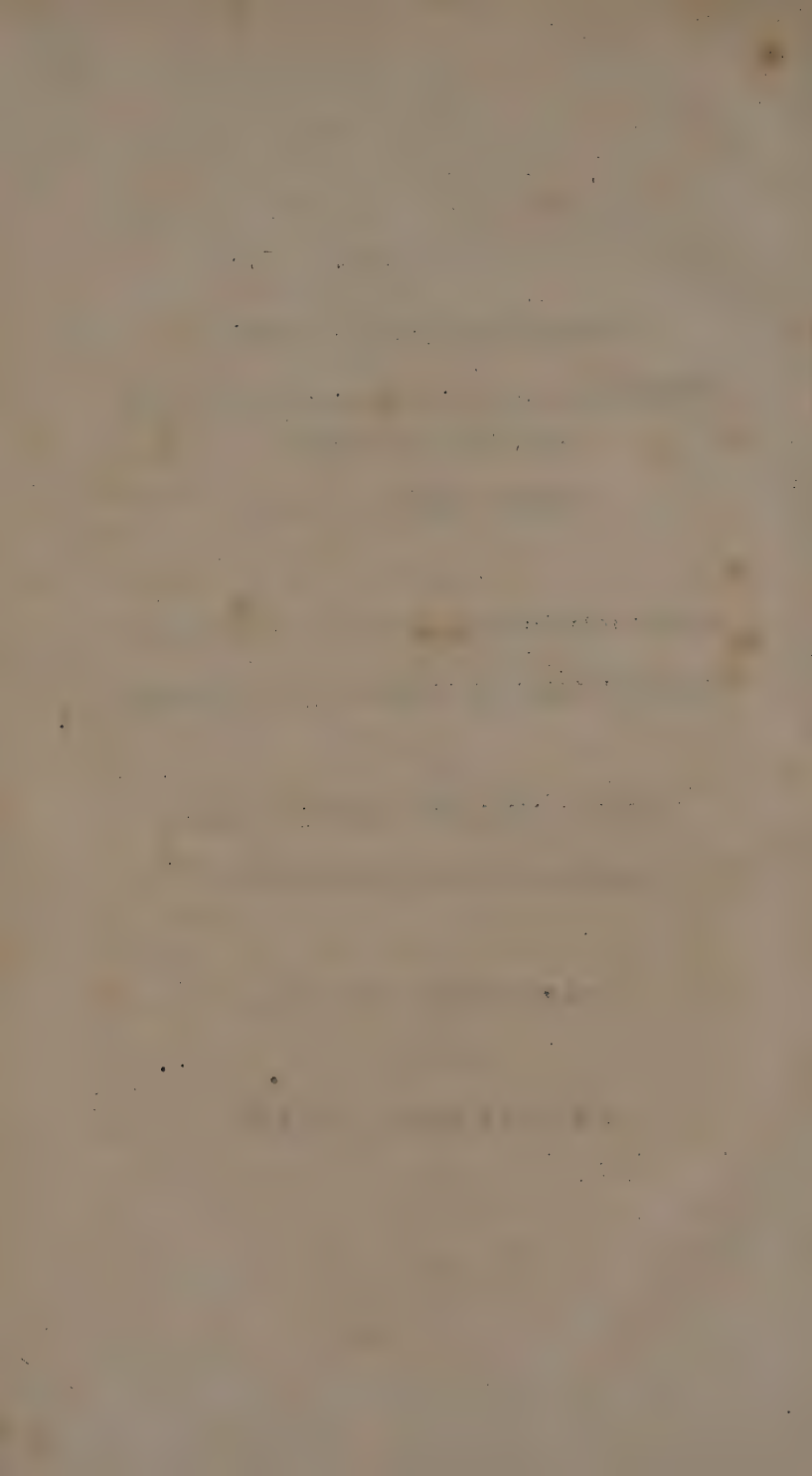
QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN

ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

PROŒMIUM.

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potiùs rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiæ meæ largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puero deditus fueram, subito deferere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adiutor, qui me, qualiscunque eram, aut si quis essem omnino, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem politiores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermiserim, aptior erit exponendi locus, siquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuofum fanè interitum juſto proſequar dolore. Fuit enim vir, ſi quiſquam alius, memorabilis, ingenioſus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magiſtro cognoverim; hilaritatem denique ac ſuavitatem eam, ut incertum omnino ſit, amicifne ſuis an diſcipulis eſſet jucundior: in literis egregiè verſatus eſt cùm Græcis tum Latinis, ac tametſi, velut alter Socrates, perpauca ipſe ſcripſerat, nemo tamen illo perſpicacior fuit et ſcientior in ſcriptorum omnium ſeu vitiis caſtigandis, ſeu comprobandis virtutibus; quòd ſi eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac ſenatum eduxiſſet, neque in ludo ſolùm et gymnaſio docendi munus ſuſcepiffet, nemini proſectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille faſcesque ſubmitteret; nam ſingulæ virtutes, quæ per ſe ipſæ oratorem commendant, in eo, ſi non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, ſermo politus, oratio volubilis, lepos feſtivus, memoria ſingularis; oculi denique, vultus, actio, non hiſtrionis, ſed alterius poenè Demoſthenis; ad ſummam, quemadmodum

ferè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensius causâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studio-
rum conjunctione privamur, et adiutorem amisimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solum nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortasse etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum cenforem! etenim licèt ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbulum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causâ scripta sunt, quàm reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset cariturum, cultius saltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiosè tractaretur, tot pœnè requireret *annos*, quot in eo et inveniundo et disponendo *mensēs* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfacturum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cujuscumque exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem; quo vitio me semper vacare non audeam dicere: sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantùm ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poetica judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et postea sum magis cariturus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentius aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quàm illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

fiquis in sermonibus Asiaticis eruditus errores fortè nostros detexerit, nosque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amicissimum putabimus, et, siquando alteram paraverimus commentariorum nostrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus necesse est, versûs Asiaticos, qui in hoc libro solutâ oratione redduntur, non eo animo conversos esse, ut in sermonibus Arabum ac Persarum tyrones erudirent: itaque si quis, in his literis nondum imbutus, speraverit à meis versionibus, locorum, qui citantur, σύνταξιν ordinemque grammaticum perspicere, næ ille se turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, sed criticus, non interpretes, sed poeta, esse volui; non quasi in ludo pueros instituere, sed cum viris undequaque doctis de poesi in genere, ac speciatim de Asiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo observarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illustrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, si possem, finimùs, breviter simpliciterque redderem; parùm sollicitus, si nomen nomini responderet, aut si justa vocolæ cujusvis *Persicæ* et *Arabicæ* significatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad summam, res et sententias, non verba, interpretari sum conatus; quòd si vel

in sententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum suffragiis facilè carere potero.

Aliud est porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longiùs petitum videbitur: illud volo dicere; si hujusmodi opus de integro scribere instituissem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diversorum sermonum uno in libro concurfionem; quæ mirum est, quantum absit ab elegantia, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, scriptorum elegantissimo, repudiata est; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philosophos proprio sermone loquentes citare: sic variæ, quæ in commentariis nostris inferuntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre existimentur, inæqualem nimis et quasi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non solùm ut minùs solutè ac volubiliter legatur, sed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius nescio quid et inculcius in libro suspicentur delitescere. Hortor itaque scriptores nostros, ut lectorum usui ac voluptati impensius, quàm solent, consulant; ut veteres illos dicendi magistros imitentur, qui artem ostendere maluerunt, quàm seipfos ostentare; ut denique simpliciter purèque scribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulò præsertim, qui non alios ducere, sed ipse ducem sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenuēs Gallorum libellos lectitare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latinè sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me fermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam nostra atque Arabica subjungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani, Russi, Germani, Poloni, Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canescemus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles didicerimus, cùm una solummodò nobis suffectura sit, modò Latinè scribendi consuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *reipublicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis permanferit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si nihil præter utilitatem spectemus, non est omninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scribere, cùm in subfelliis nostris ac fori cancellis ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes, si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed cùm nihil sit ad memoriam confirmandam aptius, aut ad linguas condiscendas magis conferat, quàm stylum exercere, nescio cur versùs aut orationes, utcunque eæ sint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vetermur: epistolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, persæpè nobis usu venit, quas satius est elegantes esse atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, nescio; ego multa me Latinè scripsisse confiteor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, siqua mihi sit in linguis ediscendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam esse et promotam. Quæ cùm ita sint, mirari fatis nequeo, quare vir eruditus, *Ernestus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

tiis versatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, nequis posthac Græcè et Latinè poemata aut politioris doctrinæ libros contexat. Quo tandem sermone uti debet is, qui poetico se ingenio inflammari sentiat? Num Gallico? at sermo ipse à poesi est alienissimus. Num Anglico? at in unâ tantùm insulâ legetur, et uno fortasse seculo. Nec verò cuivis persuadere velim, ut peregrinis sermonibus usque eò studeat, donec linguæ obliviscatur suæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici suo jure sibi vindicant, adeò tenui atque umbratili studio impendat; sed interdum, varietatis aut honestæ relaxationis causâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere si quis rectè possit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inscribitur *de recentiorum scriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen in eo quidquam probatum inveni, nisi id, de quo nemo sanus disputaverit, *recentiores scilicet, cùm Latine scribant, non tam purè ac perfectè scribere, ac si M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ floruissent, nec veterum nos linguarum elegantias æquè perspicere ac si Romani essemus*; præclarum sanè αἰώμα sed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini suavitatem non sentimus, ut Romani; sed ita tamen sentimus, ut delectemur: cur ideò, cùm tantæ sint in vitâ molestiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem asserit vir ingeniosissimus, se dubitare, an quisquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit, sentire possit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit, in Britannîâ nimirum, qui non tantam sentiat inter *Æneidis* et *Pharsaliæ* versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ cantionem, ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum: sed non mirabar ampliùs, cùm viderem ab eodem scriptore *Ruæi* nescio cujus hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis, nostram: illud autem oramus; ut, quoniam ipse *Alembertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se, omninò sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc nostrum sit placitum, solliciti parùm sumus; dummodo civibus nostris, et nobilissimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et coepti sunt et perfecti, labores nostri arriserint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda sint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi sumus in posterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere : dolet autem ? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo meliùs et efficaciùs oppressos levare, miseris opitulari, tyrannidem avertere poterimus ? Si enim quærat, Ecquis hominum fit *maximus* ? Ille, inquam, qui *optimus* : si rursùs interroget, Quis optimus hominum sit ? respondeam, Is, qui de humano genere fit optimè meritis. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per molliores animi lusûs, de hominibus tam bene mereri possimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat : equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor ; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro ; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excursu spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere ; ubi non inertîâ, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui potero, et studia hæc diù intermissa recolere, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulterius prosequi non finit.

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensûs esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, & quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrà Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare iudicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditioribus, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Prætereà, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ
 “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò
 “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non
 “ in tramitibus quædam objecta, quæ euntem
 “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poësin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodò se faciliè insinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

fi cùm *Arabum* ac *Persarum* carminibus comparatur elatissima Europæorum poësis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

*Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At si contuleris eam lacernæ,
Conspectu melioris obruatur*.*

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantix sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Persarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacrà Poësi, Prælect. vi. and vii.

esin incultam esse autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, satisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stefichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sue* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *sui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poesis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin ii poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas rarò nubibus obscuratur; ubi summâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestirier*.*

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poëseos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Persidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus primùm *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac deliciarum omnium abundantissimas, esse scimus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum earum plena est, ex quibus formidinis ac terroris depromantur imagines, quæque adeò ad *elationem* dicendi sint longè omnium aptissimæ: sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes

———*Viâ altâ atque arduâ*
Per speluncas saxis fructas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa caligo.

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque* imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abundare arbitror, ideòque poeticam, quæ his imaginibus potissimùm constat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Asiaticas* transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul. Quæst.* lib. i.

ad nos pervenit cognitio : sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinen-
sium, Indorum, Tartarorum*, aliorumque, poesi antè dicere, quàm ad Arabum sylvas, & uberimos Persarum hortos, accesserimus.

In Sinenfium linguâ, quæ, si magno scriptorum gregi * fides habenda sit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Shi king* vocatur : trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus ; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, Sinenfium ; cujus † opera gravissima *Oxonii* asservantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcunque redditum, libet subjungere : verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet
Argenteus rivi latex ;

Virides ut aura stridulo modulamine
Arundines interstrepant !

Sic, sic amœno cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

*Ode Sinica
Antiquissima.*

Vol. IV. pa. 6.

<i>verendus!</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
嘏	如	有	瞻
兮	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
<i>est</i>	厥	斐	彼
有	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aquæ</i>
<i>decorus</i>	如	君	淇
斐	<i>qui polit</i>	<i>Princeps</i>	<i>rivum</i>
<i>virtutibus</i>	瑟	<i>noster:</i>	澳
君	<i>gemmas; elatus!</i>	子	<i>virides</i>
<i>Princeps;</i>	兮	<i>ceu</i>	北
子	<i>Sagax!</i>	如	<i>arundines</i>
<i>in finem</i>	倜	<i>qui secat,</i>	竹
終	兮	切	<i>jucundè</i>
<i>non (eius)</i>	<i>celebris!</i>	<i>ceu</i>	荷
不	赫	如	<i>luxuriant!</i>
<i>Possumus</i>	兮	<i>qui limat</i>	荷
可	兮	居	<i>(sic)</i>
<i>oblivisci.</i>	<i>O quam</i>	<i>ebur,</i>	
諠			

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

*Ode Sinica
Antiquissima.*

Vol. IV. pa. 7.

<i>verendus</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
嘒	如	有	瞻
	<i>qui radit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	厥	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aqua</i>
有	如	君	淇
	<i>gemmas</i>	<i>Princeps</i>	<i>vivum</i>
斐	瑟	子	藻
<i>virtutibus</i>	<i>clatus</i>	<i>ceu</i>	<i>virides</i>
君	今	如	沚
<i>Princeps</i>	<i>Sagax</i>	<i>qui sciat</i>	<i>arundines</i>
子	猗	切	竹
<i>in finem</i>	<i>celebris</i>	<i>ceu</i>	<i>jucunde</i>
終	兮	如	猗
<i>non (egus)</i>	赫	<i>qui limat</i>	<i>luxuriant!</i>
不	矣	居	猗
<i>Poss. unus</i>	<i>O quam</i>	<i>ebur</i>	<i>sic</i>
可			
諠			

Citatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

Ut maximo labore, & arte maximâ

Effingit artifex ebur,

Sic ad benignitatem amica civium

Blandè figuras pectora.

Ut delicata gemmulam expolit manus

Fulgore lucentem aureo,

Sic civitatem mitium gaudes tuam

Ornare morum lumine.

O quàm verenda micat in oculis lenitas!

Minantur & rident simul;

O quanta pulchro dignitas vultu patet,

Et quantus incessu decor!

Scilicet amœno, cincte virtutum choro,

Princeps, amabiliter nites.

Annon per omne, Veris instar, seculum

Memoria florescet tui * ?

Egregium hoc est vetustatis monumentum; floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico laudatur, circiter octingentos ante Christum annos; docet porro, similitudinibus à sculptore eboris, & gemmarum politore ductis, quàm remoto seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes coluerit.

Nec pauciora in sermone *Indico* scripta sunt poemata †; sed Indi recentiores, post Mogolorum *دودایان* à Timuri nepotibus instauratam, Perficè omninò scribunt, ideoque sunt *Persis* subjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Couplet* Scient. Sin. pag. 10.

† Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Paris. in quâ etiam Carminum Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex versibus quibusdam (licet subinsulis) intelligere possumus, quos contexit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cum dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cœlum effert, & verbis hisce tumidis ac ridiculis alloquitur:

*Utcunque celeris terga sonipedis premas,
Agitata subito terra contremiscere;
Octoque elephantes, vasta mundi columnina,
Sub impetu ascendantis incurvescere.*

Astabat tum fortè, cum hæc recitarentur, *Bernierus* medicus *, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, insulsam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “ Cave igitur sæpiùs
“ equum conscendas, princeps, ne miseri po-
“ puli tam crebris terræ motibus pessimè mul-
“ tentur.” Tum ille comiter, “ Ob hanc rem,
“ inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poësis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

* Vid. Bernieri *de Statu Imperii Mogolici* Librum.

† Lecticâ) Indostanicè پالکة vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Asiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non defidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à pœsi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excelsum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspicui potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendisse:

بزم مردان عرصهٔ رزمست و عشرت داد و کیر
باده خون دشمن و جام دما دم تیغ و تیر

hoc est ad verbum, *Locus computationis fortium virorum est belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladiis ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porro scriptor gravissimus, Ibn Arabshah, “ Incolas *Corasmiae* & *Sogdianæ* pariter
 “ esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ-
 “ stantiores; adeo ut in urbe eorum præcipuâ,
 “ pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus
 “ & cantioni finitimis vagiant*.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musica* libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* sermone, non inveniunt; & ab Herbeloto laudatur *Syrus* nescio quis, qui *Homeri* poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpaucâ tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. کج

واهل خوارزم كاهل سمرقند في اللطافة
 واتصل من اهل سمرقند في الحشمة والظرافة
 يتعاونون المشاعرة والادب ولهم في فنون
 الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
 معرفة الموسيقى والانعام ويشترك في ذلك
 الخاض منهم والعام ومما هو مشهور عنهم ان
 الطفل في المهد منهم اذا بكى او قال آه فان
 ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox ex *Perfica*, *Musicae* propria. Vid. etiam Herbel. *Bibl. Orient.* pag. 1001.

extant carmina ; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asiâ* commorantium, libros combufferint, sacerdotes, plus æquo superstitiosi, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopibus* arbitror contigisse ; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex *Asiâ* sine dubio oriunda.

Cæterùm in *Æthiopum* fermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, five, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans ; &, tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam , ac vis ingenii illucescit ; prætereà carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio *Asiatica* collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latine* adumbratos, apponam ; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt :

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet: *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano neccessurii per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
 Nec fonantibus agri
 Molles rigantur imbribus.
 Tu, qui pratula floribus
 Suave-olentibus ornas,
 Qui lucida regis sydera,
 Flores fac roseos tui
 Colligamus amoris,
 Fructûsque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apis
 Dulcè murmurat hortos,
 Jucunda delibans thyma,
 Da, suavi mihi carmine, ut
 Diligentior illâ
 Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiari-
 ter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium
 non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obi-
 tum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit
 è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon,

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
 Quod Indicus bombyx vomit;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
 Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in Asiaticis insulis, alii in ipsâ Asiâ, *Minori* scilicet, nati sint, & qui Arabum ac Persarum poetis videantur esse per-similes, non metris solùm & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Persicè scripserunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poesin cum Græcâ identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantum Asiaticæ gentes poeticam coluerint; quantum verò aliis gentibus Arabes ac Persæ præstent, in iis, quæ deinceps sequentur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi Persas nimis servili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, Arabes ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similitudinem in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum subito com-*

ponendorum significant*. Exempla sunt innu-
mera: unum solummodò atque alterum subji-
ciam.

Primum in libri *Shekerdân* capite decimo-
quarto narratur. Ipfius auctoris verba appo-
nam: “ Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem
“ *Arrashîd* salutatum; apud quem calathus erat
“ rofarum plenus, & puella formosa, erudita,
“ poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi;
“ dixit autem, *Fac audiam, O Mofadhal, bre-*
“ *vem quandam rosæ similitudinem. Recitavi*
“ igitur ex tempore, *Similis est puellæ genæ,*
“ *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, ru-*
“ *bore suffundi incipit.*

“ Tum interpellavit puella, eodem metri ge-
“ nere,

“ *Similis est potiùs genæ meæ, cùm me provocet*
“ *Arrashîdi manus ad dulces amoris lusus †.*”

* &c. بدیہا & ارتجالا & اقتراحا

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين

يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة ادبية

شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل

في هذا الورد شيأ يشبهه فقلت

كانه خد المحبوب يقبله

فم الحبيب وقد ابداه خجلا

· Bellissimi videbuntur hi versûs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparisonem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophronides, cujus versiculos (etfi Græcas sententias Latinis immiscere admodum displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Ουτε παιδος ἄρρεν,

Ουτε παρθενων των χρυσοφορων,

Ουτε γυναικων βαθυκολπων,

Καλον το προσωπον,

Ἄλλα κοσμιον πεφυκει,

Ἢ γαρ αἰδως ανθος ἐπισπειρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “ Formo-

فقلت الجارية

= كانه لون خدي حين يدفني

كف الرشيد لامر يوجب الغسلا

فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان هدة

المباحثة قد هيجتنا فقمتم خرجت وارخيت

الستور دونني

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohák*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ fam ac doctam adolescentulam quidam è po-
 “ etis illustrioribus diligebat. Puella vicissim
 “ eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unà
 “ adesset amicus, lætaretur. Die quodam in
 “ febrim incidit puella, & jam propè sopitâ
 “ ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
 “ cus, qui antea cubiculum non reliquerat, iä-
 “ vatum ibat. Illa expergefacta, ubi esset ami-
 “ cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-
 “ neo esse: ea verò chartulam afferri iussit, &
 “ hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam
 “ misit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
 قصحتك عندي محنة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوي
 انا في الحمام وانت في الحمام

“ *Ab, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tunæ iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mihi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte versor, tu in balneo te oblectas.”* Ubi
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himâm* mortem
 significat, *hammâm* verò, balneum.

“ Poeta versûs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام تصدي تنعبي
 فكيف ونار الوجد بين جوانحي
 ولكنني لم يكفني فيض الدمعي
 دخلت لابكي من جميع جوارحي

“ Non ideo intrabam balneum, ut me oblectarem :
 “ quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore
 “ meo ardet : sed non mihi satisfecit lachrymarum
 “ effusio ; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-
 “ bro flere possem.”

Veniamus ad Perfās. Ii verò quàm studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimârint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perfide floruerunt, ad quorum opera percurrenta hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimâ usi translatione, pro *versus facere* dicunt *margaritasnectere* ; quemadmodum in illo Ferdusii versiculo

که بر نوک الماس در سفته ام
 در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas nexi ; in scientiæ mare penitus me immersi.

Turcæ, ut suprâ dictum, Perfās sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius: Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi sunt prætereà versûs Turcici, qui, è Perficis non redditi, videntur esse valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur justitia, liberalitas, fortitudo:

کھسہ ایامندہ اتہز یای دن غیری نغان
کھسہ دورانندہ گچ چکمز انگ الا کھان
یوق زمانندہ یتیم انگ مگر در عدن
یوقدر ایامندہ خونین دل مگر مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ stet, &c.*

Alcæus, Τει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὄρανῳ μέγας
Χειμῶν, πεπαγασιν δ' ὕδατων ῥοαί.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri saucius, &c.*
Alc. apud Heracl. Pont.

Το μὲν γὰρ ἐνθεν κύμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis passim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Pastor cum traheret, &c.* “ Hæc inquit
“ Porphyryon, à Bacchylidis Cæssandrâ sumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnuleo me similis, &c.*

ANACREON.

Ἀτὲ νεῖρον νεοδηλῇ
Γαλαθηνὸν δ', ὅς ἐν ὕλῃ
Κερροεσσῆς ἀπολειφθεῖς
Ἄπο μητρὸς ἐπλοθῆ.

Illo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat*.

Nec solùm poetica esse videmus Asiaticorum *ingenia*, verùm etiam *linguæ* eorum sunt ad possum accommodatissimæ; diffimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata est sanè, sed non sine aliquâ elegantia & pulchritudine. Ad lusûs igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque verissimè, “ Ex populorum sermonibus mores eorum atque ingenia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Homaiún Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valdè reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum sermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè exigunt; at res & negotia simpliciora verba postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffuant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; rarò effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidius exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo fit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قهراً ومالت غصن بان
وفاحت عنبراً ورنّت غزالاً

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, hinnuleique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Persæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν ἑσθρων, ἀμπνεων δ' ὑακινθον,
 Και λαλων μελιλωτινον, και ῥοδα προσεσηρωσ,
 Ω φιλων μεν ἀμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest; si dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
 Non clarius lunæ jubar,
 Non dulcis aura balsami fragrantior,
 Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata!

Sed de poesi Asiaticâ *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poesi, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA:

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur: & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream; quod illos fecisse video, qui idem argumentum antea tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint: “*Aruda* secunda *Hadhd-*“ *bata* est; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

وَعَادَ لَنَا كَيْدُ الشُّرُوءِ مِنْ حِلَالِكُمْ

وَالْحَلَقُ عَقْدُ مُضَدِّهِ

يَعْرِضُ لَوُزْ أَسِيرٍ وَتَارُوهُ حِكْمِي عَرَفْتُ

قَالَ لَوْ وَالطَّيْبُ مُحَمَّدٌ

وُحُلُ حِكْمِي النَّسَبِ لَطَانٌ وَحُلُ أَرَأَنَا الْبَدْرَ

بَلْ قُوَا زَيْدٌ

فَصْرُ فِكْرِي فِي مَدِجِ صَفَانِي فَأَنْشُرُ الْأَكَا

فِيهِ وَنُشِدُ

صَابِلُهُ كَالرَّهْلِ وَالْقَطْرِ كَثْرَةً وَمَلَا الشَّرَى

وَالْقَطْرُ لَا يَتَعَدَّدُ

“ *Hadhbhata*, secunda *Hadhbhata* *Damrata*.
 “ Quaternario *Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ quatuor, *Rasfata*, *Dhailata* Nuda, & Kata-
 “ ta * ?” Profectò hæc legenti cuivis tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Plau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 mum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotâ* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, sin minus, brevis;
 ut كَادَ *kād*, بَعَّ *bě*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatae sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσας ὑπὸ σασαντες εὐ-
 τειχει προθυγῶ θαλαμῶ
 Κιόνας, ὡς ὅτε θαητον μέγαρον
 Παξόμεν—& quæ sequuntur,

* Vid. Clerici *Prosod. Arab.* pag. 73.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصرع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est sanè injucunda, à communi Arabum Νομαδων seu campestrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes sunt vel diffyllabi,

Pyrrichius   فَع   *fäă*.

Iambus   فَعْل   *fääl*.

Trochæus   فَعْل   *fälä*.

Spondæus   فَعْلَنْ   *fälän*.

vel trifyllabi,

Anapæstus   فَعْلَنْ   *fäilön*.

Bacchius   فَعُولَنْ   *fäülön*.

Amphimacer   فَاعِلَنْ   *fäilön*.

Amphibrachys   فَعُول   *fäülö*.

Antibacchius   مَفْعُول   *mäfülö*.

Molossus   مَفْعُولَنْ   *mäfülön*.

Pedes *compositi*, seu potiùs *numeri*, sunt

Pæon secundus	مَفَاعِلُ	möfäilö.
Pæon tertius	فَعِلَاتُ	fäilätö.
Pæon quartus	فَعِلْتَنُ	fäilätön.
Epitritus primus	مَفَاعِيلُونُ	mäfäilön.
Epitritus secundus	فَاعِلَاتِنُ	fäilätön.
Epitritus tertius	مُسْتَفْعِلِنُ	möstäfilön.
Epitritus quartus	مَفْعُولَاتُ	mäfülätö.
Diiambus	مَفَاعِلِنُ	mäfäilön.
Dichoreus	فَاعِلَاتُ	fäilätö.
Antispæstus	مَفَاعِيلُ	mäfäilö.
Choriambus	مَفْتَعِلِنُ	möstäilön.
Ionicus à majori	مُسْتَفْعِلُ	möstäfilö.
Ionicus à minori	فَعِلَاتِنُ	fäälätön.

Habent prætereà duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *rei-publicæ*; sed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مَعَالَتْنِ möfäälätön.

Dochimus secundus مَتَعَالِنِ mötäfäilön.

qui dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè dispares.

Nunc de carminum generibus five البحور di-
cendum est: ea sunt sedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extensum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secund.

الهنج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرملي *Breve*, Trochaicum,

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum.

المقتضب *Concisum*, Choriambicum.

المجثث *Amputatum*, Ionicum.

المقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.

المتدارك *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo epitrito quater repetito; sed in quartâ & octavâ sede recipere potest diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser fæ | pè fallitur

Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Amator | puellarum | miser fæ | pè fallitur,

Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Legenda, | puer, rosa est : | Aprilis | adest,
adest !

Legenda, | puer, rosa est : | Corinna | rosas
poscit.

interdum in primâ sede spondæum recipit, in secundâ & sextâ antispastum, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas ;

Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ fede trochæus invenitur, ut

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.

Amator | puellarum | miser fæ | pè desperat.

Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحىّ احوي ينفض المرد شادن مظاهر
سبطي لولو وزبرجد

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila margaritarum & smaragdorum.”

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘
Wafi'lbai | iabwayan | fodbo'lmerd | ashadinon.

˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘
Modhaber | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitrito & amphimacro, sequente epitrito, ut

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Inter umbras | arborum | sic jacentes

Dulce carmen | barbito | succinamus.

in tertiâ & sextâ fede pro epitrito amphimacrum admittit,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Inter umbras | arborum | sic jacens

Dulce carmen | barbito | succinis.

& interdum in sextâ spondæum,

— — — — | — — — — | — — — —
— — — — | — — — — | — — — —

Inter umbras | arborum | sic jacens

Dulce plectro | succinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

— — — — | — — — — | — — — —
— — — — | — — — — | — — — —

Inter umbras | arborum | virides

Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitùs mutatur versus, & in primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à minori recipit, in secundo & quinto anapæstum, ut

— — — — | — — — — | — — — —
— — — — | — — — — | — — — —

Miserorum est | nec ama | re puellas,

Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

— — — — | — — — — | — — — —
— — — — | — — — — | — — — —

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,

Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ sede anapæstum recipit, ut

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
& in octavâ spondæum,

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
amphimacros, ut

---|---|---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | est mutuo.
qui etiam in tertiâ & sextâ sede molossium ad-
mittit,

---|---|---

Vobis cano, | virgines | formosæ,
Jucundius | nil amore | est puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
bet, pro amphimacro anapæstum, ut

---|---|---|---

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
ait?

“Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —
 — — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
 Sit facilis | jam mihi, | sit mihi ami | ca, Chloë!
 vel pro choriambō pæona quartum admittit, ut

— — — — | — — — — | — — — — | — — — —
 — — — — | — — — — | — — — — | — — — —

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
 aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porro versus trimeter in ultimâ sede recipit interdum diiambum, ut

— — — — | — — — — | — — — —
 — — — — | — — — — | — — — —

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,

Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

— — — — | — — — — | — — — —
 — — — — | — — — — | — — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re est tenero.

aut quartum pæona,

— — — — | — — — — | — — — —
 — — — — | — — — — | — — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,

Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

“ Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit:

“ Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

Tenámo án | níwaei | nonníjmifa | hiraton

Watástahei | lo wafib | golleili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus:

إذا نسيم الصبا يدب في الشجر
الم يجب نشق المشوم والثمر *
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر *
فيا غزالي إذا تناول لي القدح
يا شاب ربحك شب نشوة السكر *

id est ad verbum,

*Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepat,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cœrulei rivuli ex hortulis ludentes saliant,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cùm poculum mihi
affers,*

*Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observe in ultimo versu lusum verborum شَبَّ
& شَبَّ quorum posterius cùm *adolescere*, tum
etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priore dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

u - u - u - | u - u - u - | u - u - u -
u - u - u - | u - u - u - | u - u - u -

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,

Amore facis | tepere meum, | Corinna, finum.

& u - u - u - | u - u - u - | u - u - u -

u - u - u - | u - u - u -
u - u - u - | u - u - u -

Venusta puel | la, tarda venis ;

Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

u - u - u - | u - u - u - | u - - -
u - u - u - | u - u - u - | u - - -

Venusta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

& in primo vel choriambum, ut

u-u-u-u- | u-u-u-u- | u-u-
u-u-u-u- | u-u-u-u- | u-u-

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel molossum, ut

u-u-u- | u-u-u-u- | u-u-
u-u-u- | u-u-u-u- | u-u-

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel amphibrachyn, ut

u-u- | u-u-u-u- | u-u-
u-u- | u-u-u-u- | u-u-

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

u-u- | u-u-u-u- | u-u-
u-u- | u-u-u-u- | u-u-

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ fede epitritum primum re-
cipiunt, ut

u-u-u- | u-u-u-
u-u-u- | u-u-

Puella venust | a, tarda venis,
Parata lyra est, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in singulis
locis, excepto tertio & ultimo, (ubi sæpius est
bacchius) primum epitritum admittit, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Amatores | puellarum | misellos
Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potiùs ad sextam speciem perti-
neant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta
Persicus, in illo carmine,

خوشا شیراز و وضع بی مثالش
خداوندا نکهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! & situm ejus
eximium!*

O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

qui versûs sunt iambici puri trimetri catalectici;
velut illi Horatiani,

Trabuntque siccas machinæ carinas:

Nec prata canis albicant pruinis.

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifâron

Cáinnamá | rosúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispaistici trimetri ca-
talectici, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Chloë pulchra, | venis tarda ; | parantur
 Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.
 Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola carmen,

اعن وخذ القلاص كشفت حالا
 ومن عند الظلام طلبت مالا

An è celeri camelorum gressu robur eorum cognoscis ?

An è tenebris divitias petis ?

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Aán wakhd'il | kiláficas haf | tahála

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta species ex dochimis secundis constat :
 sunt autem versûs vel fenarii, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.
 qui in ultimâ sede ionicum minorem admittunt,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus nitens, | rosa fulgens.
 vel spondæum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
 Oculi nigri, | cyathus, rosarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalectici sint dochimeï,

υ υ υ υ - | υ υ υ υ - | υ υ -
υ υ υ υ - | υ υ υ υ - | υ υ -

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

υ υ υ υ - | υ υ υ υ - | -
υ υ υ υ - | υ υ υ υ - | -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ sede habent, ut

υ υ υ υ - | υ υ υ -
υ υ υ υ - | υ υ υ -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | rosa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diiambum, ut fiant versûs iambici trimetri acatalectici; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porro ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صم صداها وعفت

ارسوها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | fámmafadá | háwaafát

Arfomohá | ínsoilát | lámtoqibí.

*Mansio, cujus Echo surda est, & delentur
Vestigia, si interrogetur, non respondet.*

Senarii denique versûs in quartâ sede tertium
epitritum, in ultimâ molossum possunt admit-
tere, ut

uuuu	uuuu	uuuu

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epi-
tritum tertium & longam syllabam, ut

uuuu	uuuu	-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, rosæ | flos.

vel diiambum & longam, ut

uuuu	uuuu	-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, rosæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

uuuu	uuuu	-

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, rosæ | flos.

vel etiam molossum sine longâ, ut

uuuu	uuuu

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta species constat ex epitritis primis :
Versûs sunt plurimùm quaternarii, ut

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

quî in ultimo loco bacchium recipiunt,

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

Vide ut doli | puellarum
Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispastum,

Rosæ, vina, | lyra, unguenta,
Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ sede vel molossium,

Nympharum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Lyrici, ut Hafiz in isto carmine,

اكران ترك شيرازي بدست ارد دل مارا
بخال هندويش بخشم شهرقند و بخارارا

Si Turca Shirazia manu suâ cor meum acciperet, nævo illius nigro darem urbes Bokbaram & Samarcandam (vel Maracandam, ut Curtio placet).

Septima species est iambica: & constat ex epitrito tertio sæpiùs continuato; sunt autem versûs vel trimetri,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obfrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastoribus,
qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obfrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | puellis.
aut molossus,

--- | --- | ---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | paſtori.

Interdum verò ſinguli pedes in choriambos mu-
tantur,

--- | --- | ---

Jane paſer, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum fator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

ſed ex ſolis choriambis conſtare debent, nam, ſi
admifcetur dochimus, ad quintam ſpeciem per-
tinent: nonnunquam in pæonas,

--- | --- | ---

Nitida te | roſa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi ſuper | bia fiet.

nonnunquam in diambos; ut puri ſint iambici
trimetri,

--- | --- | ---

Phaſelus il | le quem vide | tis, hoſpites,
Ait fuiſ | ſe navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يدب عن حربه بسيه

ورمه ونبله ويحني

Yadóbbó án | hareímihí | beſeíſihí

Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

--- | ---

O carminum | dulces notæ,
Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

--- | ---

Floresque nu | bes irrigant | odoros.
Sunt etiam dimetri catalectici,

--- | ---

Suavesque ri | dent horti.

Prætereà apud recentiores quosdam poetas ver-
sus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

Ut prisca gens
Mortalium.

Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
tissimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áshíani gúl.

Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
nario pes tertius est catalecticus, ut

--- | --- | ---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipse gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam sextus,

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii sunt vel acatalectici,

---|---|---|---

Ver novum, ver | jam canorum est; cras
amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

---|---|---|---

Ver novum, ver | jam canorum; | vere nu-
bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

---|---|---|---|---

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-
bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ sede ionicum minorem
habent,

---|---|---|---

Alites can | tant amores; | pulchra ridet |
rosa in horto.

Mutantur prætereà in senariis singuli pedes in
ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

---|---|---

Miserarum est | neque dulci | lavare
Mala vino, | neque amoris | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

— — — — — | — — — — — | — — — — —

Feriatuſ | eſt amor, pu | ellulæ,

Juſſuſ eſt in | ermiſ ire, | nuduſ ire.

Interdum ſecunda & quinta ſedes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

— — — — — | — — — — — | — — — — —

Vere grato | modulantur | aliteſ,

Perque ſylvaſ | reſonanteſ | dulceſ cantant.

Eſt verò ubi peſ tertiuſ amphimacer fit, ſextuſ
verò anapæſtuſ,

— — — — — | — — — — — | — — — — —

Craſ Dione | jura dicit, | virgineſ,

Ipfæ gemmiſ | pingit annuſ | nitidiſ.

Nona etiam ſpecieſ eſt iambica: conſtat ex
epitritiſ tertiſ, ſequenti vel cretico,

— — — — — | — — — — — | — — — — —

Fonteſque lym | phiſ obſtrepunt | garruliſ,

Somnoſ, quod in | vitet puel | liſ leveſ.

vel, in ultimâ ſede, ſpondeo,

— — — — — | — — — — — | — — — — —

Fonteſque lym | phiſ obſtrepunt | garruliſ,

Somnoſ quod in | vitet mihi | dulceſ.

vel in tertiâ & ſextâ, anapæſto,

---|---|---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.

vel moloffo, ut in verſu dimidiato,

---|---|---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | manantes.
Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

---|---|---

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens fitu.

vel choriambos,

---|---|---

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | ſylvulas.

vel pæonas quartos,

---|---|---

Nitida te | roſa monet, | ne, Chloë,
Nimia fit | tibi colo | ri fides.

Verſûs pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ ſede bacchium,

---|---|---

Phaſelus il | le quem, boni, | videtis.
vel in primâ, choriambum,

---|---|---

Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versûs etiam *Scanzontes* appellari possunt.

Decima species est ea quam Græci Ἀσυνάπτητον appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ sunt diffociabiles,

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbitō,
Per sylvas, | per virgulta, | perque nemus.
ubi in ultimâ fede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco molossus habet,

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,
Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.
aut pro tertiis, diambos, pro quartis, antispastos, sequente choriambo,

Phaselus il | le quem cerni | tis, hospites:
Phaselus il | le quem cerni | tis, pueri.
aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,
Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in
 primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò
 & quinto, pæona tertium,

υ υ υ - | υ υ υ - | - υ υ -

Nimia ne | tibi sit co | lori fides,

Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici
 dimetri catalectici,

هل بالديار انس

Estne in domicilio aliquis?

Hál bididiári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossum recipiunt,

- - - - | - - -

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est Ἀσυναρτητος, & con-
 tinet numeros iambicos inter trochaicos; id est,
 epitritos tertios inter secundos,

- υ - - | - - υ - | - υ - -

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
 norum :

Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit tamen in tertiâ & sextâ sede amphima-
 crum,

- υ - - | - - υ - | - υ - -

Ver canorum, | ver floridum est, | ver novum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in sextâ tantummodò, ut versus sit catalec-
ticus,

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum,

Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ sede
diambum, in reliquis ionicum minorem,

Miserorum est | neque impigro | pede terram
Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, &
pro tertiis ionicos à majori,

It puer co | mes virgini | bus, paratque
Spicula infci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter se miscentur, ut

Amarylli, | dulci lyrâ | modulari
Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ.

ubi quintus pes pæon secundus est; &

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
Modulare, | dum sylvulæ | respondent.

Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
anapæstus,

- 0 - - | 0 - 0 - | 0 0 -

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Lufitantes, | breves legunt | violas.

vel in sexto tantum,

- 0 - - | - - 0 - | - 0 - -

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum

Vere cantu | dulci nemus | resonat.

Versus quaternarii sunt vel acatalectici,

- 0 - - | - - 0 - | - 0 - - | - - 0 -

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
amores | spirant leves.

vel catalectici, id est, in ultimâ sede bacchium
admittunt,

- 0 - - | - - 0 - | - 0 - - | 0 - -

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
ex antispasto, sequente secundo epitrito,

0 - - 0 | - 0 - - | 0 - - 0 | - 0 - -

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
jam canamus.

sed in primo loco admittitur vel creticus,

- - - | - - - | - - - | - - -

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

- - - | - - - | - - - | - - -

Per prata | lusitantes | rofas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri ἀσυναρτητοί,

- - - | - - - | - - - | - - -

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فيها اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád arái | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

- - - | - - - | - - - | - - -

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ sede admittitur antispastus,

- - - | - - - | - - - | - - -

Canam suavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

--- | - - - | - - - | - - -

Ver dulce, ver | jam canorum est, | læti
alites | vere nubunt.

In ultimâ fede admittit molossus,

--- | - - - | - - - | - - -

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & sylva-
læ | respondent.

Item in locis imparibus diambum recipit, in
paribus ionicum minorem,

--- | - - - | - - - | - - -

Placet color | violarum, at | superbius | rosa
fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem
habet,

--- | - - - | - - - | - - -

Tanquam breve | lilium ve | nuptas tua | mox
peribit.

vel secundum pæona,

--- | - - - | - - - | - - -

Monet rosa, | quàm caducus | nitor tui | fit
coloris.

Ob frequentem pedis ionicus usum, placet hanc
speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel
tetrametros habet versûs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versûs
apud Latinos in primâ sede molossum recipere
possunt, in reliquis, pæona, ut in Ennianâ fa-
bulâ personatus Thyestes,

Nolite, hos | pites, ad | me adire il | licò istic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acata-
lectici,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycatalectici,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,
Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque sede,
præter ultimam, amphibrachyn,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us est quid | amore | beato?

& nonnunquam spondeum in primâ sede,

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Quis non | puellas | amat de | licatas
 Capillos | odoris | revinctas | corollis?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ iambum,

---|---|---|---

Ipse | puellas | venustas | amo
 Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Verfûs trimetri in tertio loco & in sexto, iambum habent,

---|---|---

Puellas | venustas | amo
 Capillos | revinctas | rosis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

---|---|---

Puellas | amo splen | didas
 Capillos | rosis cinc | tas.

Species ultima est *cretica*: tetrammetri autem puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

---|---|---|---

Quid petam | præsidî, aut | exequar? | quove
 nunc

Applicem? | quo rece | dam? arce & ur | be
 orba sum. *Vet. Poet. apud Cic.*

Trimetri vel puri sunt, ut

---|---|---

Quid petam | præsidi, aut | exequar ?

Quo rece | dam ? arce & ur | be orba sum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Quid petam | præsidi ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est.

Nonnunquam singuli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut fit versus propè anapæsticus, ut

˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘
˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Hinnulo | fimilis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavido, | gracili, | querulo.

Ad hanc speciem pertinent versûs spondaici, anapæsticis tempore æquales ; cujusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā |
wāstālhātnā.

hoc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens esse instituissem).

* Vid. Clerici *Prosa*, Arab. p. 148.

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subungere nolui, ne potiùs eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contextuit *Ferahidius*, seculo post fugam Mohammedis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter definant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בַּל *bāl*, בִּי *bī*, longas esse, quæ fecus, ut ב *bē*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي *nāfsī*, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נַפְשִׁי *nāfsī* efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *nāfsōn* pro *nāfs* dixerint, ut in verbis metiendis Arabes, id certè neminem unquam scitutum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נפשי	<i>nāfsī</i> .
Iambum,	צדיק	<i>sādīk</i> .
Trochæum,	כוכבים	<i>coūcā bīm</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Pyrrichium,	שתרת	<i>sātā rāt</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שרחת	<i>sārābāt</i> .
Bacchium,	דרושים	<i>dērūsīm</i> .
Amphimacrum,	כוכבים	<i>coūcābīm</i> .
Molossium,	חפציהם	<i>hāfzībēm</i> .

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicesimum, *Solomonis* carmen, unum atque alterum *Psalum*, *Jeremiæ* ὁρνυωδίων, *Mosis* & *Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & *Jonathani* elegiam, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in
iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis*
affinitatem. Age, legat quivis plures versûs
Arabicos,

ان اقود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كهي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانها
يقم الرجال فنيق ملبد *

& deinceps totidem Hebræos *.

שאגת אריה וקול שחל
ישני כפירים נתעו ;
ליש אבד מבלי מדף
ובני לביא יתפרדו ;

summam inter eorum numeros ac modulationem
perspiciet similitudinem,

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם
כאהלי קדר כיריות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulæ Sc-
lomonis.*

primum versiculum ad speciem secundam per-
tinere arbitror, ut

* Job iv. 10, 11.

u---|---|---|---

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rufalem.
secundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-*
chiacam, ut

---|---|---|---

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versûs in ultimâ fede (ut dictum est)
recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum
undecimum & centesimum, quem jam exposue-
runt duo eruditissimi viri, * alter seriò & fatis
infelicitèr, † alter facetè & εἰρωνικῶς equidem
eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli
versiculi ad unam vel alteram harum sedecim
specierum referri facillimè possint. Sic versus
octavus,

סְמוּכִים לַעֵד לַעוֹלָם
עֲשׂוּיִם בְּאֵמַת יִשָּׁד

Sēmūkīm | lēād | lēōlām
āsūīm | bēāmāt | vāyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ fede,
iambo, qui pes, ut suprà dixi, in hac specie
locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito
labore, & summo otio, quod mihi minimè sup-
petit, satisfacere non potero: sufficiet fontem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacra
Poesi subjectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arrogantius) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post inutiles tot doctissimorum hominum conatûs, effecturum me confidam? aut cur me pervenire posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores admirabiles naufragium passi sunt? Id solum innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Arabica sorores germanæ sint, verisimillimum esse eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iisdem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metrorum generibus usas fuisse. Ac si cui versûs isti antispastici, pæonici, aliique, solutæ orationi similiorese esse videantur, is in mentem revocet, iisdem metris usos esse poetas eos, qui *λυρικοι* à Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore “ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda “ pœnè remanet oratio.” Quod si quis hujusmodi versiculos neget esse poeticos, eidem non videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sine quibus ea, quæ sequuntur, intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora tandem poeseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدۃ

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* excultum poematis genus est, quod قصيدۃ *kasîda* vocatur. Quod ad *kasîdæ* formam attinet, primi versiculi similiter definunt, & deinde per totum poema versûs pares similibus sonis terminantur: debet autem poema modicæ esse magnitudinis; rarò enim aut plura quàm centum disticha complectitur, aut pauciora quàm viginti: sunt tamen nonnulla quæ septem tantùm continent, velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanîfa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في مكرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدر قلايد العقيان *
 فكانه كسري انوشيروان قد
 وضعوا عليه التاج في الايوان *
 لو لم تبت وابو حنيقة شيخها
 ما شبهت بشقايق النعبان *
 خير يطوف بمصر بحر علومه
 حتي كان الناس في الطوفان *
 يثني اليها العلم فهي زمامه
 وابو حنيقتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طريقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- “ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
 “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
 “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
 “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
 “ florem, qui auri puri monilia obscura
 “ reddit.
 “ Tanquam esset (Persarum rex) *Cofri Anushir-*
 “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
 “ Nisi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
 “ *nifa*, non esset cùm anemonis (*ob eximiam*
 “ *pulchritudinem*) comparatum.
 “ Felicetur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

“ rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
 “ detur.

“ Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
 “ tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
 “ sacerdos noster, eam flectit.

“ In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
 “ ritatem investigandam, & pernoscendam
 “ scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti constant distichis, si amores, lusûs, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kafidarum* classem, referri posse. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen prorsus dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur interesse, quod hæc in amore aut tristitiâ plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusûs, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

cederent; & postea ad argumentum præcipuum uberiùs tractandum properare, donec per suavem rerum varietatem carmen deducentes, lapsu quodam molli & æquabili, in clausulam quasi subito caderent. Hæc autem mihi attentè consideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίω Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobilissimum illud poema in laudem principis Sáid, Theocriti Ἐκώμιω εἰς Πτολεμαῖον convenit; nisi sit potiùs ob audacissimas figuras & crebras à proposito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαρίτες inscribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, sic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recenseo venustissimum illud carmen *Caab Ben Zobeir*, & illud, quod *Bordab* appellatur, & cui amores, ut affolet, intexuntur: velut in illis mollissimis versibus,

ايحسب الصبّ ان الحبّ منكم

ما بين منسجم منه ومنظوم *

لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل

ولا ارقّت لذكر البان والعلم *

كَيْفَ تَنْكَرُ حَبًا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ
بِهِ عَلَيْكَ عَدُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ *

- “ Putatne amator, amorem celatum iri,
 “ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
 “ ardore detegitur ?
 “ Nifi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
 “ domicilia,
 “ Neque ob myrobalani & collis recorda-
 “ tionem insomnis esses.
 “ Quî itaque amare te neges, siquidem testes
 “ sunt
 “ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano suspensa fuisse memoriæ proditum est. Atqui de iis prolixè differere, non est necessarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota sunt, quàm Græcarum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia†. Prætereà de illis ita fusè, ita eruditè differuit Reiskius nihil ut dici melius possit: quamvis majorem esset laudem consecutus, si modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratissimè versum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus propè similis tribuitur. *Amralkeifi* poema molle est, lætum, splendidum, elegans, varium, venustum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri* acutum, severum, castum; præceptis moralibus, ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & secundæ Virgilii eclogæ non dissimile; queritur enim de amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, suas denique virtutes, suæque tribûs gloriam in cælum effert: *Antaræ* porro carmen elatum est, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam descriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelsum, & gloriosum; *Harethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter se, ut Æschinis illæ ac Demosthenis, contrariæ: habitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo animi impetu, arcui suo, more Asiatico, innixus, effudisse ex tempore dicitur. De singulis horum poematum elegantissimis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo solum, *Amralkeisi* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparisonibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparisonum venustates delibare.

Deflet initio amicarum discessum, duos sordales allocutus, quos secum affert, ad desertam mansionum vestigia intuenda. Hæc inspiciens, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minus dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صباة
علي النحر حتي بل دمعني محملي

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque eò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verum hanc mœstitiam lenire debet præteritæ hi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulum levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza* & *Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatur se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque adeò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehensores irridet. Postea seipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per valles incultas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeseos dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundat, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتوا تصوع المسك منها
نسيم الصبا جاءت برّيا القرنفل

- “ Cùm duæ puellæ affurgerent, afflatus est
“ ab illis odor,
“ Tanquam zephyrus auram * floris Indici
“ perferens.”

* Anglicè *clove-gilly-flower*.

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ
Perfici ; ut Hafiz,

نسیم صبح عنبر بوست امروز
مکر یارم ره صحرا گرفتست

“ Aura matutina ambari hodiè odorem habet,

“ Forfan, puella mea in prato incedit.”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam accedentem describens, ait bellissimè,

مکر نسیم صبا از چمن رشید
یا کاروان مشک ز راه ختن رشید

“ Suavifne aura ex hortulo proveniens spirat?

“ An moscho onusta caterva exviâ *Khoteni*

“ redit?”

Alias proferamus comparationes non minùs venustas :

إذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

“ Cùm in cœlo splenderent Pleiades,

“ Tanquam extrema pars chlamydis marga-

“ ritas ornatae.”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades verò cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè easdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turchesâ* margaritis distinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا ادييه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

“ Similes sunt (Pleiades) vasi è gemmâ cœ-

“ ruleâ facto,

“ Super quod sparguntur septem margaritæ.”

مهفته بيضاء غير مفاضة

تراييه مصقولة كالسجنجل

“ Gracilis puella, splendida, non amplum

“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-

“ lum.”

Potest etiam reddi tanquam * *argentum liquidum*.

تصد وتبدي عن اسيل وتتقي

بناظرة من وحش وجرة مطفل

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-

“ cumspiciens,

“ Tenero aspectu velut timida hinnulorum.

“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris plenissimos, cum cervæ tenerrimo aspectu.

* Vide Kamûs in voce *سجنجل*

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بهعطل

“ Collum ejus, sicut collum capreolæ non
“ invenustum,
“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicumque الطيبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعكل

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
“ gerrimi,
“ Denfi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הכפר דודי לי

בכרמי עין גדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,
“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشح لطيف كالجديل منمصر
وشاق كانبوب السقي المذل

- “ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ furculo.”

تضي الظلام بالعشاء كأنها
 منارة مهسي راهب متبتل

- “ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abditi.”

كبكر المقناة البياض بصفرة
 غداها نهير الماء غير محلل

- “ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutrit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non fit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca cum Salomonis * delicatis illis ac venustis descriptionibus comparari; cujus sanctissimum carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præstat *Ebno'l Faredh*, cujus elegans volumen in Aca-
 demiæ bibliothecâ vidimus: unam hujusce scrip-
 toris elegiam, quæ imagines Arabum campe-
 strium luculentè demonstret, libet huic capiti
 subungere.

* Cap. iv. & v. 9—16.

قال ابن الفارض
 أبرق بدا من جانب الغور لامع
 أم ارتفعت عن وجه ليلى البراقع
 أنار الغضا ضاءت وسليبي بذى الغضا
 أم ابتسمت عما حكته المدامع
 أنشر خزامي فاح أم عرف حاجر
 بامّ القري أم عطر عزة ضابع
 ألا ليت شعري هل سلمي مقيبة
 بوادي الحمي حيث المتيم والع
 وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
 وهل جادها صوب المزن هامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شابع
 وهل قاعة الوعساء مخضرة الرباء
 وهل ما مضى فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد فتوضح مسند
 أهيل النقا عما حوته الاضالع
 وهل بلوي سلع يسيل عن متيم
 بكاطية ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
وهل سلّمات بالحجاز ايانع
وهل اثلاث السجّع مشجرة وهل
عيون عوادي الدهر عنها هواجع
وهل قاصرات الطرف عيّن بعالمج
علي عهدي المعهود ام هو ضايع
وهل ظبيات الرقمتين بعيدنا
اقمن بها ام دون ذلك مانع
وهل فتيات بالغوير ترينني
مربع نعم نعم تلك المربع
وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
ظليل فقد روته مني المدامع
وهل عامر بعدنا شعب عامر
وهل هو يوماً للمحبين جامع
وهل أم بيت الله يا أم مالك
عريب لهم عندي جميعا صنابع
وهل نزل الركب العراقي معرنا
وهل شرعت نحو الخيام شرايع
وهل رقصت بالمازمين قلايص
وهل لقباب البيض فيها تدافع

لعل اصبحابي بهكة يبردوا
 بذكر سليهي ما تجنّ الاضالع
 وعلي الليلات التي قد تصرمت
 تعود لنا يوماً فيظفر طامع
 ويفرح محزون ويحوم متيم
 ويأنس مشتاق ويالتذ سامع

Hoc est ferè ad verbum,

- “ Fulgure apparet ex latere vallis rutilans?
 “ an amovetur è facie *Leilæ puellæ* vela?
 “ Ignisne inter *arbores dictas* Gadha splendet,
 “ dum Solima in loco his arboribus confito
 “ commoratur? an renident, supra quam dici
 “ potest, illius oculi?
 “ Odorne *herbæ* Khozámi spirat? an Hageri
 “ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
 “ dulcis halitus *Azzæ puellæ* dispergitur?
 “ Hui! utinam scirem num habitat Soleima in
 “ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
 “ *Cupio autem scire*, num sonet adhuc tonitru
 “ plena, *nubes* pluviosa in *Lalâo monte*, &
 “ num irriget eum effusio pluvix manantis:
 “ Num hauriam *amplius* aquam Azibi & Ha-
 “ geri, apertè dum arcanum noctis ab Aurorâ
 “ detegitur:

- “ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem reditura:
- “ Num in collibus *Najdi* & *Taudhi* sit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
- “ Num in arenæ cumulo *montis* Salái, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadhemâ*,
 “ *dicens*, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
- “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiáz ma-
 “ turescant:
- “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
- “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ *loco* Alija, fidem servant, an negligant:
- “ Num hinnuli Rakimatein *duorum hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an sit
 “ qui eos prohibeat:
- “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas Noamæ *puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
- “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ foli exponitur in *Dharijâ*, spissa *ad hoc* ma-
 “ neat; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
- “ Num colitur, nobis absentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregiendi
 “ locus unquam futura sit:

- “ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
- “ Num cœtus equitum Chaldæorum descende-
 “ rint in *monte* Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
- “ Num saliant in angustiis *Meccæ & Arafæ*,
 “ camelæ juvencæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorsorum* turriculæ :
- “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat eum di-
 “ gitis :
- “ Forfan amiculi mei in Meccâ extinguunt, re-
 “ cordatione Soleimæ, *ignem* quem eorum
 “ celant pectora :
- “ *Spero autem* noctes, quas transegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perditè
 “ amans,
- “ Et gaudeat tristitiâ oppressus, & vivat amore
 “ percitus, & societatem petat desiderio fla-
 “ grans, & delectetur quicumque hæc au-
 “ diet.”

Hoc poema versibus elegiacis reddere conati sumus, vel potius imitari, aliis sententiis paululum mutatis, aliis omninò rejectis, ita tamen ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum satis accuratè ferventur.

Fulgur an è densâ vibratum nube coruscat ?
An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis ?
Siderea an *Solima* lumina dulcè micant ?
Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse recessus
Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
Valle sub umbrosâ, pallens ubi luget amator,
Num colit affuetos mollis amica lares ?
Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, sitim ?
Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
Gaudia væ ! misero non renovanda mihi ?
Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tudæ*
Pastor amatorum spesque metûsque canet ?
Ecquis ait, gelidâ *Sala* dum valle recumbit,
Heu ! quid *Cademeo* in monte sodalis agit ?
Num graciles rident hyemalia frigora myrti ?
Num viret in solitis lotos amata locis ?
Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems !
An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
An viridem saliant, nullo venante, per hortum
Hinnuleique citi, capreolique leves ?
Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltus,
Ducit ubi facilem læta *Noama* chorum ?
Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Amri*,
Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
Absentis *Solima* commeminiſſe juvat.

Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quàm septendecim distichis constare nequit, & septem tantùm aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus singuli versûs singulos habeant sensûs, qui vix ullo inter se nexu cohæreant; venustum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter definant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium fine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, subijciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpius laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوسیم
سخن پیر مغانست بجان نپوشیم

“ Amici, rofarum tempore, melius est hilaritati curam impendere;
“ Vox est senis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم و وقت طرب میگذرد
چاره آنست که سجاده بهی بغروشیم

“ Nemini est mœstitia; at lætitiæ tempus avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stragulum vino permutemus.”

خوش هوایست فرح بخش خدایا بغرشت
نازیني که برویش می کلکون نوشیم

“ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præsentem vinum
“ roseum bibamus.”

* Super quo se prosternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم وچرا نخروشیم

- “ Lyram apta: fortuna proborum hominum
“ prædatrix est;
“ Siquidem ob illum dolorem non queramur,
“ cur non clamorem excitemus?”

کل بجوش آمد واز می نزدیکش آبی
لاجرم ز آتش حرمان وهوس درجوشیم

- “ Rosa cum strepitu venit: annon è vino
“ aquam illidemus?
“ Præcipuè cum igne amoris & desiderii tu-
“ multuemur.”

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

- “ O Hafez, mirum esset si quis posset dicere,
“ Nos lusciniæ esse, & tempore rosarum filere.”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exemplum secutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli Revizkii, qui semper est à me honorificè nominandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adsit, amici,
Suavis voluptatum cohors;
Sic monûere senes.

* Vide Specimen Poeseos Persicæ Vindobonæ editum.

Nunc læti fumus: at citiùs læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero

Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,

Quam molli in amplexu tenens

Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævitur fortuna; at mitte querelas.

Cur non canoros barbiti

Elicimus modulos?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,

Quod Amoris extinguat facem,

Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ

Tectus rofarum nexili

(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi versûs suavitatem intelligendam, quæ * aliàs fufius exponam. Primùm poetæ Asiatici seipfos cum lusciniis sæpissimè comparant; quæ res à poetâ Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si meminî, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι βλομαι

Λιγυμυθος ἀηδων.

Ἀναπετομαι δη πρὸς Οὐλυμπόν

Περρυγεασι κεραις. πετομαι δ' ὁδόν

Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundissi-

* Vide Caput De Imaginibus Poeticis.

mam, & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, *fierine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris est, quàm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poesi Perficæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

Χαριτων αυτων λυκον.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقی بیار باده که آمد زمان کل
تا بشکنیم توبه ذکر در میان کل

“ Puer, affer vinum: venit enim tempus rosarum;

“ Ut pietatis vota iterum inter rosas violamus.”

کوری خوار نعره زنان در چمن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

“ Hilares, strepentes, in hortum eamus,

“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.”

در صحن بوستان قدح باده نوش کن
کایات خوشدلی همه آمد بشان کل

“ In horti recessu vini cyathum ebibe,

“ Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

“ Rosa in hortum venit; ne sis è digressûs

“ metu omninò vacuus:

“ Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-

“ feti.”

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبلان
جان کن فدای خاک ره باغبان کل

“ Hæfæz, rosarum adventum petis, tanquam

“ luscinia.

“ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ

“ roseti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκίρνα, φίλε πάι, γλυκὺν οἶνον ἀφείδως,

Ἡλυθεν γὰρ ἐὰρ πολυδαίδαλον, ἡλυθεν.

Ἐν ῥοδοῖς κατακειτ', ὅσα δὲ χθες ὑπεύχεο

Σαμερον Ζεφυροῖς μαλακαίποσι δὸς φερεῖν.

Ἀμμες δὲ, σεφανοῖς θαλεροῖς πεπυκασμένοι

Ἄερα μειδιῶντες, ἔταιρε, χορευσομεν,

Ὡς δ' ἀηδόνες ἔξομεναι ἐπὶ δένδρεω

Κλισμῷ ἐν ῥοδίνῳ κατακεισομεθ' ἀδεως.

Εἰς κάπον, φίλε κερε, βαδίξῃ βαθυσλίον,

Παῖδα δ' εὐραδαμίγῃ μελιφρονὶ ἀμπελῷ

Χρυσέαις ἐν φιάλαισιν ἀμύσι συνεκτίε,

Τερψις γὰρ Γλυκυτής τε ῥοδοχροός ἐρχεται.
 Ὅρας, ὡς ῥοδεῶν πεταλὸν Ζεφυρῷ γέλα.
 Αὐρίον δὲ ταχ' ἰσάκεις ἐκ ἀπολαμψεται.
 Νῦν δὲ νεκταρέας βότρυων ῥανίδας πίε,
 Κεῖτο δ' ἐν ῥοδεοῖς λιπαροχροός ἀνδετι,
 Κερην δὲ ῥαδινοῖς μελεεσθὶ πεδερχεο.
 Ἐγὼν μαν ὑπ' ἐρωτὶ ῥόδων ἀπαλοχρῶν
 Δαχθεῖς τακομαι, ὡς λιγυφῶν αἰθρονίς,
 Χρην σ' ἀρ', ὡ φιλον ἡτορ, ὑπερφίλειν κόνιν
 Βησδων, ἐνθα ῥόδων μελετωρ ἐπινίσσεται.

Haecenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ.
 Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam
 de numeris in secundo capite fatis, ut arbitror,
 dictum est. Complectitur autem hæc carminis
 species vel vini ac deliciarum, vel τῶν ἐρωτικῶν, vel
 humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac re-
 rum naturalium suavem & floridam descrip-
 tionem.

Perspicuum est adeò Odam ex jucundissimis
 animi affectibus originem duxisse, Amore ac
 Lætitia. Ac de amatorio quidem carmine, alias
 plenius *. Nunc verò de eo differam, quod ab
 hilaritate & gaudio profectum esse initio videtur.
 Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus
 derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cùm
 omni poesi, tum præcipuè Asiaticæ incredibilem
 afferunt venustatem. Nempe in Persarum at-
 que Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poesi Amatoriâ.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosis, narcissis, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnuleis afflatos odores; cæteraque omnia, quæ sensûs non delectant solùm, sed etiam infatiabili voluptate perfundunt. Possumus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt alites*.

vel (si illum Arabico sermone uti fingamus) hos
† venusti poetæ versûs recitaret,

* Pervigil. Veneris.

† Abu Nawâs.

تأمل في رياض الارض وانظر

الي اثار ما صنع المليك *

عيون من لجين شاخصات

ياحداق كها الذهب السبيك *

علي قصب الزمرد شاهدات

بان الله ليس له شريك *

- “ Contemplator terræ hortos, & aspice
Vestigia earum rerum, quas effecit numen
divinum;
“ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
apertos,
Cum pupillis auro liquefacto similibus,
“ Super calamo smaragdino, testantes
Neminem esse Deo parem.”

Verisimile est enim illum eodem tempore, quo
has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
& Deum harum rerum effectorem, putaturum
fuisse; ubi carminum sacrorum, quæ Græci
μυστα vocant, videmus originem. Sed de his
aliàs *: jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
cissima: nam venustarum imaginum comes est,
& quasi soror venusta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de Laudatione.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fusiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quàm splendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquisiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وکل طرب انکیز کشت وعهد شکن
بشادی رخ کل بیخ غم زدل برکن

“ Ver & rosæ lætitiâ excitant, & fœdus violare faciunt;

Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiæ è corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هواداری
زخود برون شد و در تن درید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طریق صدق بیاموز ز آب صافی دل
براستی طلب آزاد کی ز سرو چمن

* Vide Caput de Venustate.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زد ستبر د صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروی سمن

“ A Zephyri violento spiritu circa rosam
cinnos vide ;

Plexam hyacinthi cæsariem super jasmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,

Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim furripit.”

صغیر بلبل شوریده و نغیر هزار
برای چشن کل آمد برون ز بیت حزن

“ Luscinia amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,

Ob festum diem rosa è tristitiæ domicilio
exit.”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
Hafez, percontator,
Dum modulatur fidicen, & senex scientiâ im-
butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen poetas leges hæc interdum negligere; æquum est enim illos jure uti suo, & regulas, quas ipsi scilicet invenerint, si collibeat, prætermittere. Itaque, tametsi hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusii poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبی در برت کر بر آسود می
سر فخر بر آسمان سود می

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,

Excelfo capite cælum ipsum ferirem,”

قلم در کف تپ بشکستی
کلاه از سر ماه بر بود می

“ Calamum in Sagittarij manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:”

بقدر از نهم چرخ بگذشتی
به پی فرق کردن بفرسودی

“ A nono cœlo potenter tranfirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جمال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارگان رحمت آورمی
بدرماندگان بر بخشودمی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis essem mi-
sericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundem-que sensum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in nonnullis tamen carminibus, disticha arctissimo

nexu colligantur; & sensus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque fanè species suam habet pulchritudinem; sed in diverso tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa copioso fluvio similior est, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur, unde defluerat; quamobrem illa ad poesin *Asiaticam* videtur esse accommodatior, hæc ad *Europeam*. Tametsi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam speciem referenda sunt, quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujusmodi illud est,

عشقبازي وجواني و شراب لعلقام
مجلس انس و حريف همدم و شرب مدام

“ Amoris lusûs, adolescentia, vinum pyropo simile,
Convivium, & sodalis unanimis, & meri potio,”

ساقی شکردهان و مطرب شیرین سخن
همنشین نیک کردار و ندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, &
cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ existimationis,”

شاهدي از لطف و پاكي همچو آب زندگي
دلبري در حسن و خوبي غيرت ماه تهام

“ Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis fimilis,

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ lunæ æmula,”

بزمگاهي دلگريب چون قصر فردوس برين
كلشني پيرامنش چون روضه دار السلام

“ Convivii locus, cor exhilarans, tanquam paradisi palatium, & in eo

Rosetum undequaque horto domicilii pacis simile,”

صف نشينان نيکخواه و پيشکاران باآدب
دوستداران صاحب اسرار و حريغان
دوستکام

“ Series comitum benevolorum, & artifices ingeniofi,

Amici arcanorum custodes, & focii dilecti,”

باده گلرنک تلخ و تيز و خوشخوار و سبک
نقلي از لعل نکار و نقلي از ياقوت جام

“ Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce, & leve,

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyropino,”

غمزه ساقی بیغمای خرد آهیمخته تیغ
زلف جانان از برای صید آفکنده دام

“ Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,

Virginum formosarum cincinni, venandi causâ
tanquam laquei appensi,”

نکته دانی بزله کوچون حافظ شیرین سخن
بخشش آموزی جهان افروز چون حاجی قوام

“ Dictorum sagacium sciens, facetè loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,

Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam *Hagi Kovâm* *,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباہ

وانکه این عشرت نجوید زندگی بروی حرام

“ Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupit, illi corrupta est suavitas,

Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.”

Hanc poematis speciem haud multùm exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus sæpè laudat Hafiz,
quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Perfis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis *Perfarum* Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصرة
 وباسهم يرمي بها من سكرة *
 وبلين عطفيه ومرهف لحظه
 وبياض غرته واسود شعرة *
 وبحاجب منع الكري عن ناظري
 وسطا علي بنهيه وباءمرة *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 وسبت لقتل العاشقين بهجرة *
 وبورد خديه وآس عذاره
 وعقيق مبسمه ولؤلؤ ثغره *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقه خمره *
 وبجيدة مع غصن قامته
 ونهود كالرمان في صدره *

وبردفه المرتج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصره *
 وحرير ملهسه وخفة روحه
 وبها حواه من الجمال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالي قدره *
 ما للهسك ان عرفوه الا عرفه
 والريح طيب نشرة في نشرة *
 ولذلك الشمس المنيرة دونه
 وكذا الهلال حكي قلامة ظفـره *

- “ Juro per arcum supercilii, & per medium corpus,
 “ Perque sagittas, quibus fascinum suum vibrat;
 “ Et per laterum ejus mollitiem, & acutum aspectûs ensẽ,
 “ Et frontis splendidi albedinem, & crinium nigrorem,
 “ Perque supercilium, quod fomnum ab oculo meo abigit,
 “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
 “ Per * scorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
 “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
 “ cessum,
 “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
 “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
 “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
 “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
 “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eâdem similitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum
 capillos *Σκοπιὰς* vocant. Vide Schol. Thucyd.

- “ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
“ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
“ Et dum quiescit, ac per medii corporis gracilitatem,
“ Et per fericum tactûs illius, & levitatem spiritûs,
“ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
“ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
“ Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
“ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
    “ odorem hujus *puellæ*,
“ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
“ Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
“ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA:

De poeseos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs *. Is quatuor statuit fontes, à quibus eæ depromantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiâ* desumuntur; quibus fontibus libet quintum addere, quem ille, de verissimâ Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas dico poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, tum præcipuè in *Persarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, eæque pulcherrimæ, manare solent. Atque hîc repetendum est id, quod antea dixi (& sæpe profectò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius *Asiæ historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritûs ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porrò variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, næ illum Asiaticæ poeseos iniquissimum judicem audeo dicere. Nam apertiores solummodò elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æschylus,

—ἐκ καλυμμάτων

Ἐσται δεδορκως νεογαμβρὺς νυμφῆς δίκην.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter, Apollo, Bacchus*, alii; qui *Hercules, Theseus, Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Αὔραι περιπνευσίν, ἀγ-
 θεμα δὲ χρυσὸν φλέγει,
 τὰ μὲν χερσὸν δέν, ἀπ' ἀ-
 γλαῶν δένδρεων,
 ὕδωρ δ' ἀλλὰ φερβεί,
 ὁρμοῖσι τῶν χεράς ἀνα-
 πλεκόντι καὶ σφραγῆς *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
 gat aliquantulum,

Βελαῖς ἐν ὀφθαλμοῖς Ῥαδαμανθυοῦ
 ὃν πατήρ ἔχει Κρονός, ἐτοι-
 μόν αὐτῷ παρεδρόν,
 ποσὶς ὁ πάντων Πέας
 ὑπερτατόν ἐχούσας θρόνον.
 Πηλεὺς τε καὶ Κάδμος ἐν τοῖσιν ἀλίσσονται.
 Ἀχιλλεὺς τ' ἐνεῖκ', ἔπει
 Ζηνὸς ἡτορ λίταις ἐπέισε, ματὴρ,
 Ὅς Ἐκτόρ' ἐσφαλε Τροίας
 ἀμαχὸν ἀσφραβῆ κιο-
 να, Κύκνον τε θανάτῳ πορεύει.
 Ἀδὲς τε παῖδ' Αἰθιο-
 πα —

Hos profectò versûs pro facillimis, obscurissi-
 mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
 insulos esse autumabit: atque in cæteris ejus-
 dem poetæ carminibus, ne milleffimam quidem
 elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
 Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
 ralibus depromptis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Persicum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, situm ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; sic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokhteri**,

* فكانها تبتسم عن لؤلؤ منضد او برد واقاح

وطرة كالليل مرخية تخجل ضو الصباح *

“ Tanquam subrideret (dentes habens nitidiores),

“ Margaritis confertis, aut grandine aut anthemide:

“ Cinnus ejus, tanquam nox, demissus est,

“ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alius,

أخجلت بالثغر ثنايا الاقاح

ياطرة الليل ووجه الصباح

“ Dentium tuorum splendore florem anthemidis pudore afficis,

“ O tu, cujus cinnini nocti similes sunt,

“ facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primùm, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*. II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μὲν Ἀνθεμίδων κενεὴ γήρυσται ἀκμή,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentissimè affimilant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem esse notissimam, quâ utuntur sæpissimè, cum *albas genas jucundo rubore suffusas* describant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساريع ظبي او مساويك اسحل

“ Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Ishil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi qui sciat *يسروع* vermem esse longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Ishil* ligni albi esse genus, quo defricantur dentes? Ad summam, poematum Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum auctores in regione amœnissimâ vitam egisse, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, nobis videri obscuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas : sed ad alia pergamus.

Longum esset percernere, quam variæ ac venustæ imagines in poesi *Arabum* ac *Persarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mecani* ædificio, vel ab historiis regum, heroûm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexat necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Oritbyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrâ dicendi magistri unum tantummodò in horridâ *Thucydidis* historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei* & *Philomelæ* fabula inducitur † ! Est sanè fictio, poeseos (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περὶ Ἰδεων, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκυτητῶ.

† Pag. 100. Edit. Hudf. Τηρεὶ δὲ τῷ Προκνήνῃ τὴν Πανδίωνος ἀπ' Ἀθηνῶν σὺν γυναικί, προσήκεν ὁ Τηρέης υἱὸς εἶδεν, εἶδε τῆς αὐτῆς Θρακῆς ἐγένετο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmentâ dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cùm veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur * : itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ* ; poesis, *Odini munus*. Versûs quosdam *Peruvianos*, eosque antiquissimos, citat *Garcilassus* † ; quorum sensus hic est : “ Puella formosa, frater
 “ tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-
 “ git ; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu
 “ vero, puella, jucundos imbres fundis ; inter-
 “ dum grandinem ac nivem mittis ; rerum om-
 “ nium effector & procreator tibi hoc munus
 “ tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cœlo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet ; quam in terram identidem fundit ; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Yncarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti *Histor. Dan.*

† *Historia de Peru*, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum historias tandem defluerunt: nam Anosti *Hippogrifus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Bustân*,

چنان پهن خوان کرم کسترد
که سیهرغ در قاف قسمت خورد

“ Campum mensæ liberalitatis ita latè extendit,

“ Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi portionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno Ferdusi poemate inducitur Rustemo vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Perfici duo esse animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam *شاد و کام* Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* *Historias videlicet Romanenses.*

tuosis ac fylvestribus latens; hoc autem genus Persæ دیو, Arabes عفریت appellant, illud پری Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & luscinia amore fabula, quam frequentè attingunt poetæ Persici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, luscinia nomen plurimùm subsequatur; velut in illo disticho,

مغنی کجای کہ وقت کلدست
چمنها پر از غلغل بلبلست

“ Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est;
“ Horti autem lusciniarum modulis pleni sunt.”

fic Gelalo'ddin Ruzbehâr in poemate الاشجار
ثمرات seu *Fructus arborum* vocato, divinum
numen alloquitur,

تا بحمد تو نعره زد بلبل
همه گوش ام چون درخت کل

“ Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“ Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“ frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “ *Totam au-*

rem esse," nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر کیش تسبیح خوانست
که هر خاری بتسبیحش زبانست

" Non lusciniæ solùm rosæ infidens laudes
" ejus canit,
" Unaquæque enim spina, ut eum laudet,
" lingua fit."

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف کل جام بادۀ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

" Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix sit,
" Centum mille linguis lusciniæ illius laudes
" canit."

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cùm vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغرور ای
بلبل

که بر کل اعتمادی نیست کر حسن جهان
دارد

- “ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiaris, O lusciniâ,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابست دگر بستانرا
 میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

- “ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ lusciniæ affertur.”

Et

نوای بلبلت ای کل کجا پسند افتد
 چو کوش وهوش بهرغان هرزه کو داری

- “ Modulatio lusciniæ tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Perfici seipfos cum lusciniis,
 amicas verò cum rosis sæpenuerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد ای کل
که پرسشی نکنی عندلیب شیدارا

“ An arrogantia tua ob pulchritudinem te
“ non finit, O rofa,
“ Ut quippiam de lusciniâ amore percitâ
“ perconteris ?”

Et alibi pari cum venustate,

دیگر ز شاخ سرو سہی بلبل صبور
کلبانک زد کہ چشم بد از روی کل بدور
ای کل بشکر انکہ توی پادشاہ حسن
با عاشقان بیدل مسکین مکن غرور

“ Rursùs è procero cupressi ramo luscinia
“ patiens
“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
“ rosæ facie procul absit !
“ O rofa, quòd tu regina sis pulchritudinis,
“ ne idcirco
“ Amatoribus tuis ex cordibus, miseris, te in-
“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم ز بلبل چه خوش آمد کہ می سرود
کل کوش پهن کردہ ز شاخ درخت خویش

“ Heri quanta mihi dulcedo à lusciniā venit,
 “ quæ suaviter modulata est,
 “ Rosā aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
 qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
 sic poeta in *Humaiun Nâmeb* citatus,

کلام کل کبی بردم اولوب شاد
 قلب بلبل کبی الحان و فریاد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosæ,
 “ Modulatè canentes & strepentes instar luf-
 “ ciniaë.”

Ita denique Persicorum poetarum princeps,
 omniumque forsan post Homerum elatissimus,
 in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
 prælio, orditur,

کنون خورد باید می خوشکوار
 که می بوی مشک آید از کوهسار
 همه بوستان زیر برک کست
 همه کوه پر لاله و سنبلست
 بیالیز بلبل بنالد همی
 کل از ناله او بیالد همی
 شب تیر بلبل بخندد همی

کل از باد و باران ببندد همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که بلبل چرا شد دژم
 بخندد همی بلبل از بوستان
 چو بر کل نشیند کشاید زبان
 که داند که بلبل چه گوید همی
 بزیر کل اندر چه بوید همی
 نکه کن سحر که که تا بشنوی
 ز بلبل سخن گفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسفندیار
 که با من همی بر کند شهریار
 ز بلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از گفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
 “ Odor enim moschi à montibus afflatur.
 “ Unusquisque hortus rofarum foliis tegitur,
 “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
 “ In hortulo lusciniæ modulatè queritur,
 “ Rosa ob questum ejus expergiscitur.
 “ Nocte tenebrôsâ subridet lusciniæ,
 “ Rosa vento & pluvia arctè ligatur.
 “ Equidem à nubibus venientes aspicio ventos & flatûs,
 “ Nescio quam ob causam lusciniæ tristis sit.
 “ Ridet enimverò lusciniæ ex horti recessu,
 “ Cùm rosæ infidet, os aperit.
 “ Quis scit quid lusciniæ loquatur,

- “ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Perficam.
 “ Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur!*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est sanè difficile conjecturâ consequi, unde còmentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, luscinnias in *Asiâ* rosarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adeò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est acerrima, quasi ebrîæ factæ, pennas remittant ac decidant*: illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cùm rosas florere, tùm aves etiam solitas esse inter arbuſta modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit subjungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکہ در چہن آمد کل از عدم بوجود
 بنفشہ در قدم او نہاد سر بسجود

- “ Nunc cùm in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ado-
 “ randi causâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Pers.

Voces Arabicæ **عدم** & **وجود** inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo iudicio, violæ præstare, & tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est prætereà ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
اما تري الورد غدا جالسا
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit:

Nonne vides rosam sedentem, ad cuius servitium surgit narcissus?”

بنوش جام صبوحی بنالہ دف وچنک
بیوس غبغب ساقی بنالہ دف وعود

“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ,

Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium.”

بباغ تازه کن آیین دین زردشتی
کنونکه لاله برافروخت ز آتش نهرود

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide
Hydii de Perſarum religione librum : describit
poeta igneum florum ſplendorem.

ز د ست ساقی سیہیں عذار عیسی دم
شراب نوش ورھا کن حدیث عاد و ثمود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, &
Meffiæ halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiftoriam *Adi* &
Themudi.”

Meffiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabia* degentium, quas monitis *Vatis Saleb* obtemperare recuſantes, periſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit *Atthar* in *Pendnameh*,

انکہ فرمان داد قهرش بادرا
تا سزای داد قوم عادرا

“ Qui mandatum potentiae ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برین شد بدور سوسن و گل
ولی چسود که دروی نه میکنست خلود

“ Orbis terrarum tanquam cœlestis paradifus
fit liliorum ac rosarum tempore :

Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas?”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radifum, & خلود *æternitatem*.

چو گل سوار شود بر هوا سلیمان وار
سحر که مرغ در آید بنغمه داوود

“ Cùm rosa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*.”

Fingunt Asiatici fuisse *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun*
Nâmeh,

صبر کلک تو در حل مشکلات امور
چنانکه نغمه داوود در آدای زبور

“ Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
pedias,

“ Similis est modulis *Davidis*, cùm *Psalms*
“ caneret.”

بدور كل منشين بي شراب وشاهد وچنگ
 كه همچو دور بقا هفته بود معدود

- “ Tempore rosarum noli federe sine vino, &
 “ amicâ, & citharâ,
 “ Nam tanquam tempus durationis septima-
 “ næ, numeratur.”

بخواه جام لبالب بياد آصف عهد
 وزير ملك سليمان عباد الدين محمود

- “ Pete cyathum ad oram plenum in memo-
 “ riam *Asafi* hujus ætatis,
 “ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mahmûd.*”

Asaf Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda, *minister*, idemque cujus nomen Psalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat quidam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

ز عيش كام ابد چو بدور او اي دل
 كه باد تا بايد ظل عاليش مهود

- “ Hilaritatis desiderium fit perpetuum, velut
 “ in ejus ætate, O cor meum !
 “ Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-
 “ tensa.”

بیار بادہ کہ حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

“ Affer vinum: nam Hafez illud semper petit à præstantiâ & misericordiâ Domini benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum : quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam & primum necessitatis causâ usurpatam, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cùm verbum in quamdam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primùm de translatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* Figuram sic definit Tiberius Rhetor,

Εἰς τοίνυν σχήμα, το μὴ κατὰ φύσιν τὸν νοῦν ἐκφέρειν, μηδὲ ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκτρεπεῖν καὶ ἐξαλλαττεῖν τὴν διανοίαν, κόσμος τινὲς τῇ πλάσει ἢ χρείας ἐνεκα.

† Ad Herenn. lib. iv.

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant *Μεταφοραν*, *Arabes* استعارة quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores *Μετωνομιαν*, *Asiatici* كنية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherri-
mus usus est, quo rei cujusdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguæ *Ara-
bicæ* hæc figura afferat: cujus rei exempla quæ-
dam feligam.

Mohammedes vinum appellabat امّ الخبأيث
seu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hæfex*,
Anacreon ille *Persarum*, minimè ascribit suam;
dicit autem

آن تلخوش که صوفي امّ الخبأيثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبله العذارا *

“Acre illud (vinum) quod vir religiosus

“*matrem peccatorum* vocitat,

“Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam

“*virginis suavium*.”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias tris-
titicæ*;

الا نبهتني فتيات بث

“Heu, *mæroris filicæ* me infomnem reddunt.”

Nec minori elegantia, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcomeit*, puellam tristiore alloquens,

اليوم يوم سرور لا شرور به

فزوج ابن السحاب بابنة العنب

ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها

وثغرها باسم عن لؤلؤ الحب

“ Hic dies, lætitiæ dies est; nulla est in eo

“ calamitas;

“ Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

“ Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem

“ vultum habentis,

“ Et cujus dentes renident splendidiùs quàm

“ baccæ margaritarum.”

In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ, الشفة

بنت العين, بنت الجبل, بنت المنية, بنت

montis, labiorum, mortis, oculi, filia; quibus fig-

nificantur, *Echo, Verba, Febris, Lachryma*; ali-

æque innumerabiles. Meliùs tamen hoc genus

fictis personarum inductionibus nonnulli subjun-

gunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram habet venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iö* flores εαρος τεκνα jucundif-
simè vocat, cùm dicit,

Ἀνθηρε τεκνα εαρῶ περιξ σρωσαντες.

Et in *Centauro* λειμῶνος τεκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορῶν ἔρασης κίανος, ἐνιαυτῶ δε παῖς.

Et pari elegantia suavissimus idem poeta in
Ulyssæ rofas appellat,

Τιθηνημ' εαρῶ ἐκπρεπεςατον.

Sic etiam *Alcman* Rorem satis pulchrè
“ *Aeris* ὧ *Lunæ filiam*” vocat,

† Οἶα, inquit Διὸς θυγατὴρ τρεφεὶ καὶ Σελανας.

Ita ‡ *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφελῆς.
Et Diem, *Solis filium*,

§ Ὅποτε παῖδ' ἄλιθ
Ἀτειρεὶ συν ἀγαθῷ
Τελευτασομεν.

Et *Vinum*, filium *Vitis*,

|| Ἐκίρναι τῆς μὲν γλυκύν
Κῶμῶ προφαταν
Ἀργυρεαῖσι δὲ νῶμα-
τω φιαλαῖσιν βιαταν
Ἀμπέλῶ παῖδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.

† Ap. *Plutarch.* *Sympos.* III.

‡ *Olymp.* XI.

§ *Olymp.* II.

|| *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat Vitis matrem,

* Οὕτω γένος φαίνειν τερειναν
Ματερ' οἶνανθας Ὀπωραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidá* citatus vocat
† *lagænam*,

— κασιγνήτην νεκταρεὺς κυλικός.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quorum exempla hoc loco parcíus proferam; unum tamen atque alterum feligam exemplum; quorum primum fit vox ردي quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* fumitur. Sic ردي *rore maduit*, & *liberalis fuit*. ردي *roscidus & munificus*; & ردي liberalior. Eodem ferè modo vocibus مطر *torrens*, باران *pluvia*, Arabes utuntur; & Persæ, voce باران. Sic Arabicè جاد copiosè cecidit *pluvia*, & postea liberalis fuit: hinc جود *liberalitas*. Notum est Hebræos hac imagine persæpè usos fuisse: ita comparatur apud † *Isaiam* divini Numinis infi-

* N. m. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνός. Hoc epigramma (Σχολιον enim non est, ut putavit *Tollius*) in sex versûs debet distingui.

Κυπριδι κείσο, λαγυνε μεθυσθαλες αὐτίκα δωρον,

Κείσο, κασιγνήτη νεκταρεὺς κυλικός,

Βακχεί', ὑγροφθογῆ, συνεστιε δαιτός ἐίσης,

Στειναυχεν, ψηφς συμβολικῆς θυγατέρ.

Θνητοῖς αὐτοδιδάκτε διηκονε, μυσι φιλεντων

Ἠδίσῃ, δειπνων οὔλον ἐτοιμοτατον.

† LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviae terram irri-*
gant, *כי כאשר ירד הגשם והשלג*

מן השמים ושמה לא ישוב :

כי ים הרוה את הארץ

והולידה והצמיחה :

ונתן זרע לוורע ולחם לאכל

כן יהיה דברי אשר יצא מפי :

“ Nam sicut imber & ros descendit

De cœlo, neque illuc adeò redit

Donec terram rigaverit,

Fœcundamque reddiderit, & germinare fe-
 cerit ;

Ut semen det ferenti, & edenti panem,

Talia erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kassem,

اقول لركب يهيموا مسقط الندي

وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

“ Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,

At præterit equites citra te, casus ille.”

Et *Ebn Arabshâb,*

امطر ايادي يمينه بالنوال ففاض الخير

من صوب الشمال

* *Ebn Khalicân.*

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento septentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Turcici* præceptum,

منبع کف یهینندن جریان ایدن قطرات
سیالی درهم و دینار صداسی رسیده
سامعی دست یساری اولیه

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium sonitus, ad aures finistræ ne perveniat,”

کی اشجار جویبار معدلت انک باران جود
واحسانیلی طراوت بوماشدی و ازهار کلزار
نظام مهلکت اقطار امطار رافت و عاطفتی
ایله سیران اولمشدی

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant, imbris largitionis & liberalitatis rigatæ virescant; & flores roseti imperii ejus guttis pluviae benevolentiae & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

میجست از سحاب ازل رحمتی ولی جز
دیده اش معاینی چیزی نداد نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit,
sed præter oculum suum lachrymis scatentem,
nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequeo omittere similitudinem pulcherrimam in libro *Hamasa*,

قتي عيش في معروفه بعد موته
کها کان بعد السيل مجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem suam vivit,

Sicut pratum post imbris effusionem virescit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذکر quæ inter alia *famam* ac *bonam existimationem* notat. Est autem dulcissima translatio; nam hujus vocis * antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic vetus poeta,

ريح الکلاء وذكره

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hoseas pulcherrimè †,

אהיה כסל לישראל יפרח
כשושנה ויד שרשיו כלבנון ;
ילכו יונקותיו ויהי כזית
הודו וריח לו כלבנון ;
ישבו ישבי בצלו יחיו דגן
יפרח כנפן וברו כיון לבנון ;

* Vide Schultens in *Hamasa*, p.

† XIV. 6—8.

- “ Ero tanquam ros *Israëli*; effulget
 “ Velut lilium, & extendet radices suos sicut
     “ Libanus;
 “ Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
 “ Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
     “ *Libano*.
 “ Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam
     “ frumentum reviviscent,
 “ Succrescent sicut vitis; odor ejus, tanquam
     “ vinum Libani.”

Sic etiam eruditissimus auctor libri Sucardân,

ما احلي بالافواه ذكر ك

- “ Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
     “ tuus.”

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوک من بقي بالعدل ذكره

- “ Regum felicissimus is est, cujus odor (fama)
     “ ob justitiam perpetuò maneât.”

Huc spectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן תורד שמך

- “ Unguentum effusum, nomen tuum.”

Et versûs elegantissimi poetæ Persici Jâmi in
libro Yusef ve Zulikha,

کشادی نانه طبع مرا ناف
 معطر کن زمشکم قاف، قاف *
 زشعرم خامه را شکر زبان کن
 زعطرم نامه را عنبرفشان کن *

“Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “extremities (à Kâf ad Kâf),
 “Carminibus meis calamum fac dulcilo-
 “quum,
 “Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “rum spargere.”

& illa,

هنر چو مشک بود مشک اگر نهان دارند
 زفیض رایحه او مشام اثرست *

“Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus sit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

& Ebn Arabshâb de precatatione usitatâ وسلم
 loquens, ait,
 صلوۃ تذکي المسک الازفر في صدور الكتب

“Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

לשמן הטוב על הראש
יד על הזקן וזקן אהרן
שיוורד על פי הברכה

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
libri de Sacrà Poesi †,

“ Non *aura nardi suavior* occupat

“ Sensus, quæ Aronis vertice de sacro

“ Per ora, per barbam, per ipsas

“ Lenta fluens it *odora vestes*.”

Omnes ferè gentes hac translatione uti videntur:
Sinenses signum quoddam habent, quod *Hiang*
vocant, & quo significatur primò *Odor*, deinde,
Fama, Virtus ‡.

Vocem سقي irrigavit, potum præbuit, in

* Psal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

‡ Galli aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est *en*
bonne odeur auprès des gens d'esprit. Germanicè quoque *geruch*
est odor, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *ruhm*,
fama: sic auctor libri elegantis *de Abeli Morte*, “ Blühe empor,
“ wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben sey
“ ein süßer geruch vor dem Herren.” Et alibi, “ Wie ein lieb-
“ licher frühlings strauß empor blüheten und vereint liebliche ge-
“ rüche der tugend zerstreiten.” Nos quoque interdum eâdem
figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ By her intercession with the
“ King, she would lay a most seasonable and popular obligation
“ upon the whole nation, and leave behind her *a pleasant odour of*
“ her grace and favour to the people.”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes;
sic scriptor clarissimus,

واذا بساقي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
فسقي رياض حياتهم قدحًا اعاد الكل بور

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad

“ eos cum exitii *cyatho*;

“ Et irrigavit vitarum eorum hortulos poculo,

“ quod omnes ad nihilum redegit.”

Exempla translationum à *rigando* & *hauriendo*,
sunt in omnium gentium sermonibus ferè innu-
mera; sufficiet hîc duos versiculos citare à li-
bello de *Rodantbes* & *Doficlis* amoribus, quos
legenti mihi primùm valdè arrisissè memini:

Κρατήρα μακρον ἡδονης και δακρυων

Κιρνωντες ἐξέπινον αχρης εις μεθην.

Unum solummodò addam exemplum, quod ta-
men auribus Europæis durius esse videbitur.
Vox *انف* *nasum* significat: transfertur autem
ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
انف جبل *nasus montis*, promontorium; *البرد*
انف *nasus frigoris*, frigus intensum; *انف*
پoculum illibatum; *روضة انف* *hortus no-*
vus & *intactus*, quem *κηπον ἀκηρατον* vocat *Ibycus*;
انف القوم *nasus populi*. Sic *عربين* *superior*
nasi pars, & *عربانين* *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

واصبح عرنين المكارم اجدعا

“ *Nasus nobilitatis præciditur.*”

Eâdem translatione utuntur *Sinenſes*, vox enim *Pië*, cùm *nasum* significat, tum etiam *familiæ principem*. Eodem sensu usurpant Hebræi vocem חרם, quæ *Arabica* est, *ناسى* *nasi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרממו מצרים

vertenda sunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros, non præstigiatores, ut vulgò redduntur.*

Cùm plures continuantur translationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè possumus *Permutationem* appellare; cujusmodi est illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله بر آيد

زباغ عارض ساقی هزار لاله بر آيد

“ Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“ In *horto* genæ pocillatoris mille tulipæ

“ *florent.*”

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & fanè *permutatio* hæcce, seu Ἀλληγορία, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potissimum distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* syl-
vam universum hoc naturæ templum. Ponant
ante oculos cœlum, terras, maria; aspiciant in
cœlo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores,
flores, herbas, segetes, animalia: in aquis, na-
tantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre
pendentes nubes, videant ætheris placidam fere-
nitatem, & immensa protinùs exsurget similium
rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus
gentibus communia; at multæ sunt naturales
imagines, *Asiaticis* magis quàm reliquis fami-
liares, velut orientis auroræ, & stellarum, qua-
rum cursûs in tentoriis degentes Arabes com-
modissimè observare possunt; aliæ denique *Asia-
ticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, anima-
lium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud
cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum
Asiaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinfulas videri. Ridemus si poeta Perficus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione sæpissimè utuntur Asiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad iudicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poesis. Hi enim (*Homerum* & Græcos excipio) rarò comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poesin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter differere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cujusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altiùs atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres *Lemnias* cum apibus comparat, *Argonautas* cum floribus, urbem cum alveari,

Ὡς δ' οτε λειρία καλα περιερωμενοι μελισσαι
Πετρης εκχυμεναι σιμβληιδος————

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—ἀμφὶ δὲ λειμῶν.

Ἐρσηεις γανυται, ται δὲ γλυκυν αλλοτε τ' αλλον
Καρπον ἀμεργυσιν πεποτῆμεναι

Ubi rectè observat doctissimus Scholiastes, vocem γανυται cum κινυρομεναι, quæ mox subsequitur, minimè consentire: tamen post vocem συμπεληιδῶς finita est comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorẽ auribus afferant. Hoc semel monuisse sufficiet. Hæc autem observatio in omnibus similitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipsâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venustatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Ἡελὶς ὡς τις τὲ δομοῖς ἐνιπᾶλλεται αἰγλῇ
Υδατος ἔξανισσα, τὸ δὲ νεὸν ἤε λεβῆτι
Ἡὲ πρὸ ἐν γαυλῷ κεχυται· ἢ δ' ἐνθα καὶ ἐνθα
Ἦκειν σφοδαλιγῆ τινασσεται αἰσσεσσα
Ὡς δὲ καὶ ἐν σῆδεσσι κεᾶρ ἐλέλιζετο κῶρης.

Et nunquam fanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc similitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidisse §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacrà Poesi, Prælect. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ sententiâ superavit Camoenſius.

Vide Lusiadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do poldo.
Espelho d' aço o de cristal ferimoso,

Apollonio fumsit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantiae ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum fanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medæ suavissimo Ἐπεισοδίῳ, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantiss *

Che do rayo solar sendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso:
O sendo da oziosa maõ movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli deffolegado.

* Qualis est pulchra illa transitio:

At non Dardaniæ medicari cupidis ictum
Evaluit——

Apollonius,

——μάντοσυννησι κεκασμενον. Ἄλλα μιν εἴτι
Μάντοσυναι ἔσωσαν. Et
——ἀδευκεα δ' εἰ φύγεν αἰσαν
Μάντοσυναις. Οὐ γὰρ τις ἀποτροπὴ θανάτοιο.

Et illa personarum mutatio, quam fumsit etiam *Miltonus*,

——ut duros mille labores
Pertulerit: *tu* nubigenas, *invicte*, &c.

Apollonius,

——μεγαλὴ ὅτι Φοῖβον αὐτεῖ——
Λητοίδῃ, τῷ νῦ δε κατ' ἔρανθ ικεῖο——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutiae, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrent. Velut νεπης pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

——μετοπισθε τεοις νεποδεσσιν ετοιμα.

quas è Rhodio poetâ haufit; illam mehercule suavitatem numerorum, & rotundam illam ver-
suum concinnitatem, in qua regnat Virgilius,
ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Lon-
ginum, Quintilianum, atque alios adeò temerè
esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc
scriptorem in mediocrium poetarum chorum
detrudant. Mediocrisne sunt poetæ hi versûs
numerosi & modulati?

Ὡς δ' οὐτ' ἐρημαῖοι πεπληροῦτες ἐκτοδὶ πετρῆς
Χηραμβ ἀπλήνες λιγέως κλαῖσσι νεοσσοί,
Ἡ οὔτε καλά ναυόντες ἐπ' ὄφρυσι Πακτωλοῖο
Κυκνοὶ κινήσωσιν ἕον μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμῶν
Ἑρσθῆεις βρεμέται, ποταμοῖο τε καλά ῥέεθρα,
Ὡς αἰ ἐπὶ ξανθὰς δεμέναι κονίησιν ἐδείρας
Παννυχιαὶ ἐλεεινὸν ἠλεμον ὠδύροντο.

aut illa descriptio,

————— ἀνθεα δὲ σφι

Νυμφαὶ ἀμέργομεναι λευκοὶς ἐν ποικίλῃς κολποῖς
Ἑσφορεθὲν. πᾶσας δὲ πυρὸς ὡς ἀμφεπεν αἰγλή,
Τοῖον ἀπο χουσεῶν θυσανῶν ἀμαρυσσέτο φεγλός,
Δαίε δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερὸν ποδόν—————

& Callimachus,

————— ἔ γὰρ ἐργατὶν τρέφω

Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ Κεῖϛ, Ἐρίχου νεπῆς.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἀθάνατοι δὲ καλεῦνται ἑοὶ νεποδες γεγαυτες.

Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, θεοὶ νεποδες, quod
reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

Quàm breviter & vividè Telamonis iram pingit !

ἔγω δὲ οἰοσσεῖμαι
Ὀσλιγῆες μαλεροῖο πυρός ὥς ἰνδαλλοντο.

Quantâ elegantîâ Homeri comparationem,

Οἷη δ' Ἀρτεμὶς εἰσι κατ' ἔρεος ἰοχεαῖρα.

amplificat ;

Οἷη δὲ λιανοῖσιν ἔφ' ὑδάσι Παρθενίῳ
Ἦε καὶ Ἀμνησοῖο λοεσσαμένη ποταμοῖο
Χρυσείοις Λητώϊς ἔφ' ἀρμασὶν ἔστηκυια
Ὀκείαις κεμαδεσσι διεξέλασσι κολωνας
Τηλοθεν ἀντιώσα πολυκνίσσῃ ἑκατομῆς,
Τῇ δ' αἶμα νυμφαὶ ἐπονταὶ ἀμορβάδες, αἱ μὲν ἐπ' αὐτῆς
Ἀγρομεναι πηγῆς Ἀμνησίδος, αἱ δὲ δὴ ἀλλαι
Ἀλσεα καὶ σκοπίας πολυπιδάκας, ἀμφὶ δὲ θῆρες
Κνυζήθμῳ σαινῶσιν ὑπὸ τρομεόντες ἴσαν,
Ὡς αἰγ' ἔσσευοντο δὲ ἀσεῖα

Quod si minutiores illas poeseos exornationes spectemus, nullus esse potest ad celeritatem exponendam accommodatior versus, quam

Αὐτῇ δ' ὠκυτερῇ ἀμαρυγματος ἡ βολαῶν.

aut ad avem placidè labentem in aëre describendam, quam

Ῥιπὴν εὐκηλοῖσιν ἐνευδιῶν πτερυγεσσι.

Annon hi versûs fluctuum scopulis allidentium quodammodò imitantur sonum ?

Ῥῶοντ' ἐνθα καὶ ἐνθα διασάδον ἀλλήλησιν

Τὴν δὲ παρηγορίην κοπτεν ῥοος. ἀμφὶ δὲ κύμα

Λαῖρον ἀειρομενον πέτραις ἐπικαίχλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæsitæ sunt potiùs quàm naturales; & plus diligentiae ostendunt quàm ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jasonis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cadit, ita tamen ut fervet quandam in cadendo majestatem: sic draconis occisi descriptio,

——οφίς ὕφ' Ἡρακλεὶ δαιχθεῖς, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non fatis delicata, & à poesi heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poesi amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Assimilant * puellarum cincinnos hyacinthis, genas rosis, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiskio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهال وبهاء وكمال
وقد واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي شهلم
لحظها القواتل وانف كحدّ السيف وضمّ كانه
خاتم سليمان و حدود كانها شقايف نعمان
و شغيفتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منصود
في مرجان وجبين كانه هلال وريق احلا
من الشهد وابرء من الزلال وعنق كانه
خبزان وصدر كانه شادروان ونهود كانهن
رمان وبطن كانه الحرير طية علي طيه
وسرة تسقي بدهن البان

“ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
“ nustate, perfectione prædita; egregiam ha-
“ bens & æquam staturam; oculos verò ni-
“ gros, somni plenos, fascino Babylonio im-
“ butos; & supercilia, tanquam arcûs, vi-
“ brantes sagittas aspectuum letales; nasum,
“ ensis mucroni similem; os verò, Salomonis
“ sigillo; genas tanquam anemonas; duo au-
“ tem labia erant duo pyropi (vel carneolæ),
“ & dentes tanquam uniones in corallio con-
“ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
“ similem, & labia favis dulciora & aquâ
“ purâ magis frigida; collum instar Indicæ

“ arundinis, pectus instar fontis in altum fa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis confimiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת תטפנה שפתותיך
 דבש וחלב תחת לשונך
 וריח שלמתך כריח לבנון :

“ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odorque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depro-
 munt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* pu-
 ellæ nigros cincinnos genis candidissimis super-
 impendentes confert pulcherrimè cum pilis ex
 ebena fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lufores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کوی عام در خم چوکان آبنوس

“ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-
micans

“ Similis est pilæ eburneæ in mediâ clavâ
“ ebeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafez recen-
tem lanuginem circa labia adolescentuli crescen-
tem comparat cum nymphis illis formosissimis
quas in cœlo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
همچو حوراند کرد سلسبیل

“ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua
“ vestiunt,

“ Similes sunt *Houriis* circà fontem Salsabil
“ fedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam ha-
bent similitudines cùm Arabes, tùm Persæ.
Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est
comparatio !

لهم عدوة كأنقضاض الاتي
مدّ به الكدر اللاحب

“ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum
“ fluxus

“ Quem tenebrosa & violentè irruens nubes
“ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت ليالياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهز الجيش حولك جانبيه
كما نفست جانحيها العقاب

“ Multas enim noctes transegisti infomnis,

“ Cum te properanter veherent equi nobiles
“ notis insigniti:

“ Quaffabat exercitus circum te ambas suas
“ alas,

“ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فرددناهم بطعن كما تهزّ عن جبة الطوي
الدلاء

“ Hastas ultro citroque movimus in vulne-
“ ribus,

“ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
“ abundanti surgens.”

Quid poeta velit benè exposuit *Reiskius*, “ Haf-
“ tarum strepitum, quando demittuntur in cor-
“ pora, vel è confossis corporibus vix revellun-
“ tur ac ne vix quidem, cum obscuro confert
“ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
“ ruens in profundum, vel exuberans fitula quæ-
“ dam sursum attracta malè cedentem aquam

“contranitando perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferdusi* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam ;

هميرفت رستم چو پيل دژم

“Venit Rستم, tanquam torvus elephas,”

& ,

چو شیر اندر آمد میان رمه

“Tanquam leo qui in medium irruit ar-
“mentum,”

quid nobilius aut excelsius esse potest his imagi-
nibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست و پوشید درغ بزر
میانرا به بستش بزرین کمر
یکی خود رومی بسر بر نهان
سر ترکش تیر را بر کشاد
بباره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
ز کیهال نیزه الماس تیغ
بباره بر آمد چو بارنده میغ

تو گفتی سپهر است یا روز و تاب
 ویا در بهاران یکی رود آب
 درختیست گفتی از آهن ببار
 کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- ‘ Aspexit Barzu decem illos equites,
- ‘ Tanquam leo fūrore plenus, prædam petens,
- ‘ Strenuè se gessit, & tunicam radiantem induit,
- ‘ Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- ‘ Cassidem Græcam capiti imposuit,
- ‘ Ex pharetrâ sagittas extraxit;
- ‘ Nunc super equi stratum impendit,
- ‘ Nunc tanquam mons movens (se erexit)
- ‘ Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- ‘ Nunc velut nubes imbrem fundens progressus est.
- ‘ Diceris, “ Cœlumne est, an dies, & splendor,
- “ An verno tempore aquarum fluxus?”
- ‘ Diceris, “ Arbor est ferro onusta;
- “ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amant venustiores *Arabum* poetæ, quàm flores & fructûs describere, depromptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritudine; velut *Ebn Rumi*,

رایت البنفسج فی روضة
 واحداقه للندی شاهرة *
 یحاکي بها الزهر زرق العیون
 واجفانها بالبکا قاطرة *

- “ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجدّ نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانتها بيضها مرصعة

من خدّه والصفار من خدي

- “ Da mihi dilectissimum narcissum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosâ,
 “ Velut si albedo ejus deprompta fit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحبراء قبل المزج صفراء بعده
 اتت بين ثوبي نرجس وشقايق
 حكّت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

- “ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones;

- “ (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Norwás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشتايق
 كانّ الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
 الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

- “ Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxisset, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحلت تحلي الوشي من نهطه
 احلي واشهر من ورد له ارج
 كانها المسك مدرور علي وسطه
 كانه لون حبي حين ملكني
 حل السر اويل بعد البعد من سخطه

- “ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

- “ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, semotâ iracundia?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitu-
 dines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدائع قد ركن من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زمرد وسطها شذر من الذهب

- “ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine surgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt smaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticolæ auri?”

Et *Ebno'l Motezz* venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنصد
 فنبه منه الورد بعد التهجيد *
 كجهر من الياقوت فوق زبرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

- “ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosa autem ex eo à fomno excitata
 “ surgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.”

Similiter Sadi in libro *Buṣṭān*,

نهد لعل و پیروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پیروزه رنگ

- “ Posuit pyropos & smaragdos in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينتضي الهم عنكما
 * وقوما الي روض وكاس رحيق
 فقد لاح زهر الياسمين منورا
 كاتراط در قهعت بعقيق *

- “ Sodales mei, agite, decedit à vobis moeror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jasmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carneola.”

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجهان
ورايها خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur
“ Et vestirentur roris gemmulis,
“ Et vidimus figilla florum, cùm
“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi*,

بنفسج سر لاني اذا
رايته اشرب ما شيتا
ليس من الزهر ولكنه
زهر يحمي ياقوتا

“ Gaudium violæ, nam cùm eam
“ Viderim, bibi quantum volui ;
“ Non flos est, sed
“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cœlo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سواء من الزهر جد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

- “ Velut si jasminus florens, cùm
 “ In eum in medio horto oculos meos flec-
 “ tam,
 “ Cælum esset smaragdinum, in quo afful-
 “ gent
 “ Nobis stellæ argenteæ.”

&

في روضة تهدي لنا
 نغس الشبول بها الشبال
 في كل نرجسة بها
 شمس يحيط بها هلال

- “ In hortulo, qui ad nos affert
 “ Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
 “ In unoquoque narcisso, qui in eo est,
 “ Sol effulget lunâ circumdatus.”

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحيا بانفاسه النفوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شمس

- “ Habemus narcissum splendidum,
 “ Qui recreat odore suo animas,
 “ Velut si cilia ejus essent lunæ,
 “ Velut si oculi ejus essent soles.”

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومّر الريح يعطفه
كانه زعفران قوق كافور
اذا بدا في اختلاف من محاسنه
اراك كيف اختلاط النار بالنور

- “ Annon eum (narcissum) vides, dum aura
“ transiens eum flectit,
“ Similem croco super camphoram?
“ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
“ Ostendit tibi, quomodo ignis cum luce
“ jungatur.”

&

تم يا غلام فهاتها مشهولة
ان الرياض بكل زهر تحتشي
والنرجس الغض الندي كانه
تغر يعضّ علي بقية مشيش

- “ Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,
“ Nam horti variis floribus ornantur,
“ Et recens narcissus similis est
“ Candido puellæ denti, cum malum Ar-
“ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ sint ob novi-
tatem jucundissimæ: unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسج جمعت اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 اوائل النار في اطراف كبريت

“ Viola collegit folia sua, familia

“ Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die

“ discessus,

“ Velut si esset super vasa in quibus fulgent

“ Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-

“ tremis partibus.”

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حسنت بك الايام حتي
 كانك في فم الدنيا ابتسام

“ O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus

“ Venisti ad nos florum princeps,

“ Etenim usque adeò tibi favet fortuna

“ Ut referas, in ore terrarum orbis, rifum.”

Has comparationes lætissimas ex *Ebni Abi Hagelab* delibavi, qui contexuit etiam de *Similitudinibus* librum, quem inscripsit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in similitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florum venustates in bellissimo carmine complexus est :

اي والربيع النضير
 وزهرة المستنير
 من نرجس واقاح
 كاعين وثغور
 وياسمين كلون
 المتيم المهجور
 ومن شقيق كحساء
 قد اقبلت في حرير
 وطيب نشر عبير
 البنفسج الممطور
 والاس شبه عذار
 بخدّ ظبي غزير
 والورد اقبل في جيش
 حسنه المنصور

“ Euge ! per splendidum ver, & flores ejus

“ nitidos,

“ Narcissum & parthenium fimiles oculis &

“ dentibus,

- “ Et jasminum tanquam colorem amatoris
“ solitarii,
“ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
“ venit serico (vestita)
“ Et odorem suavem unguenti, violam pluviam
“ irrigatam,
“ Myrtique florem similem lanugini in genâ
“ hinnuli succo pleni,
“ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
“ cujus pulchritudo victrix est.”

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeseos Asiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam priùs proferre, quàm de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipuè Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شددنا شدة الليث عدا واليـث غضبان

“ Violenti fuimus inimicitia, tanquam leo, &
“ leo iratus.”

nec est in Græco sermone inuenta, ut Theocritus †,

————— λῖς ἔσακυσας

Νεβρω φθεγγάμενας τις ἐν ὥρεσιν, ὠμοφαγὸς λῖς.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum لیث, لیث, & λισ, cūm sono tūm sensu affinitatem.

Nec minus lepida est *Agnominatio*, quam Græci Παρωνομασίαν, Arabes تجنیس appellant: fit autem, cūm ad res diffimiles similis vox in eodem versu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur Asiatici, nullum ut occasionem amittant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ tranfit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلداری رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri rest, gian ber gianâne shûd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ discessit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatha nebud savab.

“ Formosas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

& *Chemân kerdên*

که بر طرف چمن زارش همیکردن چمن
ابرو

Ke ber tarfi chemenzâresh hemikerded chemân abru.

“ Nam in * horti ejus extremitate delicatè
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Chemên* hortus est, & *Chemân kerdên* delicatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belâ nebud ke ez bâla bud.

“ Ærumna quæ à superis venit, ærumna non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmâl mâil waeddbeheb dhabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici* versûs,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

آلهي سن بني سينه ايلته
 صرلاينجه يارك سينه شينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (féne) per-
 “ ducas,
 “ Donec amicæ gremium (féne féne) am-
 “ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
 nationibus unicè constat, iisque lepidissimis, ut

مربع نعم نعم تلك المربع

“ Æstivæ Naomæ mansiones: oh, suaves (*nâm*)
 “ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعل

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
 “ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
 risque contemni tanquam nimis concinnam &
 puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
 admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
 ricorum ad Herennium *, “ Quæ sunt ampla &
 “ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
 “ concinna, citò satietate afficiunt aurium sen-

* Lib. iv.

“ sum fastidioffimum. Quomodo igitur, si cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione dēlectari: ita si rarò has interfere-
 “ mus exornationes, & in causâ totâ variè dif-
 “ pergemus, commodè luminibus distinctis il-
 “ lustrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri possunt, ita tamen ut hæ festivitates ad le-
 viora carminum genera quàm ad elata & he-
 roica, videantur esse accommodatiores. Nec
 est tamen negandum quin Annominatio insignem
 afferat Sermonibus Asiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam sacros Vates Hebræos
 delectari invenimus *.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, seu Personæ induc-
 tionem, veniamus. Ea est quasi animata Alle-
 goria, quæ translationum est continuatio; trans-
 latio autem occultam similitudinem semper
 complectitur. Sic “ gena tanquam rosa”
 similitudo est, imagine à naturâ depromptâ:
 “ rosa genarum ejus” est translatio: “ genarum
 “ rosas oculorum pluvia irrigat” est Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Rosa horti rosæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formosæ sumus; sed tu perpetuò nites, ego
 “ celeriter defloresco,” fictæ personæ est in-
 ductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosa Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; luscinia rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait ‘ Tu corona mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.’ Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuras nescio an rectè numeretur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri *Bustân* initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبی برنشست از فلک برگذشت
 بتمکین وجاه از ملک برکشست
 چنان کرم در تیه قربت براند
 که در سدره جبریل ازو باز بهاند
 بدو گفت سالار بیت الحرام
 که ای حامل وحی برتر خرام
 چو در دوستی مخلصم یاقتی
 عنانم ز صحبت چرا تاقتی
 بگفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نیروی بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر پرم
 فروغ تجلی بسوزد پرم
 نهاند بعصیان کسی در کرو
 که دارد چنین سیدی پیشرو

- ‘ Qui unâ nocte nobiliter evelus super æthera ascendit
- ‘ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire:
- ‘ Qui in cœlesti hoc itinere tam longè progressus est,
- ‘ Ut illic ubi consistere cogitur Gabrielis, non constiterit:
- ‘ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
- “ O tu qui oracula portas, propiùs accede;
- “ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
- “ Quare colloquii nostri frena laxas?”
- ‘ Respondit: “ Non est ampliùs ubi veniam locus,
- “ Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant:

- “ Si vel minimè altiùs evolem,
 “ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”
 “ Nemo peccatis immerfus diù manet
 “ Qui talem Vatem ducem habeat !”

Quæ descriptio quàm nobilis est, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapsa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriiis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
 تو خود چه ادمي كز عشق بيخبري

“ Scisne, quid mihi dicat luscinia illa matutina ?

“ Tu quisnam homo es, qui amoris sis ignarus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

مي خواه و كلفشان كن از دهر چه مي جوي
 اين گفت سحر كه كل بلبل تو چه مي كوي

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri, sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rosa,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flectit,

“ Tu autem, *lusciniæ*, quid ais?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris?”

Similiter alio loco,

جهشيد و جام جم مطلب جام مي بخواه
کين است قول بلبل داستان سراي جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete;

“ Ea enim vox est *lusciniæ* narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلي برک کلي خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونوا خوش ناله‌اي زار
داشت

گفته‌ش در عين وصل اين ناله و فریاد
چیست

گفت مارا جلوه معشوق در اين کار داشت
چیست

“ *Luscinia rosæ* suaviter coloratæ folium in

“ fostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitûs

“ edidit :

“ Dixi illi, In ipso congressu quid vult ista

“ querimonia & lamentatio ?

“ Dixit : Nos ad hoc opus amici fastus redi-

“ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ

“ colloquium,

بنفشه دوش بكل گفت و خوش بياني داد

که تاب من بجهان طره فلاني داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter

“ sensa sua explicabat,

“ Splendorem meum terris, cujusdam (for-

“ rosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possum innumera hujus figuræ exempla è poetis Arabicis expromere; sed unum atque alterum sufficiet. Ac primùm subjungam perelegantes versiculos principis illustrissimi & venustissimi poetæ *Ebni'l Fiadb*, ‡

قم فاستقني بين خفق الناي والعود

ولا تبع طيب موجود بهفقود *

كاساً اذا بصرت في القوم محتشياً

قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro Yatimato'ddehri.

نحن الشهود وخفف العود خاطبنا
 يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

- ‘ Surge, & affer, dum sonant tibia & cithara,
 ‘ (Neu gaudium certum inserto permutes)
 ‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aspi-
 “ ciens,
 ‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulsus ;
 “ Nos testes sumus, & lyræ moduli nobis an-
 “ nunciant,
 “ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus personarum conventus ! Vides ani-
 mis & vitâ donata, pocula, lætitiâ, musicam,
 aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium*
 & *uvarum filia* pulchrè innuitur vini cum aquâ
 temperatio. Facile docto Arabi *Taaleb* † af-
 sentior, qui hos versûs in suo genere admira-
 biles putat : sed Arabicè legantur necesse est ;
 Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum
 pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in
Timuri historiâ locus (quam historiam poema
 nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum in-
 victo illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum *Yatimah*. Part. I. cap. iv. verba *Thâlebi* sunt,

ومن ملج شعر ابن الغياض قوله ولم اسمع
 في معناه احسن منه قم فاستقني &c.

فجال بينهم الشتاء بجفاف عواصفه وبث
فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نايحات
صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه
وطفق يناديه مهلاً يا مشوم ورويدا ايها
الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب
بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان
كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني
النفسين ونحن شيخان اقترنا في استيصال
البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان
كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات
زهريري منك ابرد او كان في جرايدك
من جرد المسلمين بالعذاب فاصباهم واصهم
ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
فوالله لا حابيتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
يحملك يا شيخ من برد المنون لواعج جمر
مجمرة ولا والهج لهيب في كانون *

- ‘ Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis suis
‘ vehementibus, & sparfit inter eos flatus suos
‘ glaream dispergentes; & in eos concitavit
‘ ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &
‘ potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

‘ cellis: & in ejus (*Timuri*) confessum de-
 ‘ scendit, & eum inclamans, allocuta est:
 “ Lentè, O infauſte, & leniter incede, O
 “ tyranne injuſte! quouſque tandem homi-
 “ num corda igne tuo combures? & jecinora
 “ æſtu & ardore tuo inflammabis? Quòd ſi
 “ una es ex infernis animis, equidem anima-
 “ rum altera ſum; & nos ſenes ſumus, qui
 “ continuò occupamur in regionibus & ſervis
 “ ſubjugandis; & ſtellæ maleficæ (*Mars* &
 “ *Saturnus*) in conjunctione ſunt infauſtiſ-
 “ ſimæ. Et ſi animas occidis, & auras fri-
 “ gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te ſunt
 “ frigidioreſ; aut ſi in tuis catervis (milites)
 “ ſint qui fideles ſuppliciis vexent, impellant,
 “ percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
 “ eſt id quod magis vexet & percutiat. Et
 “ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “ te defendent, O ſenex, à leti frigore, car-
 “ bonum in foco ardor, nec in menſe De-
 “ cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulciſſimo
Amralkeiſi carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
 بصبح وما الاصبح منك بأمثل

“ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris

“ Per auroram; nec enim esset aurora te præf-
“ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafezi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &, quod audacius esse videbitur, ad intellectum :

اي باد شهيم يار داري
زان تحفه مشکبار داري

“ O aura, amici habes odorem,

“ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
“ fers.”

زنهار مكن دراز دشتي
با طره او چكار داري

“ Cave; noli furari (دراز دست *longam ha-*
“ *bens manum*, id est, Fur)

“ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

اي كل تو كجا وروي زيباش
او مشك وتو خار بار داري

“ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido?

“ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ريحان تو کجا و خط سبزش
او تازه و تو غبار داري

“ Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus
“ lanugine?
“ Ea floret, tu autem inarcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خمار داري

“ Narcisse, ubi es, præ ebrio ejus oculo?
“ Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-
“ ceris.”

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

“ O cupresse, cum staturâ ejus procerâ,
“ In horto, quam habes affinitatem?”

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختيار داري

“ O intellectus, cum amoris ejus existentiâ,
“ (Si) in potestate tuâ (effet) quam haberes
“ electionem?”

روزي برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داري

	Carmen Perficum.	
زنان بخت مسکین را داری	ای بادشیم یار داری	زینار کن دراز دستی
باخته او چکار داری	ای کل نوکچا در دنی پان	ریحان تو کی خط سیرش
او مشک و توغار بار داری	او آتازده و تنجب را داری	نیکو کجا دیشیم شش
او آتازده و تنجب را داری	او آتازده و تنجب را داری	ای سر و تو باجه بلندش
او آتازده و تنجب را داری	او آتازده و تنجب را داری	ای غصه تو باد خوشش
او آتازده و تنجب را داری	او آتازده و تنجب را داری	رزمی بستی چو سنان
او آتازده و تنجب را داری	او آتازده و تنجب را داری	کلیفت انتظار داری

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,
 “ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quàm pulchræ imagines! Comparatur odor cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum afflante; facies formosa cum rosâ, ita tamen ut longè nitidior esse videatur; lanugo in genis succrescens, cum herbis recentibus: oculi languidi & quasi ebrioli cum teneris narcissi floribus; statura cum cupressi ramulo; quâ comparatione etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τινι ϑ', ὦ φίλε γαμβρε, καλῶς εἰκασθῶ;
 Ὅρπακι βραδινῷ σε μαλὶς' εἰκασθῶ.

quibus similitudinibus (est enim personæ inductio, ut antea dixi, translationis species, translatio autem similitudo brevis) quid delicatius esse potest, quid venustius? Mirum est sanè quantas suavitates in tam breve carmen poeta incluserit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè reddidi:

Ὀδαριον.

Χαριεντῶ, αὐρα, παιδῶ
 Ἀπαλὴν φερεῖς αὐτμην,
 Δια τετ' ἀναπνεύσας
 Μυρον ἐκ πτερῶν ψεκαῖεις.
 Ζεφυρ' ἐν κομαῖσι παιδὸς
 Τακινθιναῖς ἀθύρεις.
 Ἄγε δὴ. τι δὴτ' ἐκλεψας
 Φιλερωτῶ ἐκ κικινῶ;
 Τι κομᾶς, ῥόδον τρυφήλον,

Ρόδον ἀνδρῶν ἀγάλμα;
 Μαλακὸς μὴν ἐστ' ὁ κερ^Θ,
 Σὺ δ' ἀκανθίοις πυκάζῃ.
 Σὺ δὲ τι τρυφᾷς, σελινον;
 Σὺ γὰρ εὐδύς ἐκμαραίνῃ,
 Χλοερὴς δ' ὁ παῖς ἰβλῆς
 Θαλεραίς ἔχει παρειαῖς.
 Σὺ δὲ, * λειριον, τι καυχᾷ;
 Ἵπομειδία, μεθύσκον
 Καλὸν ὄμμα παιδὸς ἄβρ^α,
 Σὺ δὲ κείσεαι νοσῶδες.
 Κυπαρίσσε, μὴ τι κομπῇς
 Ῥαδινοῖς ἐπὶ κλαδισκοῖς,
 Ῥαδινώτερον γὰρ ἐστίν
 Ἀπαλοῖο σῶμα παιδὸς.
 Φίλον ἦτορ, ἀντ' ἐρωτὸς
 Ἰόβος ρυχὲ κοροῖο
 Λιπαροχρὸς, σφριγώντος,
 Τί κεν ἡρέδης ἐέλδωρ;
 Φίλε κερ^ε, μὴ βραδυνῇς,
 Ταχὺ μοι ποδείνος ἔρχε,
 Σεὸ γὰρ φανετός, ὡ παῖ
 Τριφιλήτε, πάντα θαλλεῖ.

* Attici florem narcissi λειριον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبارة الغائية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis satis, ut arbitror, differui; & satis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoriis latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicius aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur : accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ regionis contemtionem; incertos esse rerum humanarum eventus, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritè deflorescere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

——— ποιεῖν τι οἷς γόνυ χλωρον*.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantia, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum est †, Hæfæz; cujus politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقيا ساغر شراب بيار
يكدو ساغر شراب باب بيار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروي درد عشق يعني مي
كوست درمان شينخ وشاب بيار

Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim fenum & juvenum medicina est)
affer.

آفتابست وماه باده وجام
در ميان مه آفتاب بيار

Sol & luna sunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ solem affer.

بزن اين آتش مرا آبي
يعني آن آتش چو آب بيار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc est, ignem illum aquæ similem affer.

كل اكر رفت كو بشادي رو
ياده ناب چون كلاب بيار

Si rosa tranfit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam rosarum, affer.

غلغل بلبل ار نهاند رواست
 غلغل شیشه شراب بیار

*Strepitus lusciniaë si non manet, oportet
 Strepitum poculorum afferas.*

غم دوران مخور که رفت برفت
 نغمه بربط و رباب بیار

*Ob temporum mutationes ne sis tristis, sed
 identidem*

Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
 داروي کاوست اصل خواب بیار

*Congressum illius, nisi in fomno, videre ne-
 queo,*

*Medicinam (vinum), quæ somni origo fit,
 affer.*

کرچه مستم چه چاره جام دگر
 تا بکلي شوم خراب بیار

*Quòd si ebrius sum, ecquid est remedii?
 alium calicem*

Ut prorsus sensibus destituar, affer.

یکدو رطل کران بحافظ ده
 کر کناهست و کر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum fit, seu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adolescentium
Difficilesque senum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix;
Nectareis foveat
Dic luna solem amplexibus.
Flammas nitentes sparge: vini scilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd si rosarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubescentis rosas.
Si devium Philomela deferit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injuriosæ sperne fortunæ minas;
Lætaque mœstitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, somnus amplexûs dabit;
Da mihi dulce merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce est madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum;
Seu vetitum fuerit,
Amice, seu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

اي همه شكل تو مطبوع و همه جاي تو خوش
دل از عشوه شیرین شکر خاي تو خوش

Ah ! tota forma tua delicatè fingitur, unus-
quisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hi-
lare est.

همچو کبرک طري بوده وجود تو لطيف
همچو سرو چمن خلد سراپاي تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis
est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni
parte suavis es.

شيوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروي تو زيبا قد و بالاي تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima
lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,
Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua
& proceritas amabilis.

هم گلستان نکارم ز تو پر نقش و نکار
هم مشام دل از زلف سمن ساي تو خوش

Vifûs mei rosetum à te picturis & ornamentis
plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jas-
mineum habente odorem dulcis est.

در ره عشق ز سیلاب بلا نیست گذار
کرده ام خاطر خود را بتولای تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non est per-
fugium,

At statum meum ob tuam amicitiam jucun-
dum reddidi.

پیش چشم تو بهیرم که دران بهیاری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Ante oculos tuos morior ; at in illâ ægritu-
dine

Ob genam tuam splendidam dolor meus dul-
cis fit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروند حافظ بیدل بتهنای تو خوش

In deserto indagandi te tametsi undequaque
periculum est,

Tamen Hafez corde destitutus, dum tuum
adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione mag-
na est opinionum diversitas. Alii proprium
tantummodò sensum agnoscunt, alii reconditus

quiddam in iis ac divinius censent delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognitionem, sic animas nostras vitæ superioris recollectione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardentem, ut ad insaniam quandam, & quasi *ἔκστασις* accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

fum restringi nullo modo debent. Atque hoc
ipfi poetæ fatis apertè declarant; fic Hafez,

شود مست وحدث زجام الست
هرآنکه چو حافظ مي ناب خورد

Ebrius est solummodò æterni fœderis amore;
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&

خرم دل آنکه همچو حافظ
جامي زمي الست کيرد

Jucundum cor fit illi, qui Hafezo similis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستي عشق نيست در سر تو
رو که تو مست آب انکوري

Amoris ebrietas capiti tuo non inest;
Abi: tu enim fucco uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بويي عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forfan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنیک بزى كه شیره انكورايله مست اين
بز اهل خرابات مي مست الست اين

Noli putare nos uvæ succo ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi. Nunc prodeant ii qui huic sententiæ adversantur. Damus, inquiunt, hæc, si de translatione vel simplici vel etiam continuatâ loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ ferie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religioso dicere, se ad divinum numen accedere non minùs ardentè cupere, quàm amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non versûs scribere confendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè
& tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אליך אלהים :

Velut cervus rivos aquarum ardentè desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de sitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque diviniore desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Aistère, de Dione, de Archianafsâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυσηριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum poesi Persicâ mirificè congruunt,

Ἐκμαινεί χειλὴ με ῥοδόχροα, ποικιλομυθὰ,
 Ψυχότακῃ, σωματὶ νεκταρεὺς προδύρα,
 Καὶ γλῆναι λασίησιν ὑπ' ὄφρυσιν ἀστραπῖσσαι,
 Σπλαῖχων ἡμετέρων δίκτυα, καὶ παγίδες,
 Καὶ μαζοὶ γλαγοέντες, ἐϋζυγες, ἡμεροέντες,
 Εὐφρεες, πάσης τερπνότεροι καλυκῶ.

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censeat: illos verò Hafezi versûs,

گرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلاله یافته بوی چنان ازان عارض
 بکل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلستان ازان عارض
 بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
 بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinensis odorem moschi ab illis
 crinibus,

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
 piunt;

In terram demittitur cupressus lasciva ob it-
 lam staturam,

Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam;

Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
 govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
 pertinere existimant. Quid? cum scribat Mim-
 nermus, bellè, ut solet,

Τις δὲ βίος. τι δὲ τερπνον ἀνευ χρύσευς Ἀφροδίτης;

Τεθναιὴν, ὅτε μοι μῆκετι ταῦτα μέλοι,

Κρυπταδὴ φιλοτῆς, καὶ μελιχα δῶρα, καὶ εὐνή.

quisquamne arbitratur poetam per auream illam
 Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexûs, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideo putemus Mesihium, poetam Turcicum, cum dicat elegantissimè,

آهي سن بني سينه ايلته
صرلماينجه يارك سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu te-
neam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versûs illos Hafezianos,

* مسند بکستان بر تا شاهد وساقی را
لب کیری ورخ بوسی و می نوشی کلبوی

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه وعاشق را
لب کیری ورخ بوسی می نوشی و کل بوی

Quid dulcius est quàm in horto amicæ & amici

Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfa-
cere?

& illos,

بر رخ ساقی پری پیکر
همچو حافظ بنوش بادۀ ناب

A genâ puellæ, nymphæ fimilem habentis
vultum,

Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه ای ساقی و بستان خان شیرینم

Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quòd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus depromenda sint, per-
multa proferre possimus exempla, quibus per-
spicuum sit Hafezo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio fuisse; velut cum
dicat,

ان تلخ وش که صوفی ام الخبایشش خواند
اشهی لنا واحلی من قبة العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,

Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm vir-
ginis suavium.

&c

ما مست شراب ناب عشقیم
ته تشنه به سلسبیل و کافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Salsebil & Cafur) non
fitimus.

Et alibi plus millies.

Ac profectò fatis intelligere nequimus, cur
poetas credamus hujusmodi involucris ac tegu-
mentis velle celare eas virtutes, quibus nihil lau-
dabilius esse potest, pietatem ac Dei cultum;
amores verò impudicos, & qui maximè humano
generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò
certè verisimilius est, poetas illos, utcunque sen-
sum quendam occultum innuere videantur, eo
solum prætextu uti, ut cives suos credulos & re-
ligiosos decipiant, & voluptatibus liberiùs indul-
geant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus
scilicet) Hafezi carmina arcanam habere signi-
ficationem visa sunt: nam Sadius, omnium eru-
ditissimus interpretum, proprium tantùm verbo-
rum sensum in illius versibus explicat. Præte-
rèà memoriæ proditum est (illo poetâ mortuo),
primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob
carminum impudicitiam concedere noluisse;
cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis
ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad fortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

*-قدم دريغ مدار از جنازهٔ حافظ
اگر چه غرق کناهست ميروى بهشت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus sit, in cœlum
intrabit.

sacerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mosella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من و شراب فرح بخش و بار حورس رشت

Nunc cùm ex horto aura paradisi veniat,

Ego & vinum lætitiâ præbens, & sodalis cujus forma nym-
phæ cœlesti similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poësin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quàm brevissimè potero, differam; eamque primò definiam. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, periculosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevisitas. Alii sunt quasi fonticuli, sed qui omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, eaque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcunque sensibus est maximè injucundum, id cùm describatur, Elatam reddit poësin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrûs imagines. Nam

———— cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,
Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremittit, & magnum percurrunt murmura
cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמוע ברנן קולו
הנה מפיו יצא :
תחת כל השמים ישרהו
יאורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאווה :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
Βρυχια δ' ἤχω παραμυκαταί
Βροντης, ἑλικες δ' ἐκλαμπουσι
Στεροπης ζαφυροι, τρομοβοι δη κονιν

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1030.

Εἰλίσσῃσι. Σχιρτα δ' ἀνεμῶν
 Πνευματα παντων, εἰς ἀλλήλα
 Στασιν ἀντιπῶνεν ἀποδεικνυμενα.
 Συντεταρακται δ' αἰθήρ ποντοῦ.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nim-
 bûm occæcat nigror,

Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru
 contremitt;

Grando mista imbri largifluo subita præcipi-
 tans cadit;

Undique omnes venti erumpunt, sævi exis-
 tunt turbines.

Sic rursûs in Jobi libro*,

אל ארץ חשך וצלמות :
 ארץ עפתה כמו אפל
 צלמות ולא סדרים
 ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,

Terram craffam, instar caliginis,

Tenebras, ordine carentes,

Et lucis radios tanquam caliginem.

Porro voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה
 מלך *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*;
 קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcirco
 sunt altissimæ, quod imagines præbeant incertas

* Cap. x. 21, 22,

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis angustię nullo modo possint concipere.

Prætereà conceptûs tenebrarum ad Elationem sunt accommodati; quam rem sensit nimirum Euripides, cùm diceret

Νυκτῶρ δὴ πολλὴν σεμνοτήτ' ἔχει σκοτῶ.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis sublimitas,

——— ὑπὲρ μέγα λαϊτμα θεόντας
 Νυξ ἔφοβει, τὴν περ' τε κατελαδα κικλησκουσὶ
 Νυκτ' ὅλοην, ἐν αἵσρα διῖςχανεν, εἰδ' ἀμαρυγαὶ
 Μηνῆς. Οὐρανοθεν δὲ μελαλχροος, ἥε τις ἄλλη
 Ὠρωρεὶ σκοτὶν μυχατῶν ἀνίσσα βερεθρων.

Sed præcipuè excelsa esse videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjunctæ, ut in illis versiculis,

Ἐνθεν τὸν ἀπείρῳ ἐρευγόνται σκοτὸν
 Βληχροὶ δνοφερας νυκτος ποταμοί.

quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valdè excelsa est fabula in Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & vicesimo, five سورة النور

والذين كفروا اعمالهم كظلمات في بحر
 لجج يغشيه موج من فوقه موج من فوقه
 سحاب ظلمات بعض فوق بعض

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctûs super fluctûs tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porro autem quodcunque incertum est terrorem quendam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non est insignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחיונות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראני ורעדה
ורב עצמותי הפחיד :
ורוח על פני יהלך
תסמר שערתי בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מאלוה יצרק
אם מעשהו יטהר גבר :

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cum cadat sopor in homines,
Metus me invasit ac terror,
Et omnia ossa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transivit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Substitit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venuſtate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audiui,

“ An homo Deo justior?

“ An creatore suo purior mortalis * ?”

Præterea imaginum splendorum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelsam: nam elationis præcipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis Oniæ* filii descriptio,

Ὡς ἐδοξασθη ἐν περιστροφῇ λαῶ,
ἐν ἐξοδῷ οἴκῃ καταπετασµατῶ;
Ὡς ἀστὴρ ἑωθινῶ ἐν μεσῶ νεφελῆς,
ὡς σελήνη πλήρης ἐν ἡμέραις,
Ὡς ἥλιῶ ἐκλαμπὼν ἐπὶ ναὸν ὑψίστῃ,
καὶ ὡς τοῦτον φωτίζον ἐν νεφέλαις δοξῆς,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀβροκομῇ ἐφίσταται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το μέγεθῶ ὑπερ ἀνδρωπον, ἐσθῆτα ἔχουσα φοινικῇν. ἐπέσασα δὲ τὴν ναὺν ἐδοκεὶ καί νειν, καὶ τῆς μὲν ἄλλης ἀπολλυσθαι, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς Ἀνθίας διανηκεσθαι. Ταῦτα ὡς εὐθύς εἶδεν, ἐταραχθῇ καὶ προσεδόκα το δεινὸν ἐκ τῆς ὀνειράτος. Καὶ το δεινὸν ἐγίνετο. Quo in loco admodum sublimes sunt, cum crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa sententia Καὶ το δεινὸν ἐγίνετο.

Est porro excelsum, quodcunque subitum est & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erisichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cum verò nihil perfecisset, irâ incensa est,

— γείνατο δ' ἅ θεὸς

Ἰσθµατὰ μὲν χερσῶ, κεφαλὴν δὲ οἱ ἡπίατ' Ὀλυμπῶ.
à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venusto, Par. II. cap. xiii.

Ὡς ἀνθος ῥόδων ἐν ἡμέραις νεων,
 ὥς κρινα ἐπ' ἐξοδῶν ὕδατος,
 Ὡς βλαστος λιξάνῃ ἐν ἡμέραις θέρους,
 ὥς πυρ καὶ λιξάνος ἐπὶ πυρεῖς,
 Ὡς σκευὸς χρυσεὶ ὀλοσφύρητον,
 κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
 Ὡς ἐλαία ἀναθαλλούσα καρπὸς,
 καὶ ὥς κυπαρισσὸς ὑψιμένη ἐν νεφέλαις.
 Ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν σὸλὴν δοξῆς,
 καὶ ἐν διδύσκεσσι αὐτὸν συντελείαν καυχήματ^ς,
 Ἐν ἀναβάσει θυσιάζουσι ἁγίῃ,
 ἐδοξάσε περιβόλῃ ἁγιασμάτ^ς.
 Ἐν δὲ τῷ δεχέσθαι μέλη ἐκ χείρων ἱερέων,
 καὶ αὐτὸς ἕως παρ' ἐσχαρᾶ βωμῆς,
 Κυκλοθεὶς αὐτῷ σέφανός ἀδελφῶν,
 ὥς βλαστήμα κεδρὸς ἐν τῷ Λιξάνῳ,
 καὶ ἐκυκλώσαν αὐτὸν ὥς σελήχη φοινίκων.

Hunc locum fanè mirificum Hebraicè ad
 verbum redditum dabo; quemadmodum auctor
 fuit in libro de Sacrà Poefi * scriptor admirabi-
 lis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתוך העם
 בצאתו מן המקדש :
 כמו בן שחר בתוך הערפל
 וכירח בשלמותו :
 כשמש נוגה על אהל המקדש
 וכקשת יתן אור בעבים :
 כפרחי חבצלת בצ"ץ השנה
 כשושנים על פלגי מים :
 וכננף לבנה בעת הקיץ
 כאש ולבנה במחתה :
 וכלי זקב המקור

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

בכל מיני פנינים :
 וכבן זית מפריה פרו
 כעץ גפרית עד לשמים יגדל :
 כאשר שב עליו המעול הנכבד
 לבש בתמימות חור וחרר :
 כאשר נתעלה למזבח הקדש
 תפארת מלבושיו נעשו :
 כאשר לקח החלק מדי הכהנים
 הוא בעמד אצל מזבח
 מסוכב באחיה המקיפים
 כבן ארו אשר בלבנה
 וכבני תמרים סביבאיתו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferduſii poemata; quarum unam, quæ se
 prima offert, proferam, magnificam ſcilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستاده گفت انكه روشن بهار
 ندید و نه بیند چنین شهریار
 بهار یست خرم دران بهشت
 همه خاک عنبر همه زرش خشت
 سپهر برین کاخ و میدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 بیالای میدان او راغ نیست
 بیهنای ایوان او باغ نیست
 چو رقتم بنزدیک ایوان فراز
 سرش با ستاره همی گفت راز

بیکدست پیل و بیکدست شیر
 جهانرا چو تخت اندر آورده زین
 ابر پشت بیلان برش تخت زر
 ز کوه هر همه طوق شیران تر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 یکی تخت پیروزه دیدم بلند
 نشسته بران شهر یاری چو ماه
 زیاقوت رخشان بسر بر کلاه
 چو کافور موی و چو کلبرک روی
 دل آرم جوی و زبان چرب کوی

Legatus dixit: " Nitidum ver

Talem regem nunquam aspexit, aut aspiciet:

Ver est jucundum in eo paradiso,

Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,

Cœlum excelsum palatium ejus est, & aula,

Paradisus terrarum vultus ejus subridens est:

Altior aulâ ejus nullus est collis,

Latior regiâ nullus est hortus.

Cùm ad elatam illam regiam accessi,

Caput ejus cum stellis arcana iniit consilia.

Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo;

Orbem terrarum, tanquam folium, sibi submisit.

Super elephantis tergo folium fuit aureum,

Et singula leonum monilia erant gemmea;

Lætus accessi ad sublimem illum regem,

Et aspexi folium è gemmis cœruleis fictum,

Regem autem lunæ similem in eo sedentem,

Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Crines camphoræ similes habentem, & faciem tanquam
rosæ folium,

Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato lo-
quentem sermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *vi-
siones*, quas Græci *φαντασιαι* vocant, per quas ante
oculos lectoris imagines rerum absentium clarè
ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragi-
cis in infantiæ descriptionibus usurpantur. Ex-
emplo fit ex Æschyli Choephoris locus elatissi-
mus. Orestes, cùm matrem interfecisset, cho-
rum alloquitur, & primùm, leni quodam ora-
tionis tractu: mox furore correptus, erumpit,

Ἄ ἄ,

Δμῶμαι γυναῖκες — αἰδε γοργωνῶν δικλὺν

Φαιωχίτωνες, καὶ πεπλεκτανημένα

Πυκνοῖς δρακυσίν. Οὐκ ἔτ' αἶν μείναιμ' ἐγώ.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem
revocare,

Τινες σε δοῖται, φιλτατ' ἀνθρώπων πατρὶ,

Στροβῶσιν; ἰσχε. μὴ φοβῶ, νικῶν πολὺ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοῖται τῶν δε πημάτων ἐμοὶ

Σαφῶς γὰρ αἰδε μητρὸς ἐγκοτοῖ κυνέες.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταμῖον γὰρ αἷμα σοὶ χερσὶν ἔτι,

Ἐκ τῶν δὲ τοι ταραγμὸς ἐς φρένας πίτνει.

Ille, voce *αἷμα* inflammatus, & manum, fortasse
suam, materno sanguine tinctam, respiciens, ar-
dentiùs furit,

Ἀναξ Ἀπολλων—αἶδε πλεθυσσι δη,

Καὶ ὀμματων σαζεσιν αἶμα δυσφιλες.

& cūm fœminæ illum consolari velint, ille de-
cedens exclamat,

Ὑμεῖς μὲν ἔκ θρατε τας δ'. ἐγὼ δ' ὄρω,

Ἐλαυνομαι δὴ κῆκ' ἐτ' ἀν μειναιμι' ἐγὼ.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakespeari
nostri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas
nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius,
aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in qui-
bus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari po-
test), Divini numinis potentia: has autem expo-
sitiones naturâ elatissimas commendat brevitās.
Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab ad-
mirabili in Sacrâ Historiâ † loco sumi videtur,
cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

הוא אמר יהי

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Esto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat
Ebn Arabshâh,

* Macbeth.

† Gen. i. 3.

‡ Psal. xxxiii. 9.

* لا تخزن فالذي قضى الله يكون
 * والامر الموكل الي كن فيكون
 * ما بين تحرك بلحظ وسكون
 * الحالة تنقضي وذا الامر يهون

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet :
 Et res commissa voci, Esto, erit :

Dum oculum movere potes, & motum fe-
 dare,

Status mutatur, & vir potens demittitur.”

His addam locum verè magnificum, ex Al-
 corani capite undecimo, ubi Noæ diluvium de-
 scribit Arabum legislator :

وهي تجري بهم في موج كالجبال
 ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
 اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
 الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
 اليوم من امر الله الا من رحم وحوال
 بينهم الموج فكان من المغرقين وقيل يا
 ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
 الماء وقضى الامر واستوت علي الجودي
 وقيل بعدا للقوم الظالمين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aquam tuam imbibere, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & restitit (arca)
 super Al Jûdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legi: ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prædonum societatem fere invictam descripserit,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confestim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videmus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitās; cujus rei alio in genere exem-
 plum subjiciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Facabato' lkbolofa* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و کردند و سوختند و کشتند
و بردند و رقتند

Irruperunt, diruerunt, combufferunt, necaverunt, diripuerunt, discefferunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quàm longissimâ hujus cædis narratione, licèt gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cùm enim animus variarum rerum ferie ac verborum cùmulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum hæ sex voces proferruntur, imagines exercitûs irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis necessariò subjunguntur, animo comprehendi neutiquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venusto*, Part V. sect. v.

CAPUT XI.

الطائفة

SIVĒ

De Venustate.

QUID per Venustatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venusta esse poesis, cujus imagines sint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & suavissimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non institui hoc loco differere; sed statuum cum Hermogene * quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cùm aptis

* Hermog. *περι Ἰδεων*. Lib. II. cap. iv. *περι Γλυκυτητος*. Παντα ὅσα ταις αἰσθησεσιν ἡμῶν ἔσιν ἡδεα, λεγῶ δὲ τῇ ὀψει, ἡ γευσει, ἡ τινι ἄλλῃ ἀπολαυσει, ταυτὰ καὶ λεγόμενα ἡδονὴν ποιεῖ. Ἄλλ' αἱ μὲν εἰσιν αἰσχροὶ τῶν κατὰ ἀπολαυσιν ἡδονῶν, αἱ δ' εἰς τοιαυτὰ. Καὶ τὰς μὲν ἐκ αἰσχροῦ ἔστιν ἀπλῶς ἐκφράζειν, οἷον καλλὶς χωρὶς, καὶ φυτείας διαφορὰς, καὶ ῥευμάτων ποικιλίας καὶ ὅσα τοιαυτὰ.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciæ, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πέλαγε δὲ γαλήνην,
Νηνεμίαν δ' ἀνέμοις, κοίτην ὕπνοντ' ἐνὶ κηδεῖ.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καδδ' ὕδωρ ψυχρὸν κελαδεῖ, δι' ὁσδων
Μαλινῶν, αἰϋτοσθόμενων δὲ φύλλων
Κωμα καταρρεῖ.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos mur-
“ murantis, & somni, trementibus foliis, leniter
“ defluentis.”

* Περὶ Ἑρμῆνειας.

Εἰσι δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς πράγμασι χάριτες, οἷον νουφαῖοι κήποι, ὕμναιοι, ἐρωτῆς, ἑλῆ ἢ Σαπφὸς ποιήσεις.

Vellem profectò non intercidissent tot & tam divina Sapphûs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “auro ipso magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnasseum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *lætissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Prætereà nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbica, sed jucundissimum animi motum, Amorem; &, ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poëtas Græcos λυσιμελής, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἔρως δ' αὐτὲ μὲν ὁ λυσιμελής δόκει.

Hanc ob rem Bacchum appellari Λυαῖον nonnulli putant; iidemque vinum ‡ χαλιν ideò no-

* Χρυσὲ χρυσότερα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Ὑψέως, Cap. x.

‡ Sic Hipponax,

Ὅλιγα φρονέσιν οἱ χαλιν πεπωκότες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὸν δὲ πινῶν καὶ χαλικρητὸν μέθυ.

minari aiunt, quòd *solvat & relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphûs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis superstitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combufferint; nimirum quòd in illis amantium nequitiae, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necessè est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re videndus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor secum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διο και μεν η Σαπφω περι μεν καλλης αἰδωσα, καλλιεπης εἴσι, και ηἰδεια, και περι ἐρωτων δε και ἐαρος και περι ἀλκυονος, και ἅπαν καλον ὄνομα, ἐνυφανται αὐτης τη ποιησει.

Et alibi,

‘Ὡς εἰ μεν τις ἐν πραγμάτι χαρις εἴσι, ταδε και η λεξις ποιει ἐπιχαριτωτερα, οἶον,

‘Ὡς δ’ ὅτε Πανδαρεβ κερη χλωρηῖς αἰδων

Καλον αἰειδησιν, ἐαρος νεον ἰσαμενοιο.

ἐνταυθα γαρ και η αἰδων χαριεν ὀρνιθιον, και το ἐαρ φουσει χαριεν. πολυ δε ἐπιτεκοσμηται τη ἐρμηνειᾳ, και εἴσι χαριεσερα, το τε Χλωρηῖς και το Πανδαρεβ κερη εἶπειν ἐπι ὀρνιθος. ἄπερ τε ποιητε ἴδια εἴσι.

tione modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ ῥα καὶ αἵκας ἱμαρπτε Κρονὸς παῖς ἦν παρακοῖτιν.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujusmodi est illa descriptio,

* Τοῖσι δ' ὑπὸ Χθων διαφύειν νεοθῆλεα ποιεῖν,
 Λωτὸν θ' ἐρσηεντα, ἰδε κροκόν, ἡδ' ὑακινθόν
 Πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὅς ἀπὸ χθονὸς ὕψος' ἱερῆ.
 Τῷ ἐνὶ λεξασθῆν, ἐπὶ δὲ νεφελῆν ἐσθάντο
 Καλὴν, χρυσεὶν' σιλπναὶ δ' ἀπεπιπλόν ἱερσαι.
 Ὡς ὁ μὲν ἀτρεμας εὐδὲ πατὴρ ἀνα Γαργαρω ἀκρῷ
 Ἰπνῷ καὶ φιλοτῆτι δαμεις' ἔχε δ' αἵκας ἀκοῖτιν.

&

† Πορφύρεον δ' ἄρα κύμα περισάθη ἔρει ἴσον
 Κυρτωθέν. κρυψεν δὴ θεόν, θνητῆν τε γυναῖκα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipuè commendat venustas.

Quàm lepida hæc est Veris descriptio in Abi'lola carmine ‡,

* Iliad. Ζ. 347.

† Odyss. Α.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

قد اتاك الربيع يفعل ما
 تاءمر فعل عبدك المأمور *
 وكسي الارض خدمة لك يا مولاه
 دون الملوك خضر الحرير *
 وهي تختال في زبرجدة
 خضر تعدي بلؤلؤ منثور *
 وغدت كل ربوة تشتهي
 الرقص بثوب من النبات قصير *

“ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
 tanquam servus,

“ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
 dominus es, præ cæteris regibus, viridi
 vestit chlamyde:

“ Ea verò smaragdis ornatur, qui margaritis
 sparsis distinguuntur;

“ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
 indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabshâh* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشرو
 وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود

خرت الانهار والاعضان مالت للسجود
واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
فالسحاب انصب فيها بالحبشا امسي يحدود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus
hinnuleus fugax,

Et venit lætus zephyri flatus hortis rofarum
adventum annuncians,

Murmurant rivi, & rami adorationis causâ se
flectunt,

Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
tudo naturam amore rapit,

Nubes autem super eos elevatae in omni parte
copiosos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
وشغور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجين ناظرات لا تنام
وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
stallum,

Super planitiem sericam, in quâ pocula sunt
pyropina,

Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs gratia
decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,

Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا ان علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصبا امسي عليا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتفي فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,

Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendunt,

Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;

Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,

Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس دايرات وغناء وغنا
لوراءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & bafiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;

Si eum vidisset vir solitarius, ab odore ejus esset mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter egestatem.

قسم نديهي عاطني قالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينمحي في مزجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خل ودود

Surge, sodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est enim seductor, tanquam is

In cujus præcordiis est turpis fastus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetæ Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est abfimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

د کله بلبل قصه سن کم کلدی ایام بهار
 قوردی هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افشان اکا ازهار بادام بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Audis luscinia cantum dicentis, Ver adest:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amyg-
 “ dalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestas.”

بینه انواع شکوفیله بزندی باغ وراغ
 عیش ایچون قوردی چچکلری صحن
 کلشنده اوتاغ

کم بلور اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rursus variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitiæ causâ instruitur in rosario florem
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam fit inter nos vitâ fruitu-
 “ rus? Sis lætus, &c.

طرف كلشن نور احمد برله مالامالدر
 سبزه لرنده صحابه لاله خير الالدر
 هي محمد امتي وقت حضور حالدر
 عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Extrema pars roseti luce *Abmedis* plena est;
 “ inter flores, tulipæ sunt illius fociis similes.
 “ Agite, Mohammedani, lætitiæ tempus hoc
 “ est. Sis lætus, &c.

قلدي شبنم بينه جوهر دار تيغ سوسني
 ژاله لر الدي هواي طويله له كلشن
 كر تهاشا ييسه مقصودك بني اسله بني
 عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Factus est ros iterum in mucrone lilii splen-
 “ dor. Roris guttæ per aërem in rofarium
 “ descendunt: si voluptatem quæris, me, me
 “ audi. Sis lætus, &c.

رخلري رنگين كوزلر در كليله لاله لر
 كم قولاقلرينه درلو جوهر اصميش ژاله لر
 الدانوب صنبه كه بونلر بويله باقي قاله لر
 عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

“ Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis
 “ lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ

“ appendent. Noli te decipere, neu speres
 “ has venustates esse permanfuras. Si lætus,
 “ &c.

کلستانده کورونن لاله وکل نعبانله
 باغده قان الدي شهسک نشتری بارانله
 عارفک بودمی خوش کور بو کون یارانله
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rosario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;
 “ horto sanguinem emittunt solis & imbrium
 “ scalpella; viri sagacis instar, hunc diem
 “ cum amicis hilariter transige. Sis lætus,
 “ &c.

کتدی اول دملر که اولوب سینه لر
 صاحب فراش

غنچه فکری کلشنک اولیشدی بغرنده
 باش

کلدی بر دم کم قراردی لاله لرله طاغ
 وطاش

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;
 “ quo rosæ calyx caput in finem deposuit:
 “ adest tempus illud, quo colles & faxa flori-
 “ bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر کلزار اوستنه هر صبح کوهر باریکن
 نفحه باد سحر پر نانه تاتاریکن
 غافل اوله عالمک محبوبلیغی واریکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rosarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ sis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی کلزار اتدی شولد کلو هوایی
 مشکذاب

کم یره ایننجه اولور قطره شبیم کلاب
 چرخ اوتاق قوردي گلستان اوستنه
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque eò aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rosacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

گلستانک هر نه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی یینه شاه جهان

دولتنده باده لر کام اولدي ساقی کامران
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rosetum (quisquis es, *audi*) invaserat malus

“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex

“ terrarum, justitiam omnibus administrans;

“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-

“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

اومرم بوله مسیحی بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وکوزلر یادکار
بلبل خوش کوی سن کل یوزلولر له
یوری وار

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-

“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus

“ convivii & harum formosarum *μνημοσυνον*!

“ Tu luscinia es, O *Mefibi*, dum incedis inter

“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,

“ hilaris; nam avolat, haud manet verna

“ tempestas.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
 Quique prata, quique saltûs, quique sylvas amant:
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit?
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Quantus est nitor rofarum! quantus hyacinthi decor!
 Non ocellus, cùm renidet, est puellæ lætior:
 Hic levi dies Amori est, hic Voluptati facer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per gênam rosæ cadentes, perque mite lilium:
 Auribus gratum, puellæ, sit meum vestris melos:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ut rosa in prato refulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa roris gemmulis:
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Aspice, ut rosæta amictu discolori splendeant,
 Prata dum fœcundat æther læta gratis imbribus,
 Fervidos inter sodales da voluptati diem.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ calyx;
 Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
 Perque faxes, perque colles, perque lucos emicat.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
 Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
 Hæ pyropis, hæ smaragdis cariores Indicis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosis odor,
 Ut novum stillans amomum ros in herbas decidat,
 Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Acris olim cum malignis fœviit ventis hyems;
 Sed rosæto, solis instar, Regis affulsit nitor;
 Floruit nemus repenti, dulce manavit merum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

His iners modis, *Mesibi*, melleam aptabas chelyn:
 Veris ales est poeta; verna cantat gaudia,
 Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحباسة

SIVE

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreant Asiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm differam; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatores tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur†.

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pænè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdignos nomine, quorum sola fuerit magistra vehemens animi incitatio, & unica præceprix, Natura. Nec enim abesse potest, quin valdè sublimis sit & horrida in *præliis* describendis gentis pugnacissimæ poesis. Credibile est, Æschylum è Marathonis, Salamini, & Platææ præliis, animum horridiorem & quasi bellicum ad tragedias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, aureo

† ان الموت احلي لنا من العسل *

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ prædictum est,

Εἰμι δ' ἐγὼ Σαραπῶν μὲν Ἐνυαλίῳ ἀνακλῶς
Καὶ Μοσσεῶν ἔρατον δῶρον ἐπισταμενός.

Homerum etiam, fontem illum τῆς ὕψους, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa Προσωποποιῶα admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sherra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vidit Mors, & erubuit.

&

يعروري ظهور المهالك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

إذا هزه في عظم قرن تهللت

نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis ossibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يهلّون المنايا
إذا دارت رجا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in *Moallaka*,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غمراتها الابطال غير تغمغم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timidè mufant.

Et illa, quâ idem poema suum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دايرة علي ابني ضمضم *
الشاتهي عرضي ولم اشتمهما
والناذرين اذا لم القهما دمي *
ان يفعلا فلقد تركت ابايهما
جزرا لسباع وكل نسر قشعم *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum super duos filios Demdemi non
effet conversum;

“ Illos dico, qui famam meam læserunt, me non laceſſente, & voverunt, niſi illis ſanguinem meum concederem,

“ Se facturos—At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum.”

Notum eſt, antiquos Arabum heroas per vaſtas ſolitudines ac rupes ſolitos eſſe vagari, vel ut labores ſibi familiares redderent, vel ut hoſtium propulſarent injurias. Hinc in libro *Hamafā* laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي

بحيث اهتدت امّ النجوم الشوابك *

Cum Vaſtitate arctiſſimam init ſocietatem, eoque progreditur, quo ducit ſtellarum denſè conſertarum mater.

“ *Stellarum matrem*” cœlum vocat poeta: eſtque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatiſſimi ſunt, ob frequentes terroris & obſcuritatis imagines, illi verſûs, quos in notis ad *Tharafab* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها

النعام وعزف الجن والمتغول *

وليل دجوجي بهيم ظلامه كما

اسود في السيجان جون مجال *

قطعت اذا ما القوم كانوا كانهم
 * من النوم غيدي خروج تنميل
 ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
 وداوية مخشية الهول هوجل
 * يضل بها الهادي ويدعو بها

* الصدي ويحول من يسري ويهول

- “ Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus habitat *Struthiocamelus*, & sibilant genii ac lemures ;
- “ Noctemque caliginosam, crassis tenebris obductam, tanquam umbras Sijani nigras, rigidas, difficiles,
- “ Transeo, dum comites fomno gravati, velut fruticis Khirû pendentes ramuli, inclinati jacent ;
- “ Etiamfi occurrant tenebræ, tanquam mare obscurum, & solitudo vasta, formidanda, terribilis;
- “ In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua, & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi carmina. Extant Runicæ poeseos pulcherrimæ reliquiæ, quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wormius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non differam; separatum enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherri-
mis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoensium Lusitanum*, cujus pœsis adeò venusta est, adeò polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, adeò elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, sacerdotes illi pravè religiosi non combussissent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiae, æque plurimùm amatoriae, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cùm cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δε μέγας δομῶ χαλκῶ

Πασα δ' Ἄρει κεκοσμηται σέγγη,

Λαμπραῖσι κυνέαισι κατ' ἄν

Λευκα καθυπερβαν ἵππιοι λοφοί

Νεῖοσι, κεφαλαισὶν ἀνδρῶν ἀγάλματα.

Χαλκίαι δὲ πασσαλοὶς κρυπτοῖσιν

Περικειμεναι λαμπραι κναμιδες,
 Ἐρκος ἰσχυροβελες, θωρακες τε νεω λινω.
 Κοilai τε κατασπιδες βεβλημενων.
 Παρ' δε Χαλκιδικαι σπαθαι,
 Παρ' δε ζωματα πολλα και κυπασιδες.
 Των ἐν ἔσι λαθεσθαι, ἐπειδὴ
 Πρωτιστοι ὑπο ἔργον ἔσαμεν τοδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybriæ Cretensis* σκολιον, quod ideò citabo, quia veterum Arabum poesi fit perfimile,

† Ἐσι μοι πλωτος μεγα δορυ,
 Και ξιφῶς, και το καλον λαισηϊον,
 Προβλημα χρωτος. τῆτω γαρ ἄρω,
 Τῆτω θεριζω, τῆτω πατεω
 Τον ἄδυν οἶνον ἀπ' ἀμπελων,
 Τῆτω δεσποτας μνοιας κεκλημαι.
 Τοι δε μη τολμωντες ἔχειν δορυ,
 Και ξιφος, και το καλον λαισηϊον,
 Προβλημα χρωτος, παντες γονυ
 Πεπλήροτες ἔμον κυνεοντι, δεσποταν
 Και μεγαν βασιλεα φωνεοντι.

Sic poeta antiquus in ‡ Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
 وابيض من الحديد صقيل *
 واسر خطي القناة مثقف
 واجرد عريان السراة طويل *

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens, Not. ad Isfahan.

- “ Non sunt mihi opes præter loricam & caf-
fidem,
“ Et ensem album, ferreum, politum,
“ Haftamque fufcam, Indicam, rigidam,
“ Lævemque gladium, nudam habentem
aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquâmur, quæ res bellicas atque heroûm facta describunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri hiftoriam*, quam composuit fcriptor admirabilis Ebn Arabfhâh, non vereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ confpergitur, ut nihil cogitari poffit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus geftis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabiliffimo, fed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de fummo gloriæ fastigio in terram dejecto. Hanc partem, fi in actûs effet deducta, tragœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & fanè nobiliffimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastitas describit; deinde, cū ita altè heroea elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depressum pingit. Hæc autem omnia non frigide, non siccè denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci *Ἐπεισοδία* vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassè aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cū nec iusta fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ*: * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικῆς ἀκρατῆς ἢ ἐλευθερίας, καὶ νόμος εἰς,
Τὸ δοξᾶν τῷ ποιητῇ.

At cujusmodi, inquires, est hoc poema, cùm versibus non sit conscriptum? Certè si cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est merus; sin cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta est poesis: nam, ut translationum atque imaginum quasi stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur; sententiarum clausulæ perpetuò similiter desinunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris, versûs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyricorum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant, & quod cum margaritis inter se nexis bellè comparant, meritò poesis dici potest. Quisquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & splendidè describeret, & cum *Vere* compararet?

ولاضلت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتاب
فانبثت اشاهير الازاهير علي عقبات العقبات
وعلي الجملة فان الزبيع حاكي بپروقه
بوارقه وبرعوده صواعقه وبخيميله وروايه
نهارقه وزرابيه وبركامه قتامه وبشقايقه اعلامه
وباشجاره المزهرة خيامه وباغصانه رماحه وامر
ونهيہ بعواصف رياحه وكتاييه السود بكتبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
 الحجافة مسير حخافله واضطراب بحر فيالقه
 بتموج خمائله عند هبوب اصائله واستمر بين
 ذلك العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
 الي سهرقند فसार والسرور نديمه والحبور
 خديمه والاسر معاقرة والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
 “ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
 “ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
 “ sparsi flores splendidissimi super collum
 “ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
 “ ensibus exercitûs nitidis similia, & tonitrua
 “ militum clamoribus; hortulos autem &
 “ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
 “ naribus ornatis; densas porrò nubes pul-
 “ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
 “ toriis, ramos spiculis confimiles; & æmu-
 “ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
 “ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
 “ cohortes ejus nigras virefcentibus suis foliis,
 “ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
 “ didos, & confluentibus suis rivis progre-
 “ dientem ejus exercitum, & agitatum mare
 “ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
 “ suorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
 “ Sic inter herbas fragrantēs (bupthalmum)

“ & myrtos tranſiit Timurus, ad Samarcan-
 “ dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
 “ hilaritas ſodalis, & lætitia ancilla, & gau-
 “ dium comes affiduus, & voluptas pediffe-
 “ qua.”

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariffimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis ſit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus ſatis multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia ſcripſit poemata de heroûm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاذ نامه *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiliſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum*; & proſectò nullum eſt ab Europæis

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Transfoxianæ regem, & tres illos Persarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikkofru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Persarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes fatis multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortassè etiam totum opus in lucem proferam. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنمود روی
زمینرا ببوسید و شد پیش اوی
منوچهر برخواست از تخت عاج
ز یاقوت و پیروزه بر سرش تاج
بپرسید بسیار و بنواختش
بر خویش بر تخت بنشاختش
وزان کرکساران و جنگ اوران
وزان نره دیوان مازندران
بپرسید بسیار و تیار خورد

سپهبد یکایک همه یاد کرد
 که شادان بزي شاه تا جاودان
 زجان تو کوتاه بد بد کهمان
 بر قتم بدان شهر دیوان نر
 چه دیوان که شیران پر خاشخ
 زاسبان تازی تکاورتر اند
 زکردان ایران دلاورتر اند
 سپاهی که سکسار خوانند شان
 پلنکان جنگی کهانند شان
 زمن چون بدیشان رسید آکھی
 زآواز من مغز شان شد تھی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس همه شهر بکداشتند
 سپه جنب جنبان شد وروز تار
 پس اندر فراز آمد وپیش غار
 درافتاد ترس اندرین لشکر
 پذیرم که تیمار آن چون خورم
 چو هفتصد منی کرز برداشتم
 سپاهی بران مرز نکداشتم
 همیرقتم وکوقتم مغز شان
 تھی کردم از پیکر نغز شان

نبیره جهاندار سلم سترک
 به پیش اندر آمد بگردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ما کشت زرد
 من این کرز یکزخم برداشتم
 سپهرا هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورد اسبم چو پیل
 زمین شد پریشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهرا همه باز جای
 سراسر سویی رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان زخم کوپال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دمان با کهند دراز
 مرا خواست کارد بخم کهند
 چو دیدم خمیدم براه کزند
 کمان کیانی کرستم به چنک

به پیکان پولاد و تیر خدنگ
 عقاب دلاور بر انکیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 کمان چنان بد که سندان سرش
 بشد دوخته مغز با مغزش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدست
 چنان آمدم شریار کمان
 کز کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنگ
 همی جستیش تا کی آید بچنگ
 چو آمد که مرد جنگی فراز
 من از جرعه چنگال کردم دراز
 گرفتم کمر بند مرد دلیر
 ز زین بر کسستم بگردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل ژیان
 ز دم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه ازینگونه خوار
 سپه روی بر کاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم گروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در آنجا شمار
 بشاهنی و شهری و جنگی سوار
 همانا که بودند سیصد هزار
 چه سنجید بدانندیش با بخت تو
 به پیش پرستنده تخت تو
 چو بشنید گفتار سالار شاه
 برافراخت بر ماه فرخ کلاه
 می و مجلس آراست شد شادمان
 جهان پاک دید از بد بدکمان

- ‘ Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
- ‘ Terram osculatus est (Sainus) & ad eum accessit.
- ‘ Manucheherus è folio eburneo surrexit,
- ‘ Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ful-
fit) corona.
- ‘ Multa eum rogabat, & comem se ei præbuit,
- ‘ Secum in folio eum federe fecit.
- ‘ (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
- ‘ Et gigantibus malevolis *Mazenderâna*.
- ‘ Multa rogavit, & sollicitus fuit,
- ‘ Heros autem singulis quæstionibus distinctè respondit,
- ‘ Dicens, “ Lætus, O rex, perpetuò vivas,
- “ Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum pro-
posita!
- “ In urbem illam gigantum veni;
- “ At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.

- " Equis Arabicis sunt velociores;
 " Heroibus Persicis magis intrepidi.
 " Exercitûs eorum, quos *Sesâr* vocant,
 " Tigridas belli esse putes.
 " Cùm de meo adventu nuncium accepissent,
 " Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
 " In urbe clamorem excitabant,
 " Et deinde per totam urbem transibant.
 " Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
 " Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
 " Tum militibus meis timor incidit;
 " Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
 " Quamvis septingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
 " Non possem aciem in illam regionem ducere;
 " Veni tandem, & capita eorum contundebam,
 " Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
 " Nepos magni imperatoris Salmi
 " Incedebat antè aciem lupo similis,
 " Huic heroi nomen erat Kerkavi,
 " Heros fuit cujus statura cupressum rettulit.
 " Mater ejus à Zohako prognata fuit,
 " Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
 " Cùm ex acie oriebatur pulvis,
 " Gena militum nostrorum pallore tincta est;
 " Equidem uno clavæ meæ ictu
 " Inter medias hostium turmas viam aperui,
 " Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
 " Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
 " Tunc aciei redibat animus,
 " Unanimè autem in prælium ruebant;
 " Cùm vocem meam Kerkavi audivisset,
 " Et strepitum clavæ meæ, capita findentis,
 " Ad me prælii cupidus venit,
 " Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
 " Tortum in me laqueum paravit,

- “ Ego verò, cùm eum vidissem, periculum novi appropinquare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populeâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propiùs accederet,
 “ Cùm verò accessisset magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manûs extendi.
 “ Cepi manu meâ viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus esset,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuen-
 dam,
 “ Contra eos qui sunt folii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam erexit.

* De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

- ‘ Vinum & convivium parari jussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis verear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perfici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vidit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio jussit confidere eburneo,
 Cælato rutilanti auro, insertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquelâ,
 Multa super fociis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Perfis*:
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis:
 Gens est dura, ferox; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subitò trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
 Auditi gemitûs, & non lætabile murmur.
 Illicet æratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri; pars vastos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depressâ valle fedit:
 Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegeret jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna susurros;
 Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cyparissus in horto.
 At *Persarum* artûs gelidâ formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor :
 Hoc vidi, &, valido torquens hastile lacerto,
 Per medias jussi, duce mē, penetrare phalangas ;
 Irruit alatus sonipes, cœu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque sensit habenam :
 Militibus vires rediēre, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cūm surgant flumina *Nili*,
 Et refluant, avidis haud injucunda colonis,
 Pingua frugiferis implentur fluctibus arva ;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis :
 Cūm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo ;
 Frustra ; nam, lunans habilem nec segniter arcum,
 Populeas nisi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas :
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quā discolor ilia cinxit
 Balteus, & rutilis subnexa est fibula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit ;
 Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque elapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, diffugiunt hostes, ductore perempto,
 Saxa per, & colles ; nostris victoria turmis

Affulfit, cæsosque doles, *Hyrçania*, natos.
Sic pereant, quicunque tuo, rex optime, sceptro,
Qui premis imperio stellas, parere recusent!
Dixit; & heroäs *Persarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo sermone differere, nec initiò proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυθερεϊ, ἄβρος Ἀδωνις. τι κε θειμεν;
Καίλατυπλεσθε, κοραι, και καίτερεικεσθε χιτωνας.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδειον alii vocant, alii Ἐλεγειον, illud Ἰαλεμον, quod Latini *Neniam* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potiùs numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοι ἀπ' ἐλασσον, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amori,

& quæ sequuntur.

utrumque nominant مَرْثَاة, nam vox مَرْتِنَة, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio 'Ανθολογίας libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodum venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratoſthenis* elegans epigramma de *Anaſtaſiæ* cujusdam obitu :

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαρίτων ἕαρ ἡδὺ μαραίνει
 Ἀμφι σοι ὠμοφαγῶν χεῖμα τὸ νερτερῶν.
 Καὶ σε μὲν ἤρπασε τυμβὸς ἀπ' ἡελιωτίδος αἰγλῆς,
 Περμπλον ἐφ' ἐνδεκατῷ πικρὸν ἀγασσάν ἐτ' ὅ·
 Σὸν δὲ ποσὶν γενετὴν τε κακὰς ἀλαῶσεν ἀνίας,
 Οἷς πλεον ἡελίῃ λαμπες, Ἀναστασίη.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilis; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitâ insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لؤلؤة
يتيمة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قيمتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

“ Fuit Vizir Nozâmo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulsit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخللان لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الغواد لها قبر *

“Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicæ visitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),

“Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm elegiæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amârab Al Yemani!*

رمىت يا دهر كفّ المجد بالشلل

* وجيده بعد حسن الحلي بالعطل

“O Fortuna, manum gloriæ exarescere fecisti,

“Et collum ejus, post ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Perficum*, qui totam naturam luctuosam pingit ob regis cujusdam magnifici interitum,

امروز شاهها ملک جهان دل تنکست

* فیروزه چرخ هر زمان بر رنکست

“Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur;

“Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatiffimè amplificat *Abu Becr Al Dani* *,

وما حلّ بدر التّم بعدك دارة
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسها
تكان الحيا والريح شقت جيوبها
عليك وناح الرعد باسبك معلما
ومزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام انجم الجوماءتها
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب القيان الطائر المترنما
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقى
بها الوفد جهغا والخميس عرمرما

“At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“Nec splendidè ridet sol meridianus,

“Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

* Apud Ebn Khalicân.

- “ Respondent sibi raucae noctuæ flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non efflet ei sodalis, nec convenirent
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerosa.”

Sed omninò dulcissimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما علي معن وقولا لقبره
 سقتك الغوادي مربعا ثم مربعا *
 فيا قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للسباحة مضجعا *
 ويا قبر معن كيف وارىت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضقت حتي تصدعا *
 فتي عيش في معرفه بعد موته
 كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
 ولما مضي معن مضي الجود فانقضي
 واصبح عزنين المكارم اجدعا *

- “ Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:
 “ Irrigent te nubes matutinæ imbribus post imbres.
 “ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti
 “ In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:

- “ Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “ Quà terræ ac maria fuerunt plena !
 “ Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “ Nam profectò si viva esset, ita angustum esses, ut disrum-
 peres.
 “ Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “ Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virefcit :
 “ At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “ Et nobilitatis fastigium resectum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabshâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimum historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenferi possent ; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوههم كانت تلالا كالزبور *
 اهل السعادة والحجي وذو السيادة
 والوقور *

والمطفيو بدر السماء والمخجلوا فيض
 البحور *

وسفتهم ربح الغناء سفي الرمال يدّ الدبور *
 اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور *
 كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
 ستور *

تلقني الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور*

من كل ظبي اخور او ظبية تزي بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور*

وفدتهم مهج الوري من شر احداث
الدهور*

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللأحداق
نور*

وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور*
بينهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور*

والعمر غص والزمان مسلم لهم الامور*
واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات الثبور*
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور*

تركوا فسيح قصورهم رغما الي ضيق
القبور*

وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور*

من شق حزنا جيبه ولقد هم دق
الصدور*

لو كان ينفعه الرشاو كان يجديه النذور*
لقداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور*
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور*

ورعاهم دود البلي وفزاهم فري الجزور*
امسوا رميماً في الثري وثووا الي يوم
النشور*

يسعي المحب مخاطبا اجداتهم يوما يزور*
ينعي ويندب نايحا قبرا تناوشه الدثور*
ويهرغ الخدين في ترب يراها كالدرور*
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صم الصخور*

“ Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,

“ Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

“ Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?

“ At disperfit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.

“ Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

- “ Ab illis, cùm ablatum esset velum, & remota ab iis aulae,
- “ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;
- “ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœlestes:
- “ Vestit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
- “ Eoque redemit hominum spiritus à malis adversæ fortunæ.
- “ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
- “ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
- “ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
- “ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum & grata protervitas,
- “ Dum ætas vigeat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
- “ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,
- “ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes ad nihilum redegit.
- “ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta compulsi;
- “ Et pocula discessus eorum præbuit apsinthium unicuique amico dolore affecto,
- “ Qui ob tristitiam finem lacerat, & ob eorum desiderium percutit pectus.
- “ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,
- “ Certè illos redimerent ac fervarent & studiosâ curâ custodirent.
- “ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac scientiæ;
- “ Vescitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pecora:
- “ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad iudicii ultimi diem.

“ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum
jugiter visitat;

“ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod invadit
oblivio;

“ Et genas pulvere inquinant, quæ antea fuerant margaritis
fimiles:

“ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vice-
simâ *Haririi Mekâma*, quod integrum subji-
ciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فيه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ريعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالغتك ولا يتريب *
فيفرج الضيق بكراته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سها يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسهو له
نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة ياتها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد ويرشفته
 وهو لدي الكل المقدي الحبيب *
 فلم يزل يبتزّه دهره
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتي اصارته الليالي لقاً
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الراقي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المجيب *
 وآض كالمكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وهاهو اليوم مسجي فمن
 يرغب في تفكين ميت غريب *

“ Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum sibi fumat auditor peritus & intelligens.

“ Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio armatum acuto & gracili.

“ In certamen irruit, perinde ac si certus esset aliquid audendi, & non pertimuit.

“ His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod obstructum fuerat, pateret.

- “ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnae contentione sine spiculo sanguine imbuto;
 “ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlusam, formidabilem, excelsam,
 “ Quin clamatum fit, cùm id instituisset,
 “ Victoria à cœlo & præsidium appropinquat!”
 “ Præterea quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus nitidis!
 “ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
 “ Sed fortuna non defuit fortitudinem illius ac vires eripere,
 “ Donec tempora ita eum affligerint, ut ab illo conjunctissimi amici decederent.
 “ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, & tumultuatus est medicus.
 “ Enses autem candidi illum vulnerabant, postea quàm & ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respondisset.
 “ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicumque vivit, miseriis temporis est obnoxius.
 “ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse videtur pulcherrimi illius * carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انثني
 عن موقف الطعن برمح خضيب

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione fine spiculo sanguine imbuto.”

ex Hebræo reddi videtur,

מדם חללים מהלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור :

“ A sanguine occiforum, à fortium virorum adipe,

“ Arcus Jonathani non rediit irritus.”

Cùm illius poematis omnium fermone celebrantur venustas & pulchritudo, volui integram elegiam huic loco subungere in versiculos distinctam :

* קינה לדוד
הצבי ישראל על במותיד

* Inferibitur etiam hoc poema קשת five *Arcus*; more Asiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inscriptione brevi, & de versu quodam insigniori desumptâ, notare solent. Sic percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò الامان five *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, proptereâ quod hoc habeat initium,

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

“ Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur.”

Sic Alcorani Capita inscribuntur

والشمس, والليل, الغلق, الغيل, الكوثر

&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari solent, nomine ad argumentum accommodato inscribunt. Velut illa in historiâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occisum filium deflet, & cives suos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
 אל תגידו בנת אל
 תבשרו בחוצת אשקלון :
 פן תשמוחנה בנות פלשתים
 פן תעלזנה בנות הערלים :
 חרי בגלבע אל טל ואל מטר
 עליכם ושדי תרומות :
 כי שם נגעל מגן גבורים
 מגן שאול בלי משיח בשמן :
 מדם חללים מהלב גבורים
 קשת יחונתן לא נשוג אחור
 וחרב שאול לא תשוב ריקם :
 שאול ויחונתן הנאחבים
 והנעימים בחייהם :
 ובמותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות גברו :
 בנות ישראל אל שאול בכינה
 המלבשכן שני עם עדנים
 המעלה עדי זהב על לבושכן :
 איך נפלו גברים בתוך המלחמה
 יחונתן על כמותיך חלל :
 צר לי עליך אחי יחונתן
 נעמת לי מאד נפלאה
 אהבתך לי מאהבת נשים :
 איך נפלו גבורים
 ויאבדו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus *καταφρασις* quandam *Græcam*, quam,
 cùm effem peradolefcens, contexui, liceat hoc
 loco apponere:

inscripta sunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للاحزان

Nota est autem significatio vocis *ثاعر*

ὦ μοι ἐγὼ, θανέτην ἄρ' ἐν ἔρεσιν αἰπεινοῖσιν·
 Ὀφθαλμῷ λαοιο, δὴ Ἰσραήλος αἰῶτι;
 Καθθανέτην ἐν ὄρεσσι ἀκήδεε. σὺν τ' ἄρα κεινοῖν
 Εἰ καλόν, εἰ τιμῆν ἐτ', ἀγλαόν εἰ τι πεφύκει,
 Καθθανε, εἰ λαμπρόν χαριτεσσιν. καθθανε κεινοῖν
 Σὺν τε φιλοφροσύνῃ, σὺν τ' ἀγλαΐῃς γλυκοεσσης
 Ἀνθεα, σὺν τ' ἀρετῇ καὶ τιμῇ. Μὴ νῦ τοι, ἦχοι,
 Αἰσσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρώποις ψιθυρίζῃς,
 Ἀλλὰ σιωπῇ γ' ἢς κ' ἀψοφῶ, ὥδε νῦ ἔτοι
 Παιδες δυσμενεῶν καὶ παρθεναὶ βαθυκόλοιοι
 Οὐποτε κεν χαιροῖεν ἐν αἰσεσιν, ἔδε γελῶντες
 Σὺν τ' εὐήγορίᾳ, σὺν τ' ἐχθοδοποῖς ἀλαλαῖμοις,
 Σὺν τε χοροσασιαῖσιν ἐπισκίρτων ἀναιδεῖς.
 ὦ ὄρος, ὦ σπηλυγῆς ἀνῆδονοι, ὦ Γέλβια,
 Μηκέτι νῦν σιλῶσι κεν ἂν' εὐπετάλον ὑακινθόν
 Ἀσκατὶ δροσὸς ἀργυρεῶ, μῆθ' ὕγρον ἰῶσι
 Θρηνον ἀνδονίῃς ἐπ' ἀκροκομῇ κυπαρίσσε.
 Τμιν' εἴ κεν ἀρῶσαι φέροι σαχύν, εἴ γαλαθῆνῶν
 Τετραποδῶν κε πλεον τελεθοὶ γενῶ, ἔδε κεν ἀργεῖς
 Παιζοσθαι σκίρτων ἂν' εἰαρινὸν λειμῶνα,
 Οὐδ' ἄρα κεν χιμαροὶ γ' ἐπιμήλαδες, ἀλλ' ἀγαλακτοὶ
 Οἴῃς, ἀλλ' ἀκῦθοι κ' ὥσιν, κεινὰ γὰρ αἰῶτι
 Ἡρώων ἀθρήσαν ὀϊόμενῳ θανεσθαι,
 Ἀθρήσαν Σαυλὸν ῥίψασπιδα, ὥς τινα μῆπω
 Χριομένον βασιλῆα νεὲς ῥαθαμιγξὶν ἐλαίῃ.
 Ἀμφῷ μὲν καλῷ γ' ἦτην, ἀμφῷ δὲ κρατίζῳ,
 Ἀμφῷ δεσπεσίῳς δεδαήμενῳ ἐκπολεμῶσαι,
 Ἀμφῷ νικῆσαι δ', αἶτ' ἀνδραμὸν αἰθερὶ δίσσω
 Αἰέτω, ἢ φλογεόντε δι' ἔρανε ἥριπον ἀστρῷ,
 Ἡ τις αἶμα σκυμνῷ βλοσυρῷ θῆρ, λυσσαλεὸς θῆρ,
 Ἐσπευσεν μακρὰς ἐνὶ χερμασιν, ὥδ' ἄρα κεινῷ
 Εὐτόκτες κλισίας τε καὶ αὐλίας δηΐα σκοιν.
 ὦ νυμφαὶ λειμῶνιαδες, κερὰ ῥοδοπηχεῖς,
 Ἐρπετε, παρθεναὶ μαλακαίποδες, εἴ ῥα χοροῖσιν
 Οὐδε περικλετοῖς ἀγανῶς ποσὶν, ἀλλὰ γε πεπλῶν
 Ἀνέτε πορφύρεων περόνας, καὶ ἀμυσσέτε χερσὶν
 Ἀμβολαδὶς κεφαλὰς ξανθοτριχὰς, ἥδ' ἄρα κολπῆς
 Ἀσαγῆς ἀργυρεῆς δακρυῶν ἀναδευέτ' ἕρση

Αἰν' ὀλοφύρομεναι, καὶ γὰρ νυν. ἦδεα Σάυλ
 Ὅμματα νυξ ἡμῶν, σιδηρεὺς εὐνάσεν ὕπνος,
 Ὅς γ' ὑμῖν χλανίδας χρυσεῖας, χρυσεὰ δῶκεν
 Ζῶνια, καὶ τὰ πεδίλα, τὰτ' ἔντεα, τὰς τ' αἶρα πορπὰς,
 Χρυσῶ καὶ φοινικὶ καλὰς δαιδαλλε χιτῶνας,
 Ὅς δ' ὑμῖν θυρεῖντι κροκῶ παραδῶκεν ἑθέραις
 Φαιδρυεῖν, μυρτοῖς τε καὶ εὐωδῆσιν ἑλαιοῖς.
 Φιλτατ' Ἰωνάθανε, φρεσὶ μοι σὺ μὲν ἔσκης ἱερὰννος
 Πᾶν τι καὶ περὶ τῶν ἑτέρων, σεο δὲ γλυκυφώνῃς
 Αὐδῇ καὶ γῆρῳ, ὅποταν κλαίῃς τεον οἶτον,
 Οἴασι καὶ μυθοὶ μελιγδέες ἰνδαλλονται.
 Ἦδ' ὅτι παρθενικαῖς ὀαριζέμεν, ἦδ' ὅτι νυμφῶν
 Στήταμενων χορὸν εὐρὺν ἐν ἀλσεσὶν ἱψιασθῆναι,
 Ἦδ' ὅτι συριζέειν λιγέως, ἀλλ' ἔδ' ὀαρίζεις,
 Οὐδὲ χοροῖς τυτταῖς κεν ἐν ἀλσεσὶν, εἰ συριγίλῃς
 Ἦδεα δὲ τελεθεσὶν, ἔπει σεο, φιλταθ', ἀμαρτον.
 Οὐκ ἄρ' ἐτ' ἡλίου πάλιν ὄψετον, οἶμοι, ἔταιρῳ.
 Κεῖσθον Ἰωνάθαν⊕ καὶ Σαυλ⊕ χρυσεοπηλῆξ,
 Ὁφθαλμῷ λαοῖο, δὲ Ἰσραήλ ἀώτῳ,

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem diffimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σχολια, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Superfunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haavamaal* à Resenio editum.

cepta antiquissima, in Runicâ linguâ scripta, quæ miram habent in suo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* sententiæ sunt innumeræ; & permulta sunt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Prætereà, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audiui) *Arabes* memoriter recitare solent proverbia sapientiæ plenissima, cujusmodi sunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

“Rifus ineptus rusticitatis est indicium.”

القول كالجلب ليس له ردّ

فكيف يرّد الحالب اللبن

“Verbum lacti simile est, reverti nequit;

“Quomodo enim is, qui mulxit, lac potest reddere?”

Et illud *Persicum* de Fortunæ inconstantia,

اين فلک همچو شیشه ساعتست

ساعتی زیر و ساعتی زبرست *

“Res humanæ vitri horarii sunt similes,

“Quod upâ horâ inferius est, & alterâ superius.”

& tetrastichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
 آسوده عارفان که گرفتند ساحلی
 دنیا نیززد آن که پریشان کنی دلی
 زنهار بد مکن که نکردست عاقلی

“Hujus vitæ cursus similis est mari profun-
 do crocodilorum pleno:

“Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui
 littus occupant!

“Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cor
 tuum (ejus causâ) turbes;

“Cave: ne malefacias; sapientis enim non
 est.”

&

ما كان ذلك العيش الا سكرة
 لذاتها رحلت وحلّ خهارها *

“Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cujus
 dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.”

At cùm deductiora sint, non tam proverbia
 appellari debent, quàm præcepta, seu versûs
 morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
 ان المعلل والاكثر في تعب *
 فان ظننت ان النطق من ورق
 فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne ideò sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,

“ Hoc scito, silentium esse aureum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله

واجسادهم دون القبور قبور *

وان المرء لم يحيى بالعلم قلبه

فليس له حتي النشور نشور *

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra:

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectionis.”

& illa de humanarum rerum contemtione,

اي دل ازین جهان دلازار درگذر

وز تنگنای کنبد دوار درگذر

کار جهان نه لایق اهل بصیرتست

بکشای دیده بر همه ازار درگذر

از بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور ز کوه شہوار در کذر

- “ Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
 “ Et ab angustiiis cœli convertentis recede:
 “ Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
 decent;
 “ Oculum aperi; ab omni molestiâ recede:
 “ In tristitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator
 madidos habens oculos,
 “ Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
 perillustri *Shemselmaâli* ascribuntur:

الدھر یومان ذا صفو وذا کدر
 والعیش سطران ذا امن وذا حذر *
 قل للذي بصروف الدھر عیرنا
 هل عاند الدھر الا من له خطر *
 اما تري البحر تعلو فوقه جیف
 ویستقر باقصي قعره الدرر *
 اما تري الريح ان هبت عواصفه
 فليس یقصف الا عالي الشجر *
 وکم علي الارض من خضر ویابسة
 ولیس یرجم الا من له ثمر *

وفي السماء نجوم ما لها عدد
وليس يكشف الا الشمس والقمر *
احسنت ظنك بالايام ان حسنت
ولم تخف سوف ما ياتي به القدر *
وسالمتك الليالي فاغترت بها
وعند صفو الليالي يحصل الكدر *

- “ Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
“ Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
“ Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
“ An premit fortuna quenquam nisi cui sit præstantia?
“ Annon vides mare in cuius superficie feruntur cadavera,
“ At resident extremo in fundo margaritæ?
“ Annon vides, ut venti spirent vehementes?
“ Sed nullas frangunt præter altas arbores.
“ Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
“ At lapidibus nullæ petuntur, nisi eæ quæ fructûs afferant.
“ In cœlo autem sydera sunt innumera;
“ Sed defectum non patiuntur præter solem ac lunam.
“ Præclare de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
“ Et nihil timuisti, nisi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
“ Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
“ Nam splendidas noctes subsequuntur obscuræ.”

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عمن تغارقه
وانصب فان لذيد العيش في النصب *
ما في المقام اري اعزاً ولا ادبا

من غربة فدع الاوطان واغترب*
اني رايت وقوف الماء يفسده

ان ساح طاب وان لم يجر لم يطب*
والشمس لو وقفت في الفلك دايمة

مللها الناس من عجم ومن عرب*
والبدر لو لا أقول منه ما نظرت

اليه في كل حين غير مرتعب*

والاسد لو لا فراق الغاب ما اقتربت

والسهم لو لا فراق القوس لم تصب*
والتبر كالتبن ملقا في معانده

والعود في ارضه نوع من الحطب*

“ Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti;

“ Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitatis.

“ Nihil video magis eximium ac præclarum

“ Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.

“ Video aquam stagnantem putrescere,

“ Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.

“ Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,

“ Cùm Perfæ tum Arabes eum fastidirent.

“ Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.

“ Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,

“ Si fagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:

“ Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,

“ Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune.”

Quorum fimiles sunt illi Perfici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کهال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام کندیده شود

“ Quicunque peregrinatur, jucundus est,

“ Et ab oculo perfectionis lux fit omnium
oculorum:

“ Nihil est aquâ nitidius,

“ At si diù stagnat, fit putida.”

Et illi,

بجرم خاک و بگردون باید کرد
که آن کجاست زارام و این کجاست زسفر
سفر مربی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانه مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرک بودی زجای بجای
نه رنج ارّه کشیده و نه جفای تبر

“ Terræ globum & cœlum intuearis necesse
est:

“ Ubi est illa ob quietem, ubi hoc ob motum?

“ Peregrinatio viri adjutrix est, & nutrix dig-
nitatis,

“ Peregrinatio opum thesaurus est, honorem
emit:

- “ Arbor, si de loco in locum movere posset,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Turcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

وارمي بر خاطر که غم دن خارخاري اوليه
 قاني بر رخ کم حواد شدن غباري اوليه *
 بو کليستان جهانہ سرتسر قلدن نظر
 کورمدم بر کل که خار جان کناري اوليه *
 نيچه ييلدر ايلرم بن بو خراباتي طواف
 ايچمدم بر باده کم هرکز خباري اوليه *

“ Estne ullus status, ubi non sit horrida tristitia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non
 obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum
 contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non esset spina
 animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausi, quod non se-
 cuta sit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec
 ineleganter, Ali Chelebi,

هيچ بر مشام کليشن عالم دن بي خار جفا

بوي وفا استشهام اتميش در وصغار وکبار
 دست ساقی روزکاردن بي خمار باد
 خوشخوار ایچميش در *

“ In hujus vitæ roseto sine spinâ malignitatis
 “ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
 “ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
 “ tunæ sine crapulâ dulce vinum bibere con-
 “ ceditur!”

Non minus elegantes sunt hæ sententiæ *Persicæ*:

مخالف نکردد بجان دوستدار
 مغیلان نیارد بجز خار بار
 زاعدا نجوید وفا هوشمند
 که ربحان نروید ز تخم سپند
 ندید از نی بوری کس شکر
 که کوهر بکوشش نکردد دگر
 کسی را که باشد بدی در نهاد
 نیارد بجز مکر وتلییس یاد

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
 “ Sed acacia nihil præter spinas affert:
 “ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
 “ Nam à colocynthidis femine herba odorata
 non crescit:

“ Ab arundine storeis aptâ nemo saccharum
vidit,

“ Nam uniuscujusque rei naturam nullus la-
bor mutare potest:

“ Quicumque indolem habet pravam,

“ Nullos afferet fructûs præter fraudem ac
perfidiam.”

Et illæ *Haririi* in *Mekâma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلکم سبوم هبّ ثم جري نسبياً وانقلب *
وسحاب مكروه تنشأ فاضحج وما
سكب *

ودخان خطب خيف منه فما استبان له
لهب *

فاصبر ان ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لا تحتسب *

“ In rebus asperis ne desperes lætitiâ videre
quæ curas depellat;

“ Quot enim venti venenati flare cœperunt,
& mox jucundis auris cedentes discesse-
runt?

“ Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt,
priusquàm imbres effuderint?

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem)
non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adversa est fortuna,
nam tempus miraculorum pater est;

“ Et à Dei spiritu bona spera; quæ numerari
nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Persæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poesis ferè tota est moralis; nec minus in Asiâ celebratur libellus, quem contexuit poeta Persicus *Sheikh Attâr*, & پندنامه *Pendnama*, inscripsit: hujus libri caput apponam, de avaritiâ distinguendâ.

در بیان ملامت بخیلان
سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو کویم یاد گیرش ای خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بلای جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش و آشنا
بکزد چون باد و کوید مرحبا
نبود از مالش کسی را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده
حاجت خود را مجو از زشت روی
انکی دارد روی خوب از روی بجوی

- “ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
     memoriâ tene.
 “ Primò, mendicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ fodali cuipiam & amico it ob-
     viam,
 “ Præterit venti similis, &, *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
     cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
     habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perfpiciet lector libellum hunc *Perficum* aureolo
 Theophrasti *περι Χαρακτήρων* opusculo esse perfimi-
 lem.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci *Αἶνες* vocabant, vel *Μυθες*; cujusmodi est illa
Archilochi,

* Ἐρεω τιν' ὑμῖν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
     Ἀχνομένη σκυταλή,
 Πιθηκός ηἰ δηριῶν ἀποκριθὲς
     Μανῶ ἀν' ἐσχατιήν.
 Τῷ δ' ἀραγ' αἰλωπῆξ κερδαλή συνηντέτα
     Πυκνὸν ἐχέσσα νοόν—

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium *Περὶ διαφορῶν λεξέων*.

Pulcherrimam fabellam Perficam de *Modestice* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi usus quod سجع vocatur :

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من النبلاء
ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المذرار
السي ليج البحر الزخار ولما رأت الامواج اذا
اصطدمت في الدردور الهياج حيرت
وضعضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا
لي من يوم قطير صرت فيه اقل من
القطير ولو كنت بالامس في المزن الهامع
نضيرا فاني اليوم لم اكن شيئا مذكورا وبينها
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد كساها
الرحمن ثوبا من شرف وحطها الي صدف
فصارت لولة يتيمة وهي السي الان علي
تاج السلطان كريمة وهذا من صميم الوصايا
والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

“ Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,
“ Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-
“ ris æstuantis gurgites cecidisse : cùm autem
“ fluctûs vidisset in vasto vortice furentes, at-

* Vide *Chardin*. Itin. Perf. vol. iii. p. 189, 4to. Amst.

“tonita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “tacuit, tum flebiliter suspirans, “Hei mihi,
 “inquit; O diem infaustum; in quo facta
 “sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “verecundans effudit, facta est subito splen-
 “didissima; nam divinum numen, modef-
 “tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “lavit, & in concham deposuit, ubi in mar-
 “garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “exemplum sume, O amice, & ut quàm ve-
 “recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput,
 quàm scirem unde fabulam hanc, quæ ab *Ad-
 disono* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*;
 sed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectis-
 simo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à
 Sadio ipso, poetâ, si quis alius, ingenioso, inven-
 tam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo,
 cum meâ, qualiscunque sit, versione:

يکي قطرهٔ باران از ابري چکيد
 خجل شد چو پنهاني دريا بديد
 که جاي که درياست من کيستم
 کر او هست حقا که من نيستم

چو خود را بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لؤلؤ نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کو پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur ;

- “ Gutta pluvix à nube cecidit ;
 “ Pudore affecta est, cùm æquor maris videret.
 “ Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “ Si illud existat, certum est me non existere.
 “ Dum seipsam oculo contemptûs intuebatur,
 “ Concha in gremium suum eam recipiens aluit:
 “ Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “ Ut facta sit margarita illustris, regia.
 “ Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “ In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perfidis*,
 E nube in æquor lapsa pluvix guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui fineret pudor,
 “ Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “ Quòd me repentè, ah! quòd redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio:
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, sit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poesi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundissima pœsis fit ea, cujus materia suavissimus fit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor : quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius ; si ex benignâ voluntate purâque amicitîâ, nihil aut utilius aut honestius : nam de Platoniceis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit ; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum : ipsi Peruviani cântilenas habent non amatorias solùm, sed etiam dulcissimas, si *Garcilasso*, scriptori gravissimo, & patriæ suæ consuetudinum peritissimo, fides habenda sit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum est etiam memoriæ, * *Odinum* illum, non heroa solùm, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quosdam amatorios scripsisse, eosque cum *Amri'lkeifi Moallaka* valdè congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam *Italorum*, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poesis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardonum* amatoriae poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versûs contexuisse,

† Ἔρως μέδ' αὐτὲ Κυπρίδ' ἐκάτ:
Γλυκὺς κατειζὼν καρδίαν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est *Ciceronem* dixisse *Reginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἦρι μὲν αἱ τε Κυδωνίαι μαλίδες
Ἀρδομεναι ῥοαν ἐν ποταμῶν, ἵνα παρθένων
Κηπ' ἀκηρατὸς, αἱ τ' οἰανθίδες
Ἀνδρομεναι σκιεροῖσιν ὑπ' ἱρνεσι
Οἰναρεοὶς θαλάσθισιν. Ἔμοι δ' ἔρως
Οὐδ' ἑμὴν κατακοίτος ὥραν τε

* Vide libellum *Haavamaal* à *Resenio* editum. *Hafniæ* 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Ὑπο σεροπας φλεγων
 Θρηϊκως Βορεας αἰσσω
 Παρα Κυπριδ© αἰζαλειαις μανιας
 Ἐρεμνος ἐθαμβησε, κραταιος
 Παιδοθεν φυλασσει ἐμας φρενας.

Quid de Amore gravissimi senserint Philosophi,
 ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδευμα δ' Ἔρως σοφιας, ἀρετης,
 Πλειστον ὑπαρχει, και προσομιλει
 Οὗτος ὁ δαιμων παντων ἡδισ
 ος ἐφν θνητοις, και γαρ ἀλυπον
 Τερψιν τιν' ἐχων, εις ἐλπιδ' ἀγει,
 Τοις δ' ἀτελεστοις των τεδε πονων
 Μητε συνειην, χωρις δ' ἀγριων
 Ναιοιμι τροπων.
 Το δ' ἐραν προλεγω τοισι νεοισιν.
 Μηποτε φευγειν,
 Χρησθαι δ ὀρθως ὅταν ἐλδη.

Libet hic subjicere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
 verè magnificum :

* Χρην με κατα καιρον
 Ἐρωτων δρεπεσθαι,
 Θυμε, συν ἡλικια.
 Τας δε Θεοξενε ἀκτινας
 Προσωπε μαρμαριζοισας δρακεις
 Ὅς μη ποθω κυμαινεται,
 Ἐξ ἀδαμαντος, ἥε σιδαρε,
 Κεχαλκευται μελαιναν καρδιαν
 Ψυχρα φλογι. Προς δ' Ἀφροδιτας
 Ἀτιμασθεις ἐλικοβλεφαρε,
 Ἡ περι χρημασι μοχθίζει
 Βιαιως, ἡ γυναικειῳ θρασει

* Vide Athenæum ibidem.

Ψυχραν φορεῖται πᾶσαν ὁδὸν
 Θεραπευων. Ἄλλ' ἐγὼ γ' ἑκάτῃ
 Τὰς καρὸς, ὡς δαχθεῖς
 Μελιχραν μελίσσαν,
 Τηκομαί, εὐτ' ἂν ἰδῶ
 Παιδῶν νεογίον εἰς ἤβαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ sint satis nota, & *venustiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Asiaticos igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis Arabibus, de quibus suprâ dixi, spicula solùm & gladios cordi fuisse: iidem enim sæpe fuerunt bellatores acerrimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio sæpè præliorum discrimine amicarum recordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos, Sic *Abu'l Ata Es'sindi* amicam alloquitur,

ذَكَرْتُكَ وَالْخَطِي يَخْطُرُ بَيْنَنَا
 وَقَدْ نَهَلْتُ مِنَّا الْمُثَقَّةَ السَّيْرِ *

hoc est,

“ Tui recordabar, cùm spicula inter nos vibrarentur,

“ Et fuscj jaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

وَلَقَدْ ذَكَرْتُكَ وَالرِّمَاحَ نَوَاهِلَ
 مِنِّي وَبَيْضَ الْهِنْدِ تَغْسِلُ فِي دَمِي *

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق تغرك المتبسم *

“ Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore

“ Potum haurirent, ensesque Indici in san-
guine meo se lavarent;

“ Ardenter autem cupiebam gladios osculari,
utpote qui

“ Splenderent, instar dentium tuorum, dum
subrides, fulgurantium.”

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat,
carmina omnia, five de rebus bellicis, five de
viri illustris laudatione, ab amicæ descriptione
ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وفيهن ملهى للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسم *

“ Inter eas verò fuit quædam delicate ludens,
vultu

“ Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”

Elegiæ autem * *Amri'olkeisi* & *Lebidi* totæ
ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab*
Ebni Zobeir carmen, cujus hoc est initium ad-
mirabile:

بانئت سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يفد مكبول *
 فيها سعاد غداة البين ان رحلوا
 الا اغن غضيض الطرف مكحول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسبت
 كانه منهل بالراح معلول *
 شجت بذى شيم من ماء مخبية
 صاف بابطح اضحي وهو مشهول *
 تنفي رياح القذا عنه وافرطه
 من صوب سارية بيض يعاليل *

“ Abiit (amica mea) *Soáda*, & cor meum hodiè dolore per-
 citum (relinquitur),

“ Amore confectum, & vinculis constrictum, à quibus
 nulla est redemptio.

“ *Soáda* autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),

“ Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem,
 demisso vultu, oculis nigris præditus :

“ Nudabat dentes splendidissimos cùm subrideret, veluti
 vas esset aquarium, idque vino temperatum,

“ Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex-recondito fonte,

“ Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,

“ Cujus sordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent

“ Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”

Amatoriis carminibus constat caput quartum
 libri *Hamasa* (cui respondet *Ἀνθολογίας* Græcæ
 pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeseos idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ insinuat: deinde cupit, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitur, ut verissimè esse videantur *Crantoris* versûs in Amorem à Laertio citati:

Ἐνδοιῇ μοι θυμός, ὃ τοι γενῶ ἀμφιῖστον,
 Ἡ σε θεῶν τοῦ πρῶτον αἰγιγενέων, ἔρος, ἱπῶ,
 Τῶν ὅσους ἔρεβος τε παλαι βασιλεία τε παιδᾶς
 Γεῖνατο νύξ, πελαγέσσιν ὑπ' εὐρέος Ὀκεανοῖο.
 Ἡ σε γε Κυπρίδ' οὐα περιφρονος, ἥ σε γαίης
 Ἡ ἀνεμῶν. Τοίος σὺ κακὰ φρονέων ἀλαλήσαι
 Ἀνθρώπων, ἥδ' ἐσθλα, το καὶ σεο σῶμα διφρυν.

Ita queritur princeps idem & poeta illustis Ebn Feras,

يا معشر الناس هل لي
 منها لقيت مجير *
 اصاب غرة قلبي
 ذاك الغزال الغزير *
 وعمر ليلى طويل
 وعبر نومي تصير *

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatium longum reddit, somni
verò breve.”

& alius,

ومرهف غنچ الشمايل از عجت

قلبي محاسن وجهه از عاجاً *

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultus
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitiâ exultat, ut Seifo'ddoula, prin-
ceps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابدًا

كان كل سرور حاضر فيها *

باتت وبت وبات الرق ثالثنا

حتي الصباح تسقيني واسقينا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivif-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentiùs in amicas invehunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

اکرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصيح مقبول *
 لكنها خلة قد سيط من دمها
 فجع وولع واخلاف وتبدیل *

“ Ah ! quàm dulcis effet amor ejus, si fidem
 fervaret, aut si amicitiam sinceram acci-
 peret.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægri-
 tudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipuè Afiati-
 cis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui,
 & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum
 mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis
 transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfo' lafrâr* inductus
 de seipso loquitur,

انا الذي تنموا بي الثمار وتسوها بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبرني الاسجار بقرب المزار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبہ و حامل کل شکوي عليل
الي طيبہ *

“ Per me maturescunt fructûs, per me splendent
“ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
“ nantur arbores, & spirantur amatorum ar-
“ cana. Manè amici adventum annuncio.
“ Ego autem legatus sum amatorum ad ami-
“ cos, & depressos ægritudine ad dulcedinem
“ perduco.”

Hac imagine frequentissimè utitur *Hafez*, cujus
pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر کذري اقتدت بکشور دوست
بیار نفحہ از کیسوي معنبر دوست

“ Zephyre, si per amicæ meæ mansionem
transire tibi contingat,
“ Affer odorem ex illius cincinnis fragranti-
bus (ambareis).”

بجان او کہ من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري پیامي از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine
aspergam,
“ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
leris.”

اگر چنانچه در آن حضرتت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,
“ Affer saltem ad oculos meos pulverem ab
amicæ domicilio.”

من کدا و تهنای وصل او هیبات
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ Equidem miser sum, & adventum ejus
peto: ah! ubinam
“ Oculo meo videbo vultûs amici fimula-
chrum?”

دل صنوبریم همچو بید لرزانست
ز حسرت قد و بالای چو صنوبر دوست

“ Cor meum excelsum, tanquam salix, tremit,
“ Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ
pino fimilis.”

اگر چه دوست بچیزی نه بخرد مارا
بعالمی نفروشیم موی از سر دوست

“ Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
“ Orbem terrarum non permutemus crine il-
lius capitis.”

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام و چاکر
دوست

“ Quid juvat, cor habere à curarum vinculis liberum,

“ Si Hafez dulciloquus amicæ fervus et minister esse cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè sibi vindicant *Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut suprà dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus tantum, verum etiam antiquis illis *Arabia* cultoribus, qui nondum feritatem exuissent. In libro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum plenissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سامي ابن ربيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون

بجشها المرء في الهوي مسافة الغايط البطين
والبيص يرفلن كالدمي في الريط
والمذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والفتي للدهر والدهر نو
فنون

والعسر كاليسر والغني كالعدم والحي للمنون

- “Epulæ nimirum, & ebrietas, & saltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spa-
tium depressæ vallis;
“Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam sta-
tuæ eburnæ, vestibus
“Sericis auro intertextis velatæ, studiosè custoditæ;
“Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium que-
ricularum:
“Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ servit;
& fortuna est mutabilis.
“Adversæ res & secundæ, abundantia & egestas pares
sunt: & quicumque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potiùs imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis:

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas:
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargier foporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juventas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicumque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
Debemur asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, five adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, proptereà quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poeseos quasi fons est ac principium divinæ beneficentiæ ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Possumusne nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum dignissimus contemplator, cùm primò hoc ornatissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc solem dierum ac tempestatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidissimam serenitatem, hanc denique terram universam, florum, herbarum, atque arborum varietate distinctam, aspexisset, instinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatissimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id usu venit poetæ Arabi, qui, post elegantem verni temporis descriptionem, sex habet versiculos pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبا
 له نفس نشره صاعد
 فطوراً ينوح وطوراً يفوح
 كما يفعل الغائد الواجد
 وسكب الغمام وندب الحمام
 اذا ما شكى الغصن المايد
 ونور الصباح ونور الاقحاح
 وقد هزّ البارق الراعد

ووافي الربيع بهمني بديع
 يترجمه ورده الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعك يا جاحد
 وكل لالايه ذاكر
 مقر له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدل علي انه واحد

- “ Nonne sentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur ;
 “ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum
 perditum inveniens ?
 “ Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur
 agitatus ramus,
 “ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos
 nubes fulgurans & tonans discutit ;
 “ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur
 rosa adveniens :
 “ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua com-
 moda, incredule,
 “ Omnia autem Dei recordantur, illi serviunt, illum lau-
 dant, illi gratias agunt ;
 “ In unâquaque enim re signum est, ostendens illum Unum
 esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *poesis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas solùm quæ paullò sunt humaniores, sed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare solent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroàs laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poeseos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Lubet tamen subicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodò ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενεῖ, ἀνασσ' Ἀθῆνας,
 Ὅρθε τανδὲ πολὺν τε καὶ πόλιν τε,
 Ἄτερ ἀλγεῶν τε καὶ σάσεων,
 Καὶ θανάτων αἰῶρων. Σὺ τε καὶ, Πάτερ.

Πλῆστε μητέρ' Ὀλυμπίαν αἰεὶ δὴ
 Δημήτρα σέφανη φοροῖς ἢ νύξαις.
 Παι Διός, Περσεφονῇ, χαιρετόν,
 Εὐ δὲ τανδ' ἀμφεπέτον πόλιν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ γηπίων αἰεὶν ἔθιζονταὶ κατὰ νόμους τὰς ὕμνους καὶ παιανὰς, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πατρία τὰς ἐπιχωρίους ἡρώας καὶ θεοὺς ὕμνεσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δῆλῳ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατῶ,
 Φοῖβον χρυσοκομὴν ἀνακτ' Ἀπολλῶν',
 Ελαφροβόλον τ' ἀγροτέρην Ἀρτεμιν,
 Ἄ γυναικῶν μέγ' ἔχει κρατ'.

ὦ Παν, Ἀρκαδίας μεδὼν κλεενοῖς,
 Ὀρχηστᾷ, Βρομιαῖς ἑπαδὲ νυμφαῖς,
 Ἴω Παν, ἐπ' ἐμαῖς εὐφροσυναῖς,
 Ταῖς δ' αἰοδαῖς αἶε κεχαρημέν'.

De Persarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχομεν ἐργα, προσώπων
 Χρη θεμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meâ quidem sententiâ, est à Caab Ben Zohair scriptum; cujus versûs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc est leonis descriptio, quem se minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكنه
 بطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشها
لحم من القوم مغفور خراذيل
اذا پساور قرناً لا يحلّ له
ان يترك القرن الا وهو مغلول
منه تظلّ سباع الجؤ ضامرة
ولا تمشي بواديه الارجيل
ولا يزال بواديه أخو ثقة
مطرح البرّ والدرسان ماء كول

(Magis illum timeo) “ Quàm leonem leonum, qui habitat

“ In valle *Atthari*, ubi sylva est sylvæ imposita;

“ Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur

“ Carne hominum, in pulvere volutatâ & conscisâ:

“ Cùm in hostem infiliat, non licet ei

“ Hostem relinquere, nisi priùs vinciat.

“ Ob illum leones solitudinis manent taciti,

“ Neque in valle illius pedites ambulant.

“ At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros confidentissimus

“ Projectis & armis & vestibus devoratur.”

Deinde ad Mohammedem tranfit, elatissimâ usus figurâ,

ان الرسول لسيف يستضاء به
مهند من سيوف الله مسلول

“ Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,

“ Indicus, ex ensibus Dei, nudatus.”

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum poeseos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumera sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بين الملوك السايين وبينه
 في الفضل ما بين الثرايا والثري
 وبكل ارض جهة من عدله
 الصافي اسال نداه فيها كوثر
 عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
 غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
 يعفو عن الذنب العظيم تكرمّا
 ويصدّ عن قول الخنا متكبرا
 لا تسمعن حديث ملك غيره
 يروي فكل الصيد في جوف الفرا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram,

- “ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii cœ-
 lestis *Cuthar*:
 “ Justitia, à quâ mansuetus fit lupus fame astrictus,
 “ Esuriens, licèt hinnuleum candidum videat.
 “ Ignoscit culpis gravissimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cū indignatione se avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda est in ventre onagri.”

hoc est, *omnes virtutes ille solus complectitur.*

Similiter *Ferdusi* de rege Persarum, prius-
quàm ab illo laceffitus esset injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
 بابش خور آرد همی میش و کرک
 زکشیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کودک لب از شیر مادر شست
 بکھواره محمود کوید نخست
 ببزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک اژدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ بهار
 هوا پر ز آب وزمین پر نکار
 زابر اندر آمد به هنکام نم
 جهان شد بگردار باغ ارم

- “ Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 “ Ad cujus aquam potum veniunt simul agnus & lupus:
 “ A *Cashmirâ* usque ad *Sinensem* oceanum
 “ Reges illius laudes iterant.
 “ Cùm infans labium matris lacte lavat
 “ In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
 “ In convivio cœlum est liberalitatis,
 “ In prælio, belli leo est, imò draco:
 “ Ab ejus magnificentia orbis terrarum verno horto similis est,
 “ Aër pluviâ plenus est, & terra ornamentis plena;
 “ A nubibus debito tempore cadit ros,
 “ Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert.”

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari
venustate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملك يقود الي الاعادي عسكرا
 من كل وضاح الجبين تخاله بدرأ
 وان شهد الوغي فغضنفرأ
 قوم ذكوا اصلا وطيبوا محتدا
 وتدفقوا جودا وراقوا منظرا
 متقدم حتي اذا النفع انجلي
 بالبيض عن سبي الحريم تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنهل
 ما لم يكن بدم الوقايع اصحرا
 يغشوا الي نار الوغي شغفا منه
 ويجل ان يغشوا الي نار القري

- “Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 “Rex est, qui in hostes exercitum ducat;
 “Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
     illum esse putares lunam,
 “At cùm in prælium irruit, tum scilicet leonem:
 “Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 “Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultûs.
 “Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
 “Ex ensibus, sed à sacris rebus rapiendis abstinent.
 “Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 “Quæ hostium sanguine non tingatur.
 “Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 “Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant.”

Nobilissima sunt in hoc genere *Abîl Ola*
 carmina, cujus exultans & quasi vibrans inge-
 nium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Pri-
 mum illius in laudem principis *Said* carmen
 harum literarum cultoribus non minorem affert
 delectationem, quàm Græcæ poeseos amatoribus
 primum & quartum *Pythium*. Hujus elatissimi
 poematis illustriores quasdam virtutes exponam.
 Seipsum initiò alloqui videtur, & sententiarum
 seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus
 fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur;
 mulieres quasdam inducit de causâ itineris per-
 contantes: “Respondimus, inquit, *Saidum pe-*
 “*timus*; & fuit illis nomen principis fausto
 “omni;”

سألن فقلنا مقصدنا بسعيد

فكان اسم الأمير لهم فالاً

Said enim *fortunatum* significat.

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs sese effundit :

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكان قسيه من غير رام
تمكن في قلوبهم النبلا
تكان سيوفه من غير سل
تجدّ الي رقابهم انسلالا
تكان سوابق حملته تغني
عن الاقدار صوناً وابتذالا

“ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,

“ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.

“ Parum abest, quin arcûs ejus nondum flexi

“ In illorum cordibus sagittas figant.

“ Parum abest, quin enses ejus non districti

“ Ad illorum colla properanter accedant.

“ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,

“ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentissimi, describit. Hinc ad amores suos, more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ imagine adumbrat. Tempestatem describit ac fulgura: morales quasdam sententias, ut Pindarus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis in-
simulat; iisque *Saïdi* liberalitatem tanquam ex-
emplum proponit: cujus fortitudinem ac po-
tentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum
principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græco-*
rum more, collaudat, & post nobilem gladii
Profopopæiam, variasque laudationes, poema
claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descrip-
tio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تزد
نجوم الليل وانتعل الهالا
مقيم النصل في طرفي نقيض
يكون تباين منه اشتكالا
تبيين فوته ضحضاح ماء
وتبصر فيه للنار اشتعالا
غرارة لسانا مشرفي
يقول غرايب الموت ارتجالا
اذا بصر الامير وقد نضاه
باعلي الجوظن عليه آلا
ودبت فوته حمر المنايا
ولكن بعد ما مسخت نهالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putes

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

- “Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam
quandam habet,
“Ita tamen ut in illâ quædam sit similitudo;
“Fulget enim super eâ aquæ splendor,
“At vides in eâdem ignis scintillas.
“Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,
“Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
“Cum circumspiciat princeps, eumque ensẽ educat
“In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;
“Et repunt super illo purpureæ mortes,
“Posteaquàm in formicas mutatæ fuerint.”

Sanguinis guttulas lento motu per gladium
defluentes cum formicis comparat. Illâ autem
figurâ, “*repunt super illo purpureæ mortes,*”
nihil esse potest conceptu difficilius, nihil incer-
tius aut magis terribile, & ob eam ipsam cau-
sam, ut antea statuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

ΣΕ'

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyræ* vocant, veteres *Iambos*; propterea quòd illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμῆα, ποιον ἐφρασσω τοδε;

Τις σας παρηειρε φρενας;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,

Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilochò sumpsit: nam Hephæstion, de versu dactylico tetrametro loquens, addit ὡ πρῶτῳ ἐχρησατο Ἀρχιλόχῳ ἐν Ἐπώδοις. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἀγεί Βεπαλῶ κατηρωντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyriscos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quòd si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solùm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim severitatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterùm, utut se habeat res, non minùs in hac poesi quàm in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cùm quâdam etiam sententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاك الله من رجل جبان
ولا استقتك غادية تداها
ولا جاد السحاب ديار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت رباها

لبست من المذلة يا ابن بدر

ثياباً لا تغير ما تلاها

- “Eradicet te Deus, ignave miles;
 “Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
 “Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,
 “Ubi tu commoraris, neu virescant eorum colles!
 “Induisti, O fili Bader, ignominia
 “Pallium, nec te deferent illam secuturæ miseriæ.”

Hujus libri quartumdecimum solummodò volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi deesse putem. Ita fanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculosum, ut non verear eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum composuit*; fuit autem Abia regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, satyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Abiæ ancillæ in vituperium Amari, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عماره ددع هوي الخود الرراح
 ودع عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان تراها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السمر الرماح
 وعبلة ظبية تصطاد اسداً
 باجفان سقييات صحاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدع عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتي
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جميعاً
 وجيغت الروابي والبطاح
 وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
 اتيت لنا باثواب حرير
 ضحكنا عليك واكثرن المزاح
 ومذ وافيتنا وأتاك ليث
 تقرّ له الاسود في البطاح
 وما ابقا عليك الا احتقاراً
 بقدرك ان رجعت كهستراح
 رأيتك عبيلة مرما طريحاً
 ومن معها من الخود الرдах
 وعنتره الفوارس ليث غاب
 يصول وفي العطا بحر السباح
 ونحن كاننا زهر ذكي
 بانفاس البنفسج والاقاج
 وعبرة بيننا كقضيبي بان
 علاه البدر او شمس الصباح
 وانت اذلّ من ركب المطايا
 وابخلهم من القوم الشحاح
 تروم وصالها بغياً وظلماً
 وانت اذلّ من كلب النباح

فیت کبداً والا عش ذلیلاً
 قلّیس للفظ هجوي فیک ماح

- “ *Amárah*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ Define autem te formosis virginibus objicere;
 “ Non enim repellis hostium manûs,
 “ Nec fortis es eques die certaminis:
 “ Neu cupias Ablam intueri;
 “ Videbis potiùs terrores à leone vallis,
 “ Neque enim ad eam accedent candidi enses,
 “ Cùm impetum faciunt, nec hastæ fuscæ;
 “ Abia verò est capreola, quæ leonem venatur
 “ (Ciliis) oculis languidis, sed integris.
 “ At tu amorì ejus strenuè incumbis,
 “ Et imple omnia loca querelis.
 “ Define ideò illam importunè petere, sin minùs,
 “ Irrigat te Antara mortis poculo.
 “ At non cessâsti eam petere, donec
 “ Texisti vestes tuas nitidas armis.
 “ Te verò irrident puellæ certatim,
 “ Ut in colliculis & vallibus Echo respondeat;
 “ Et factus es unicuique auscultanti fabula,
 “ Et ludibrium cùm mane tum vesperi.
 “ Venis ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ Illæ te irrident, & lusûs augent.
 “ Et cùm accesseris iterum, veniet ad te leo,
 “ Quem timent leones in vallibus:
 “ Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
 “ Pro potestate tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ Videbit te pulchra Abia, projectum, humilem,
 “ Et quæ erunt cum illâ puellæ venustæ,
 “ *Antara* enim, heros heroûm, leo est sylvæ,
 “ Dum furit, at liberalitate mare superat.
 “ Nos autem pulchris floribus fumus similes,

- “ Odorem habentes violarum & parthenii;
 “ Et Abba inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 “ Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 “ Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendunt,
 “ Et inter avaros longè avarissimus:
 “ Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 “ Tu, qui vilior es cane latranti.
 “ Morere igitur ob tristitiam: sin minùs, vive abjectus;
 “ Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit.”

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbiteriam *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fœcundissimus,

Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritissimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusii vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebestighin*, composuit. Illum enim rex jusserat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtreccionibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulùm expectavisset, neque ullum accepisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در كه محمود زابلي درياست
 چگونه دريا كانرا کرانه پيدا نيست
 چه غوطها كه زدم اندر ان ندیدم در
 كناه بخت منست اين كناه دريا نيست

“Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare est liberali-
 “tatis, usque adeò ut nullum in eo littus ap-
 “pareat! utcunque verò in eo sim immerfus,
 “margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
 “culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quâ injuriâ laceffit *Ferdusi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit ideò acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obsignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mœstio-rem, daret ei legendum. Quo factò, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturum. Intereà rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
 بکوی وز گفتار حق وامگیر
 نه نیکو بود حق نهان داشتن
 بخاشاک ایمن بر انباشتن
 بشیری به از شهریار چنین
 که نه کیش دارد نه آیین نه دین
 خرد نیست مر شاه محمود را
 که بینم دلش مانع جود را
 پرستار زاده نیاید بکار
 اگر چند باشد پدر شهریار
 شر ناسزایان بر افراشتن
 بود خاک در دیده انباشتن
 سر رشته خویش کم کردن است
 بجیب اندرون مار پروردن است
 درختی که تلخ است اورا سرشت
 کرش در نشانی بیاب بهشت
 کر از جوی خلدش بهنکام آب
 به بینج انکبین ریزی و شهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 همان میوه تلخ بار آورد
 و کر بیضه زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طاوس باغ بهشت
 بهنکام آن بیضه پروردهش
 زانجیر جنت دهی ارزنش
 دهی آبش از چشمه سلسبیل
 دران بیضه دم دردهد جبریل
 همان آورد بیضه زاغ زاغ
 پرد رنج بیهوده طاوس باغ
 و کر افعی را ز راهش دهی
 میان کل آرامگاهش دهی
 بکامش اگر رشته جان کنی
 و کر شربتش ز آب حیوان کنی
 نکرد بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 و کر بچه جغد را باغبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیمن کند شب نهال کلش
 سحر که دهد جلوه بر سنبش

چو روزي پروبال پيدا کند
 همان کنج ويرانه ماوي کند
 حديث پيهر نکشتست رد
 شود هر شيء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اگر بگذري -
 شود جامه تو همه عنبري
 وگر بگذري نزد انکشت کر
 ازو جز سياهي نه يابي دگر
 زبد کوهراں بد نباشد عجب
 سياهي نشايد بریدن زشب
 به ناپاک زاده نداريد آميد
 که زنكي به شستن نکردد سپيد
 جهاندارا کر پاک ونامي بدی
 درين راه دانش کرامی بدی
 شنيدی چو زينگونه رای سخن
 زآيين شاهان ورسم کهن
 نکشتي چنين روزکارم تباه
 دگر کونه کردی بکارم نگاه
 ايا شاه محمود کشور کشاي
 زمن کر نترسي بترس ازخدای

خزیدی چرا خاطر تیز من
نترسیدی از تیغ خون ریز من

- “ Liberalitatem vide regis istius indigi!
 “ Eloquitur; & à verbis veritatis munus debitum pete.
 “ Non probum est veritatem celare,
 “ Et fidem abjectis sordibus spargere.
 “ Res quævis vilissima melior est tali rege,
 “ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat:
 “ Intellectus non est regi Mahmud,
 “ Video enim animam ejus à beneficentiâ averfam.
 “ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perducì,
 “ Licèt pater sit multorum principum;
 “ Caput improborum hominum efferre,
 “ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
 “ Aut suum filum incurvare,
 “ Aut colubrum in sinu alere.
 “ Arborem, quæ est naturâ amara,
 “ Si in hortum paradisi transferas;
 “ Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
 “ Radicem ejus melle spargas, & puris favis
 “ Naturam suam postremò ostendet,
 “ Et fructûs omninè afferet acerbos.
 “ Quòd si ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
 “ Ponas sub pavone horti cœlestis,
 “ Et tunc, cùm ex ovo prodeat pullus,
 “ Si præbeas illi grana ficûs divinæ,
 “ Si des illi aquam ex fonte Salsebil,
 “ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
 “ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
 “ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebestighin, Mahmudi pater, servus *Alpteghini*, qui, sub regno *Nuh-Samani*, exercitui Persico præfuit.

- “ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rosas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si noctuæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabriferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Æthiops lavatu non fit candidior:
 “ O rerum omnium dominator, si purâ fuisses indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ esses liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseös dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitâsti?
 “ Annon gladium meum sanguineum metuis?”

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELIQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venustiores poetæ, tum præcipuè florent Asiatici. Picturam ac poesin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuò juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mestissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvisse; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpsisse,

—ὥς δ' ἔσειδεν Ἀγαμέμνων ἀναξ
'Επὶ σφαγὴν σείχασαν εἰς ἄλσος κορὴν,
'Υπεσέναξε, κάμπαλιν σρεψας καρα
Δακρυά προηγεν, ὀμμάτων πεπλον ποροΐεις.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valdè finitimi; nam poeta, cum naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus res exempla quædam subjiciam. Quòd si omnes rerum naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis fatis amplam comparavi supellectilem, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum lusûs in Oeneo describit * *Chæremon*, tragicorum longè venustissimus!

Ἐπειτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν εἰς σελήνοφωσ
 φαίνεσθαι μάστον, λελυμένης ἐπωμίδος,
 τῆς δ' αὖ χορεία λαγὼνα τὴν ἀριστεράν
 ἔλυσε· γυμνῆς δ' αἰθέρος θεάμασιν
 ζωσαν γραφὴν ἔφαινε· χροῦμα δ' ὀμμάσι
 λευκὸν μελαινας ἔργον ἀνταυγεῖ σκιάς·
 Ἄλλῃ δ' ἐγυμνὴ καλλιχεῖρας ὠλενας,
 Ἄλλῃ πρόσαμπεχθεσά· δηλὺν αὐχένα.
 Ἡ δ' ἐκτραγεντῶν χλανιδῶν ὑπὸ πλίκας
 ἔφαινε μηρόν, κἄξ' ἐπεσφραγιζέτο
 ὦρας γελώσης χωρὶς ἐλπίδων ἔρωτος.
 Ὑπλωμέναι δ' ἐπιπλὸν ἐλενίων ἐπὶ,

* Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ἴων τε μελανοφυλλὰ συκλωσται πτέρᾳ,
 Κροκὸν δ' ὅς ἡλιωδὲς εἰς ὕφασματα
 * Πιπλῶν ἰεὶς εἰδῶλον ἐξομοργνυται.

Quos versûs eleganter, ut semper, convertit
Grotius, eam sibi vindicans in trimetris licen-
 tiam, quam Nævius, Accius, & veteres tragici
 sumpserunt:

Alia jacebat candidas papillulas
 Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
 Alii chorea lævum nudârat latus,
 Nudum fideribus exhibens spectaculum,
 Viventem effigiem. Lacteus visu color
 Contra certabat umbris nigricantibus:
 Monstrabat ulnas alia, & formosas manûs:
 Alia obtegebat tenera colli volumina:
 Alia disrupto tenuis interulæ sinu
 Femur ostendebat; arridente gratiâ
 Mihi se imprimebat, spem non adducens, Amor.
 Et jam volvuntur lapsabundæ per inulas,
 Jam nigricolores violas populantes legunt,
 Crocique florem, qui purpureis supparis
 Injectus rutilum solis imitatur jubar.

Idem in *Alphesibæâ* humanam pulchritudinem
 describit pulcherrimè:

Καὶ σώματος μὲν ὄψις ἐξευγαζέτο
 Στιλβέσα λευκῷ χρωματὶ διαπρεπής,

* Duo, qui sequuntur, versûs,

Περσῆς δὲ θαλερὸς εὐτραφεὶς ἀμαραν-
 Δειμῶσι μαλακοῖς ἔξετεινεν αὐχένα,

ad hanc Nympharum descriptionem pertinere non arbitror; sed ad
 illam, de quâ loquitur Athenæus, cùm dicit *Chæremona* in descri-
 bendis floribus multum esse & copiosum.

Αἶδως δ' ἐπερρύθμιζεν ἡπιωτάτον
 Ἐρυθρῆμα λαμπρῷ προσθίεισα χρωματε
 Κοῦμαι δὲ κηροχρωτες, ὡς ἀγαλματα^Θ,
 Αὐτοῖσι βοσρυχοῖσιν ἐκπεπλασμενοί,
 Ξαθοῖσιν ἀνεμοῖς ἐνετρυφῶν φορβημενοί.

Nec omittendi sunt hoc loco versûs, quibus Venerem & Nymphas describit auctor poematis, quod κυπρια inscribitur, five *Stafimus*, five, ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δὲ συν ἀμφιπολοῖσι φιλομμείδης Ἀφροδίτῃ
 Πλεξάμενῃ σεφανεὺς εὐωδεάς, ἀνθεα γαίης
 Ἄν' κεφαλαισὶν ἐθεντο θεαὶ λιπαροκρηδεμνοί
 Νυμφαὶ καὶ Χαρίτες, αἶμα δὲ χρύσῃ Ἀφροδίτῃ
 Καλὸν αἰεῖδεν κατ' ὄρος πολυτιδάκε Ἰδης.

Nec versûs illi de Cupidine dormiente (ex longiori, forsan, poemate libati) qui Platoni ascribuntur:

Ἄλσος δ' ὡς ἱκομεσθα βαθυσκίον, εὐρομένῃ ἐνδόν
 Πορφυρεῖς μῆλοισιν ἔοικοτα, παιδὰ Κυθρηῆς.
 Οὐ δ' ἔχεν ἰοδόκον φαρετρὴν, εἰ καμπυλὰ τοῖχα,
 Ἄλλα τὰ μὲν δένδρεσσιν ὑπ' εὐπέταλοισι κρεμάντο.
 Λύτος δ' ἐν καλυκεσσι ῥόδων, πεπεδημένος ὑπὲρ,
 Εὐδὲν μειδιῶν, ξεθαί δ' ἐφ' ὑπερθε μελίσσαι
 Κηροχυτοῖς ἐντος λαγαροῖς ἐπὶ χεῖλεσι βαῖνον.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut modulatius; & vellem profectò plura superessent Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquiæ testantur; & Socrati subirascor, qui discipulum suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologiae libro, quo vix quidquam inveniri potest lusculentius:

Χειμάτῳ ἡνεμοεντῷ ἀπ' αἰθέρος οἰχομένοιο,
 Πορφυρεὴ μειδήσε φερανθεὸς εἶαρ ὥρη.
 Γαῖα δὲ κύανεη χλοερὴν ἐξεψατο ποιήν,
 Καὶ φυτὰ δηλήσαντα νεοῖς ἐκομίσσε πετηλοῖς.
 Οἱ δ' ἀπαλὴν πινόντες ἀεξίφυττε δροσὸν ἡβῆς
 Λειμώνες, γελωσὶν ἀνοιγομένοιο ῥοδοῖο.
 Χαιρεὶ καὶ συρίζῃ νομέυς ἐν ὄρεσσι λιγαινῶν,
 Καὶ πολλοῖς ἐρίφοις ἐπιτερπύεται αἰπολῷ αἰγῶν.
 Ἦδη δὲ πλωσθὶν ἐπ' εὐρεᾷ κύματα ναυται,
 Πνοὴ ἀπῆμαντῳ ζεφυρὸς λινα κολπώσαντῷ.
 Ἦδη δ' εὐάζεσι φορεσάφυλῳ Διονυσῳ
 Ἀνθεῖ βοτρυοεντῷ ἐρεψαμένοι τριχὰ κισσῷ.
 Ἔργα δὲ τεχνήεντα βοηγενοέσσι μελισσαις
 Καλὰ μελεῖ, καὶ σιμβλῶ ἐφημεναὶ ἐργάζονται
 Λευκὰ πολυτρητοῖο νεοῖς καλλεᾷ κηρῷ.
 Παντὴ δ' ὀρνιθῶν γενεῇ λιγυφῶνος αἰδεῖ,
 Ἀλκυονες περὶ κύμα, χελιδόνες ἀμφὶ μελαθρᾷ,
 Κύκνος ἐπ' ὀχθαῖσιν ποταμῷ, καὶ ὕπ' αἰσος αἰδῶν.
 Εἰ δὲ φυτῶν χαιρεθσὶ κομαί, καὶ γαῖα τεβήλε,
 Συρίζει δὲ νομέυς, καὶ τερπεται εὐκόλῳ μῆλα,
 Καὶ ναυται πλωσθὶ, Διωνυσῷ δὲ χορεύει,
 Καὶ μελπεί πετεηνᾷ, καὶ ὠδινθσὶ μελισσαις,
 Πῶς β' ἄρη καὶ αἰοῖδον ἐν εἶαρι καλὸν αἰεῖσαι.

Amant potissimum Asiatici hortorum, amœnitatum, ac florum, descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in tricesimâ Haririî declamatione:

* مستط الراس سروج وبها كنت اموج

* بلدة يوجد فيها كل شي وسروج

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *

وبنوؤها ومغانيمهم نجوم وبروج *

حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *

وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *

من راءها قال مرسي جنة الدنيا سروج *

“ Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,

“ Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.

“ Vada ejus fontes cœlestes sunt, & càmpi jucunda prata,

“ Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,

“ Amamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,

“ Et flores collium ejus, cùm abierint nives;

“ Quicumque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi terrestris locus est.”

Et *Abu Dhaher Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي فعدت

لها من الزهر انجم زهر

ينشر فيها ايدي الربيع لنا

ثوبا من الوشي حالها القطر

كانها شق من شقايقها

علي رباءها مطارف خضر

ثم تبدت كانها حدق

اجفانها من دمايها حمر

“ Hortus, quem ornat ros, & in quo

“ Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

“Induit eum Veris manus

“Ornatam vestem, roris guttulis perspersam;

“Anemonæ ejus partim similes sunt,

“Super colles ejus, tunicis viridibus,

“Partim proveniunt similes oculis,

“Quorum cilia flendo rubent.

Et Mohammed Abdalla Al Dawi,

اما شافيتك روضة دستجرد
كعقد او كوشي او كبرد
يطير فراشها بيضاء وحمراء
كريح طيرت اوراق ورد

“Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,

“Similis aut monili gemmeo, aut serico, aut pictæ chlamydi?

“Volitant in eo papiliones candidi & rubri,

“Ceum rosarum folia, quæ ventus dispergit.”

*Et Abu'l Hassan Ali Ebno'l Houssein de valle
amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus;*

اذا ذكر الحسان من الجنان
فحي هلا بوادي ماوشان *
تجد شعباً يشعب كل هم
وملهياً ملهياً عن كل شان *
بروض موقت وخرير ماء
الذ من المثلث والمثاني *

وتغريد الهزار علي ثمار
 تراها كالغقيق وكالجمان *
 فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
 اصيحابي بدرب الزعفران *

“ Si quando mentio fiat de paradisi amœnitatibus, heus tu,
 “ age! ad vallem *Mawafhân* accede.

“ Reperies vallem, quæ omnes mœlestias disperget, recess-
 “ fum, qui ab omni negotio te liberabit;

“ Cum horto splendido, cum fontium murmure, dulciori
 “ lyræ & tibix notis;

“ Ubi aviculæ modulantur inter fructûs, quos videbis py-
 “ ropis & margaritis similes.

“ O quàm dulcis esset hic recessus, nisi me desiderio affice-
 “ rent amiculi absentes in *Darbizafrân!*”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه سي چون آب حيوان
 چراغ لاله هر جانب فروزان
 نسيم صبح گل جبين ايدوب چاک
 صبا نرکس کوزين قالمشدي نهناک
 اغاچ لر رقصه گرمشدر سبک خيز
 شکوفه اوستنه اولمش درم ريز

“ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,

“ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,

“ Aura matutina laceravit rosæ finem,

“ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,

“ Arbores leviter ac celeriter saltant,

“ Et super flores nummos argenteos (rorem) spargunt.”

Et alius, *والتور مشلر رباحين دست بر دست*

حوالي سي سراسر كلستاندر
كلستان جابجا آب رواندر
اوتور مشلر رباحين دست بر دست
كلاهين كچ رواتهش لاله مست
سزماش نركسك چشم سياهي
ادر سزينه مستانه نگاهي

“Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
“Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
“Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
“Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
“Narcissi niger oculus effulget,
“Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et *Dhafer Elhaddâd*,

وعيشة اهدت لعينك منظرًا
جاء السرور به لقلبك وافدا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشبال مباردا
والنخل كالغيد الحسان تزينت
ولبس من اثارهن قلايدا

“In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
“Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
“Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
“Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“ Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpiissimè etiam turtures gementes describunt;
ut *Abi'lola*,

وحبام العلاط يضيّف فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانفصام

“ Columba nigram habens torquem, cujus os ita angustum
“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare
“ nequeat;

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulsans, violentum
“ amorem, usque eò donec torques dolore subito rum-
“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadensis*,

حبيبات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عنا كما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تحتن

“ Turtures sylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est
“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram
“ sollicitudinem:

“ Prætereà pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, so-
“ litariæ, profectò non viveretis?”

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساويننا ضنا
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturem,

“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;

“ Æqualis ei dolore fui, & ille mihi;

“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et *Al Serage Al Warák* dulcissimè,

وورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
—معي لسري لديها بديع
كاننا تقاسمنا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cujus querelæ me insomnem reddunt,

“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;

“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed

“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;

“ Velut si amorem divideremus,

“ Et illi effret planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعوليننا

فقد شئت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيون
تعالى نغم مائها للهوم
ونعول اخواننا الطاعنين
ونسعدكن وتسعدننا
قان الحزين يواسي الخرين

- “Turtures *Eraci* sylvæ, amabo, nobis dicite
 “Quem defleatis, & ob quem ploretis?
 “Sanè nos quoque corda dolore scindimus,
 “Et oculi nostri ob mœstitiam lacrymas fundunt.
 “Deus iniquitatem curis puniit,
 “Et ploramus ob amicorum discessum.
 “Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta precari decet,
 “Unusquisque enim mœstus mœstum solatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatorix, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantum hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بيا كه مي شنوم بوي جان از آن عارض
كه يافتم دل خود را نشان از آن عارض

- “Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (*vel spem animæ*),
 “Inveni etiam notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میگویند
زحسن و لطف پرسي بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpretibus tribuitur,

“A dulci pulchritudine illius genæ perecontator.”

کرخته نافه چین بوي مشک از آن کیسو
کلاب یافته بوي چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sinensis moschi odorem ab illis crinibus,

“Aqua rosacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بگل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست گل کلستان از آن عارض

“In terram demittitur eupreffus lasciva ob illam staturam,

“Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam.

بشرم رفت گل یاسمین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam.”

زهر روی تو خورشید گشت غرق عرق
قرار کرد مه آسمان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui sol verecundiæ rore immergitur,

“Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن
عارض

“A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
“Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
præcordia.”

Caput libri *Hamasa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ fit pernobilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرّمي
ارقت وطال الليل للبارق الومض
حبباً سري مجتاب ارض الي ارض *
نشاوي من الادلاج كدري منزّه
يقضي بجذب الارض ما لم تكدي يقضي *
تحنّ باجواز الغلا قطراته
كها حنّ نيب بعضهن الي بعض *
كان السهارينخ العلي من صبيره
شهارينخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات منزّه

بمنهر الارواق ذي قزع مرقص *

يغادر محض الماء ذو هو محصة

علي اثره ان كان للماء من محض *

يروي العروق الهامدات من البلي

من العرفج النجدي ذوباد والحبض *

وبات الحبي الجون ينهض مقدماً

كنهض المداني قيده الموعث النقص *

Dixit Meliha Al Farammi:

“ Infomnis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset consecuta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperferunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & falsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè incedit.”

PARS QUINTA:

CAPUT XIX.

*De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum
Poetis.*

ID quod de poetis, qui *Αρabi* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatium duplicetur in
“ iis tantummodò percurrendis, non esse suffec-
“ turum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus scripserunt; inter quos recensentur princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abassi*, & *Almansur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & scriptor illustris *Omededdin Al Isfahani*, qui historiam Saladini elatissimo dicendi genere composuit, librumque absolutissimum de poetis Arabicis contexuit, *Kherida* خريدة seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epist.

addi possunt *Ebn Khacân*, qui copiosè de Arabum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cujus opus vocatur,

تلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum suavitatibus: & Thaalebi, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid polito, quidquid etiam elati habeat poesis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè differit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans Ebn Kelâkes,

ايات اشعار اليتيمة

ابكار افكار قديمة *

ماتوا فعيشت بعدهم

فلذلك سميت اليتيمة *

“Versus horum carminum in *Yatimâ*

“Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“Mortui sunt poetæ, & vivunt post eos carmina,

“Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكهيت

حليت seu *vini dulcedo*; auctore *Shehábeddin El Nawági*. Est hic liber Athenæi ΔΕΙΠΝΟΣΟΦΙΣΤΑΙΣ simillimus, sed meâ quidem sententiâ jucundior, ornator, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراعات الغزلان five *Prata hinnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa prætereà de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalfeh* seu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclarè tractatum est; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب five, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shehábo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porro scriptoris politissimi *Ebni Kbalican* opus

historicum non magis verborum elegantia & ubertate commendatur, quàm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteposendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est profectò liber, qui in omnes Europæ linguas conversus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permuli sunt de poetis Persicis libri uberissimi, sed omnibus præstare videtur opus شاه دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sæpissimè citat Herbeletus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi potest cum ex *Lutufi* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زبدة الاشعار inscripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, الرمة *Dhu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهمل *Mohalbal*, متلبس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis auctores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contingit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Cassem*, cujus liber vocatur *شذور الذهب Auri particulæ*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est fanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μὲν ὁ, καλὸς δὲ.

Quàm eleganter hortum describit:

فمن روضة غناء زخرف وشهها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالشعور موثر
ومن زهر مثل عبقري وعسجد

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,

“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,

“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,

“ Alique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem: *وكان المطر يهطل*

اذا افتر من جون الغمام بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادقه
يدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خد روض سندسي حدايقه

- “ Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 “ Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans
 “ Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 “ Super genam hortuli pictâ chlamyde vestiti.”

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno'l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزوراء
 سحرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفه
 فالجو منه معبر الارجاء

- “ Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 “ Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 “ Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 “ Et aër ab eo ambari odorem recipit.”

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdusium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaleddin Balkhi*, cujus perlongum opus, *مثنوي* *Mesnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; historiis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
 اي طبيب جمله علتهاي ما
 اي دواي نجوت وناموس ما
 اي تو افلاطون وجالينوس ما
 چشم خاک از عشق بر افلاک شد
 کوه در رقص آمد وچالاک شد
 با لب دمساز خود کر جفتي
 همچو ني من گفتيها گفتي
 هر که او از همزباني شد جدا
 بي زبان شده کرچه دارد صد نوا
 چونکه کل رفت وکلستان درگذشت
 نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
 من چه کونه هوش دارم پيش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
 کر نباشد عاشق را پروای او
 او چو مرغی ماند بی پروای او

- “ Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,
 “ O tu, qui omnes nostros morbos fanas;
 “ O remedium, auxilium, & præsidium nostrum,
 “ O tu Plato noster es, tu Galenus..
 “ Oculus terrestris propter amorem in coelo est,
 “ (Ob amorem) colles saltantes veniunt, & celeriter incendunt.
 “ Labio amicæ meæ si adhærere possem;
 “ Instar argutæ arundinis voces ederem.
 “ Quicumque à sodali suo decedit,
 “ Is elinguis est, licèt centum habeat voces.
 “ Cùm abiit rosa, & defloruit rosetum,
 “ Non ampliùs lusciniæ narrationem audis:
 “ Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,
 “ Dum lux amicæ usquequaque non effulget.
 “ Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas;
 “ Avi similis est, quæ libertate caret.”

Nec verò his solis inter poetas locus est: sua enim laus tribuitur aliis innumeris; qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوري *Anvari*, رشیدی *Reshidi*, فلكی *Feleki*, کاتبی *Kermani*, کرمانی *Kermani*, رودکی *Rudeki*, خاقانی *Khakani*, & *Catebi*, qui *Abi'lolæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poësin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus meritò habetur *Jami*, cujus opera sæpenumerò, cùm in *Linguae Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis* nostris, laudavimus.

Sed de poetis hætenus: fusiùs de iis & copiosius differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accuratè interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum Ferdusii, Amralkeisi & Abi'lolæ versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc Homeri, Anacreontis, aut Pindari.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut pœma, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platoniciâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis differere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm senatum à fœdere cum Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequeo satis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitis, truculentis, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensius deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cùm ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est الدهر seu Tempus nominatum:

فوقهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا

وجزاهم بها صبروا جنة وحريرا
متكئين فيها علي الارايك لا يرون فيها
شمسا ولا زمهريرا

ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منثورا

“Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac lætitiā,

“Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & vestibus fe-
ricis:

“In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,

“Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cùm aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod الرحمن seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
feri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

Alc. فرتل القرآن ترتيبا *

tici tanquam elegantis locutionis normam sibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diffimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod fit huic libro simillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato'lkho-lafa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
علي وجه عروس السماء النقاب
وانهر الغمام المذار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

- “ Accedebant torrentium fluctûs prævertentes,
“ Currebant tanquam equi in loco pastûs,
“ Et obvolutum est nubibus
“ Cœlum, ut sponsæ facies velo,
“ Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,
“ Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivuli.”

جنات تجري من تحتها الانهار Ubi ista locutio

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Exposui, ut puto, causam cur numerosum hoc dicendi genus tam studiosè Asiatici consecutentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. Ii sunt vel rhetorici, vel philosophici, vel historici. Primum apud Asiaticos videtur rhetoricæ studium floruisse. Philosophiam ferriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi historiam Arabicam aut Persicam, solutâ oratione scriptam, quæ esset valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compositionis speciem, quam *مقامة Mekâma* vocant, & quæ nostræ declamationi videtur esse similis. Hujusmodi declamationes primus edidit *Hamadâni*, qui est ob eloquentiam admirabilem *بدیع الزمان Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati sunt magnus rhetorum grex, inter quos palma facilè deferenda est *Haririo*. Nihil hujus scriptoris sermone jucundius excogitari potest. Incredibilis in illo rerum est varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ commendatione quàm suis niti elegantis possit. Declamationes composuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum sex primas in lucem protulit & notis illustravit eruditus, literaturæ Arabicæ felicissimus indagator, Schultensius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus, qui appellatur في حكم الطيور والازهار كشف الاسرار hoc est, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus*. Auctor fuit Ezzo'ddin, qui cognomen الواعظ five *Oratoris*, adeptus est. Argumentum per simile est Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; sed non flores solum atque herbæ, verum aves etiam, prætereà apes, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus venustissimè differentes. Est profectò libellus cum pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multum consecretantur, rebus scilicet & argumentis quàm ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter libros philosophicos recensendæ sint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile est quantum delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc genere libri politissimi; Arabicus, à scriptore admirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vocatur,

فاكهة الخلفاء ومفاكهة الظرفاء
وجليس الفضلاء وائيس النبلاء

seu, “ *Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

cetiae; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatam gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum sanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهدي منه الي
درّ ينبر عيون العقل في الشرف

“ Quòd si in scientiæ meæ te immergas fluctûs,
“ duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
“ lectûs oculos nobili splendore illumina-
“ bunt.”

Partes complectitur decem:

الباب الاول

في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني

في وصايا ملك العجم المتهيز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Perfarum, qui reges suæ
ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate supera-
vit.

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero suo so-
litario, sene religioso.

الباب الرابع

في مباحة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجان

Disputatio viri docti cum angelo malevolo &
genio.

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع ونديمه امير
الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum fodalibus ejus
vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب
الافرتي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي
دغفل سلطان الانبيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل
والشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbiis cameli fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين
الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تبت
ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima.

Alter fabularum liber is est, quem in omnes ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus, & cujus in totâ Asiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philosophi illius Indici *بيدپاي* *Bidpai* nominati, quas olim composuit, ut Indorum regem *دابشليم* *Dabshelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Persicè scribitur, & *انوار سهيلي* seu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in sermonem Turcicum venustissimè conversus, & *هوايون نامه* seu *Liber augustus*, dicitur. Uterque splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ historiæ; quæ cum maximè sint inter se dispares, laus tamen pœnè consimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inscribitur *المقدور في نوایب* seu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perspicua*; Turcica, *تاج التواريخ* five *Annalium corona*, & Turcarum historiam usque ad regem Selimum complectitur; Persica verò *ظفر نامه* seu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res gestas continet.

Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parcius loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabshab* & *Ali Yezdi* nihil dissimilius esse potest: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & efferum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate suppare fuerunt. Tutius est certè utrique diffidere; & imperatorem illum fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porro ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundiorē esse putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quod si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimosecundo, copiosè differuimus.

Reliquum est, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omninò tria sunt, Elatum, Venustum, Tenue. Misceri quidem potest elatio cum venustate; & cum tenuitate venustas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miscetur. Orationis altitudo & venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione. De conceptu alio * loco diximus: nunc de compositione differendum est. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehensio; velut historiæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته وتدبيره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضاياه الي
الجحج قدره تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & sapientiae suæ telam humanarum rerum textit,
“ & è fonte providentiæ suæ in potestatis suæ
“ oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
“ defluere.”

* Cap. X. & XI.

Hoc fenserunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimùm oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

‘Ο γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων κ’ Πινδὸς ὄρες διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγριαῶν καὶ Ἀμφιλοχῶν, καὶ διὰ τῆς Ἀκαρνανικῆς πεδινῆς ἀνωδεύει παρὰ Στρατόν πολιν ἐς Θάλασσαν διεξιείς παρ’ Οἰνιαδας, καὶ τὴν πολιν αὐτοῖς περιλιμναῶν, ἀπὸρον ποιεῖ ὑπὸ τῆς ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατευεῖν.

Quæ si incisim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentissimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

واقتر اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
واناص حدايق آماله بزال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,

“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,

“ Et hortum spei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit.”

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo
ἰσοσκελεῖ designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè
æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum,
afferunt pulchritudinem; ut

وجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تاوي اليها الاطيار
ويترنم فيها البلبل والهازار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

“ Amnes in eâ (infulâ) fluere fecerunt,

“ Et posuerunt in eâ arbores,

“ In quas volabant aves,

“ Et in quibus lusciniæ & carduelis cecinerunt,

“ Cum variis laudationum & precum modis,

“ Evasit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta,
& quasi gemina; sic *Ebn Arabshâb**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهمة
كثير الاسما والالقباب غزير الخدام والاصحاب
“ Fuit in sylvâ quâdam leo mansuetus, magno

* In libro Facahato'ikhólafa.

“ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animò
 “ excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ fervorum ac fodalium corônâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجمال مجارية اذا سمرت حجل النيران
 وصلبت القلوب بالنيران وان بسمت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالهجان وان رنت
 هيجت البلابل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعامل

“ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrifit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmulæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, lusciniæ provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri furripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeb*,

* Vide Mekâmah 18, seu السنجارية

حوالي بصره ده بر جزیره واردي بغایت
خوش هوا اول جزیره ده بر بیشه واردي پر
لطافت و صفاء لطیف چشمه سارلري هر طرفدن
روان و نسایم جان بخشي هر جهندن وزان
الوان ازهارله هر جانبي ملون انواع اشجارله
هر کناري مزین

“ Haud procul à *Basra* fuit insula auris suavis-
“ fimis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
“ pulchritudine atque amœnitatibus plena.
“ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
“ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
“ dulabantur; coloribus florum unumquod-
“ que latus pictum est; & variis arboribus
“ unusquisque angulus distinctus.”

Adeò elaborata hæc est compositio, ut jure
quæri possit, quid inter eam & poesin interfit:
nam si in versiculos hunc locum distinxeris, sex
feceris versûs, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulistân*,

در عنفوان جواني چنانکه اقتد و داني با
خوش پسري سري داشتيم و سري بحکم انکه
خلقي داشت طيب الادا و خلقي کالبدر
اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire

“ folet, quemadmodum fcis, cum dolci puel-
 “ lulâ secreta inii confilia, propterea quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti fimilem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin
 admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-
 bo'Imakdûr* subjiciam,

وكان ان ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواغ الحكمة زخرفها وازينت
 والاطيار في الازهار ما بين مائة بلبل
 والاف هزار قد تشقت الاسماع واقامت
 السماع واستمالت الطباع برخيم صوتها
 واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decesserat hyemis tempestas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctore, colorata
 “ est, & sponsa hortuli à divinâ sapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè est vestita. Aves inter flores cane-
 “ bant, centum lusciniæ & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propensam reddiderunt
 “ naturam voce modulâ; & vestigia divinæ

“ misericordiæ terram post mortem ejus in
 “ vitam revocârunt.”

Locutio موتها & اخذت زخرنها وازينت illa, ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut suprà dixi) plurimas suis libris illigant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Persarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm interest: hi plerumque breves sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri potest) servant quandam simplicitatem cum summâ sententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum significationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* est perfimilis. *Persæ* verò (quos *Turcici* scriptores imitantur) cum ornatè & splendide scribere instituant, longissimis utuntur comprehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes prætereà cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Insignè est hujus rei exemplum in libro *Anvâr Soheili*. Voluit dicere auctor *Persicus*, “ Adolescentem
 “ formosum puella pulcherrima perditè ama-
 “ bat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc sententiam exponendam utatur.

يکي از ايشانرا که کوشهٔ جہالش عروسان
 بهشترا جلوہ دادی و از تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختي چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سينه را چون
 سينهٔ هدف رخنه ساختی و لب جان بخشش
 بشکر تنک کام دلرا چون تنک شکر حلاوت
 بخشیده

نظم

خرامنده پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کیسو چو مشکین نکند
 ز سیمین زنج کوي انکیخته
 برو طوقی از غبغب آویخته
 بران طوق وکوي آن بت مهرجوي
 زهر طوق برده زخرشید کوي

با جواني زیبا روي مشکین موي سروبالاي
 ماه سیميهاي شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطاي از چین زلفش چون سنبل
 در پیچ و تاب بودند و نوش لبان سهرقندي
 از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

بیت

روي چكونه روي روي چو افتابي
 زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
 دلبستكي آمده بود

“ Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponfis splendorem daret,
 “ & à cujus genæ nitore sol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
 “ ebrius ocellus sagittâ unius obtutûs scopum
 “ pectoris, tanquam pectus scopi, percuteret;
 “ cujus labium vitam præbens, tanquam fac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

“ Delicatè incedens, tanquam cupressus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 moschatum,
 “ A mento argenteo globum habens extensum,
 “ Sub quo torques à collo pendet.
 “ Super quem torquem & sphæram templum est illud
 amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à sole rapit.
 “ Cum adolescentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, staturam cupresso fimi-
 “ lem, faciem instar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cujus cincinnulis formosi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

“ fiderio juvenes Samarcandii suavia habentes labia, tanquam amatorum corda, tu-
 “ multuabantur,

VERSICULUS.

“ Facies! at qualis facies? facies foli similis:

“ Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo
 plexus & splendidus.

“ Amoris vinculo colligata est.”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere satis arbitror dictum. Superest, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari potest, quam, demtis margaritis & pretiosis vestibus, ipsa commendat simplicitas. Etenim,

Submissa placidè blandiloquens oratio*.

aut nullis aut perpaucis ornatur translationibus, sed propriis utitur verbis, & ad sermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis esse & dilucida, ideoque venusto generi subjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeb* proferam,

از امیر شنیدم که شخصی از عجم و یکی از

* Laberius.

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا گشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او گفت که سیاحت
 و جوانه‌ردی عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربتی آب مرا از هلاک خلاص بخشی
 عرب تأملی کرد و گفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنگی می باید سپرد لیکن روا نمیدارم
 که این فضیلت عرب را فوت شود ذکر جمیل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این احدوثة حسناء
 عرب را یادگار ماند و آب را بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرک نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزگار باقی ماند

“ Ex imperatore audivi cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miseriâ (ob sitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictos. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ perpauillum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac pervulgata gentis*

“ *tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi*
 “ *fiet accessio, si aquæ haustulum mihi concedens,*
 “ *sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,*
 “ *post aliquam deliberationem, Arabem ref-*
 “ *pondisse, Certò scio, si tibi aquam concessero,*
 “ *dulcem mihi animam ob sitim intensam in*
 “ *auras pervolaturam. Sed tamen indignum*
 “ *esse censeo, hanc gentis meæ excellentiam in*
 “ *nihilum redigi. Famam ideò jucundam vitæ*
 “ *fragili anteponeus, & animâ meâ redimens*
 “ *tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-*
 “ *ria beneficentiæ Arabum sit monumentum.*
 “ *Aquam adeò Persæ dedisse, qui ejus haustu*
 “ *à morte liberatus est, & ex hac solitudine*
 “ *incolumis evasit. Hujus facti semper vivit*
 “ *& vivet recordatio.”*

De tribus dicendi generibus hætenus. Singulas eorum virtutes complectitur liber jucundissimus شکر دان *Shbekardan*, cujus exemplar haud inveniustè exaratum, comiter, ut solebat, mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum, dum vixit, imprimis peritus, Alexander Russel, cujus singularem in me facilitatem ac benevolentiam mirandum in modum perspexeram: opus est *Ebn Abi Hagelah*, venustissimi cùm rhetoris tum poetæ, cujus elegantes versûs in libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinsulsa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictionis quæsitæ illæ venustates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantix. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δε (Ἐρως) ἡμᾶς ἀλλοτριότητ^ς μεν κενοί, οἰκειότητ^ς δε πληροί. τας τοιαύδ^ς ξυνοδ^ς μετ' ἀλλήλων πασας τιθεῖς συνιεναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσιαῖς, γιγνομεν^ς ἡγεμῶν, πραότητα μεν ποριζῶν, ἀγριότητα δ' ἐξωριζῶν. φιλοδωρ^ς εὐμενείας, ἀδωρ^ς δυσμενείας. ἰλέως, ἀγαθ^ς, θεατος σοφοῖς, ἀγαστος θεοῖς. ζηλωτος ἀμοιροῖς, κλητος εὐμοιροῖς. τρυφῆς, ἀβροτητος, χλιδῆς, χαριτων, ἡμερ^ς, ποδ^ς πατηρ^ς. ἐπιμελῆς ἀγαθῶν, ἀμελῆς κακῶν, ἐν πονῶ, ἐν φοβῶ, ἐν λογῶ κυβερνητῆς, ἐπιβ^ςατῆς, παρασ^ςατῆς τε και σωτηρ^ς αἰριστος.

Idem in Phædro :

Νη την Ἑραν καληγε ἡ καταγωγή. Ἡ τε γαρ πλάταν^ς μαλα ἀμφιλαφῆς τε και ὑψηλῆ, τ^ς τε ἀγνε το ὑψ^ς και το συσκιον παγκαλον, και ὡς ἀκμην ἔχει τῆς ἀνθῆς, ὡς ἀν εὐωδεςατον παρεχει τον τοπον. ἡγε αὐ πηγῇ χαριεσατη ὑπο τῆς πλάταν^ς ρεῖ μαλα ψυχρ^ς ὕδατ^ς, ὡςγε τῷ ποδὶ τεκμηρασθαι. νυμφων τε τινῶν και Ἀχελω^ς ἱερ^ςον ἀπο των κηρων τε και ἀλαλματων ἔοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὐ βελει το εὐπν^ςαν τε τοπ^ςα, ὡς ἀγαπῆτον τε και σφοδρα ἡδ^ςα. θερῖνον τε και λιγυρον ὑπῆχει τῷ των τετλῖγων χορῶ^ς παντων δε κομψοτατον το

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam
‡ Demosthenem, se reprehendere non vident;

της ποας ὅτι ἐν ἡρεμᾷ προσαντες ἱκανῇ πεφυκε κατακλιναντι την
κεφαλὴν παθιαλως ἔχειν.

* Isocrates in Ἀρετοπαγίτικῳ.

Ἐοικατε γαρ ἔτω διακειμενοις ἀνδρωποις, οἵτινες ἀπασας μεν τας
πολεις τας ἐπὶ Θρακης ἀπολωλεκότες, πλειω δ' ἢ χιλια ταλαντα
ματην εἰς τες ξειβς ἀπανηλωκοτες, προς δε τες Ἑλληνας διαβεβλη-
μενοι, και τῷ βαρβαρῷ πολεμιοι γεγονοτες.

Idem in alio loco,

Ἀπῆλλαξε τες μεν πενητας των ἀποριων ταις εὐεργεσιαις και
ταις παρα των ἔχοντων ὠφελειαις. τες δε νεωτερες των ἀκολασιων
τοις ἐπιτηδευμασι, και ταις αὐτων ἐπιμελειαῖς. τες δε πολιτευομενες
των πλεονεξιων ταις τιμωριαῖς, και τῷ μὴ λανθανειν τες ἀδικυντας.
τες δε πρεσβυτερες των ῥαθυριων ταις τιμαῖς ταις πολιτικαῖς, και
ταις παρα των νεωτερων θεραπειαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pul-
cherrimo ad Demonicum,

Ὅσοι μεν ἐν προς τες ἑαυτων φιλες τες προτροπῆικες λογες συγ-
γραφας, καλον μεν ἔργον ἐπιχειρῃσι, ἢ μὴν περὶ γε το κρατισον της
φιλοσοφιας διατριβῃσιν. ὅσοι δε τοις νεωτεροις εἰσηγενται μὴ δὲ ὦν
την δεινοτητα την ἐν τοις λογοις ἀσκησῃσιν, ἀλλ' ὅπως τα των τροπων
ἡδη σπῆδαιοι πεφυκεναι δοξῃσι· τοσῶτ' μαλλὸν ἱκεινων τες ἀκνοντας
ὠφελῃσιν, ὅσον οἱ μεν ἐπὶ λογον μονον παρακαλῃσιν, οἱ δε και τον
τροπον αὐτων ἐπανορθῃσι. διοπερ ἡμεῖς, ἢ παρακλησιν εὐροντες, ἀλλα
παραινεσιν γραψαντες, μελλομεν σοι συμβελευειν ὡν χρη τες νεω-
τερες ὀρεγεσθαι, και τινων ἔργων ἀπεχεσθαι, και ποιοις τισιν ἀν-
δρωποις ὀμιλειν, και πως τον ἑαυτων βιον οἰκονομειν. ὅσοι γαρ τε
βιβ' ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, ἔτοι μονοι της ἀρετης ἐφικεσθαι
γνησιως ἡδυνηθησαν.

Ibidem.

Τες κακῃς εὐ ποιων ὁμοια πειση τοις τας ἀλλοτριας κυνας σιτι-
ζῃσιν. Ἐκειναι τε γαρ τες διδοντας ὥσπερ τες τυχοντας ὑλακτεσιν.
οἶτε κακοι τες ὠφελυντας ὥσπερ τες βλαπλοντας ἀδικῃσιν.

† Aristoteles.

Ἐκ μεν Ἀθηνων ἔγω εἰς Σταγειρα ἦλθον δια τον βασιλεα τον
μεγαν. ἐκ δε Σταγειρων εἰς Ἀθηνας δια τον χειμωνα τον μεγαν.

‡ Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alci-
phrone, de Philostratis, de Xenophonte Ephe-
siaco, & reliquis, qui σοφισταί nominantur; quo-
rum locutio ad aurium voluptatem comparata
plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam
de Marco Tullio non loquor, qui præcepta nu-
merosæ orationis dat passim, exemplum verò in
Milonianâ: “Est igitur hæc, judices, non scrip-
“ta, sed nata lex; quam non didicimus, acce-
“pimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arri-
puimus, hausimus, expressimus; ad quam non
docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.”

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem.
Aperui rivos, meâ quidem sententiâ, fatis am-
plos, & fontem patefeci diutissimè obstructum.
Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum
absit à perfectione) harum literarum rudes ad
eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac
modicè tantùm instructos impellere atque incen-
dere; quòd si quem meo hortatu ad hoc argu-
mentum uberiùs ac limatiùs tractandum accef-
sisse intellexero, fatis magnum laboris mei fruc-
tum videbor percepisse.

Τῇ τε πολὺ βολῇ οἶεται δεῖν, καὶ δικὴν ὑπὲρ αὐτῶ λαβεῖν, τὸτο
καὶ γὰρ πειρασομαι ποιεῖν. Hæc tamen, potius temerè quàm con-
sultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his ve-
nustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

COMMENTARIORUM FINIS.

APPENDIX.

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI

TESTAMENTUM MORALE,

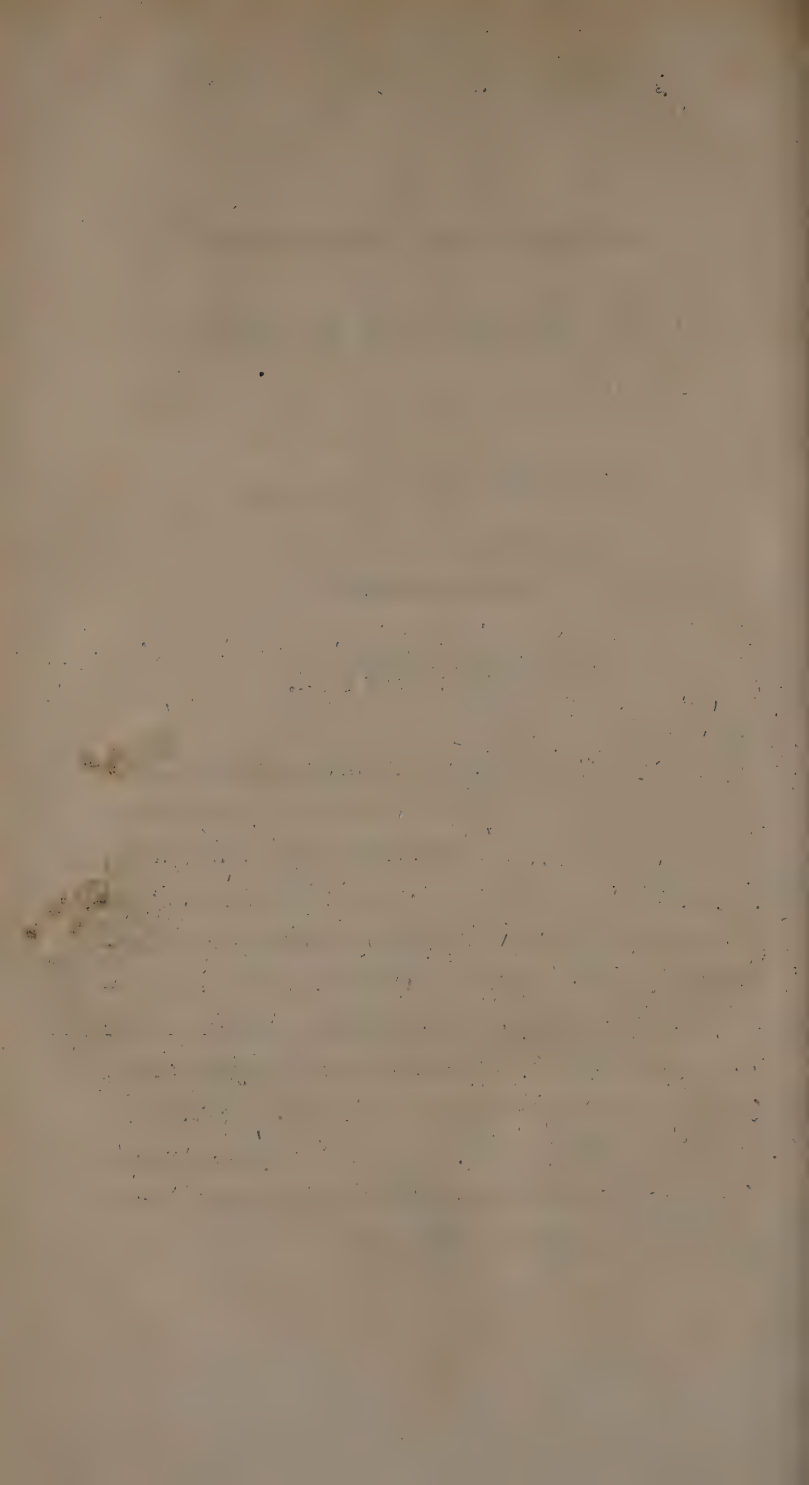
SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, experrectus conscendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defossam; fodiunt servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: præterea inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex reſerari jubet, ac membranam incluſam videt, pereleganter literis ignotis exarata. Accerſitur interpres: perlegit tacite, mox, “ Theſaurum, ait, “ invenisti auro & margaritis pretioſiorem,” tum juffu regis, legit quæ ſequuntur.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Hushenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumerabiles, ad usum regis Indiæ perillustis, & imperatoris eximii *Dabshelim*, hoc in loco deposui: quippe quòd præfagitione quâdam divinâ thesaurum hunc occultum ab illo inventum iri sciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc testamentum idcirco collocavi, ut cùm hos thesauros intueator, quos erit sine sollicitudine adeptus, expergiscatur, & compertum habeat, non esse sapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, sed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impensius amare, summæ esse stultitiæ: præsertim cùm opes ac possessiones copiosissimæ similes sint mutuata supellectili, quæ diverforum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant fimilitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs sustinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

*Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.*

Feliciſſimus regum is est, cujus fama ob justitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum posterì sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirum illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeoque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponsa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cum aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minimè credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque insidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiae contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amoveat. Propterea quod nihil illis sit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut sarmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis, inquit poeta, cujus ardore homines urantur, nisi continuò restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitia & concordia totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminae sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi finat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaaso

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latine ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permul-tis hujus libelli locis dicendum est.

nasci, aut argentum posse in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi finat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remisè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam affecutus sit, fluere atque avolare patiatur, eam semel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissâ nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prope-rationis temeritate deductæ miseriæ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi semel feceris, questus quid proderit?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi finat. Verùm ubi consociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confestim rapiat necesse est. Præterea illorum malitiosas voluntates prudenti consilio & simulatione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur*. Et aiunt sapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, sic dolis atque insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes*.

VIII.

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porro autem blanditiis ac malitiosis assentationibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem habeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae & atrocitatis erit plenissimum: te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit*.

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc. sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat*). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjectorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbicatem mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari siverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinẽm recedant.

*Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injustum animi impetum in terram depri-
mas.*

X.

Ab omni maleficientiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirco vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos eniteat. *Si benefici sitis, vobismet benefacitis.*

Quòd si benignus sis, largâ benevolentia vicissitudine compensabere, sin minùs, acerbiores habebis malevolentia tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm se in res minùs decoras & congruentes immerferint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum prediciis delictiorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dedidicit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia.

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adeò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & faciliùs victoriam ab hostibus reponat, quàm centum exercitùs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteranos procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tamdiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & fictos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentiae viri sæpissimè malè multentur. Quòd si ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggerata calamitas. Ministri regis fidi sint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi sint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimiam ægritudine ac mœstitiâ, velut cœno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapientes viros videmus, infani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi solent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis nodibus inter ruinosas domos in fœdissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristiciæ domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur. Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentiam; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructus expectatos allaturas. Neque enim potestas ac dominatio necessario præstantiam sequitur, sed à providentiæ divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perillustis hos apologos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficisci debet, in quem hominum patrem exulem descendisse memoriæ proditum est. Ibi nunc nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

A R A B S,

SIVE

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cœlum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, &, Mirum est, inquit, quod narras, ac portenti simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tùm demùm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliâ* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregiè tingant; sed eos à poesi alieniffimos effe perſuaſum habeo. Sermonem *Latinum*, tuo hortatu, teque uſus adiutore, didici; ſpem enim dedifti poetas complures elegantiffimos legendi, ſed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quaſdam elegias, & *Virgilii* nobiliſſimum poema, quod, meo iudicio, poeſis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quàm in urbe *Româ* ortos fuiſſe? Tum *Britannus*, Ipſe, inquit, iudicabis; recitabo enim verſiculos quosdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latinè* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit *Arabs*; ſed cave quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiam igitur à poetis heroicis: Sanè, ſi placet, inquit alter; ſed ullumne habes poetam, quem cum *Ferduſio* compares? Unum, inquit, atque alterum; ſed palma *Miltono* facilè deferenda eſt; cujus poema epicum, quod inſcribitur *Paradiſus Amiſſus*, ab omnibus meritò celebratur; iſtius poematis recitabo exordium;

“ De hominis primâ inobedientiâ, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cujus mortalis guſtus
 Attulit mortem in mundum, omneſque noſtras miſerias,
 Cum amiſſione *Edeni*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amœnam ſedem,
 Cane, cœleſtis muſa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audiui magis insipidos. Versûs autem? imò, ne fermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad *Lyricos*. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Couleium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, *Miltonum*: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fenestram dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cùm *Arabs* adhuc impensius rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir *Britannus*, iambos quosdam citabo *Popii* nostri, poetarum *Anglorum*, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

“ Tremat *Sporus*—Quid? res illa serica,
Sporus, merum illud coagulum lactis asinini!
 Vituperium aut iudicium, eheu! potest *Sporus* sentire?
 Quis dirumpit papilionem in equuleo?
 Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium luti, qui foetet & pungit.”

—Ohe, inquit *Arabs*, desine, si me amas: hæc-
 cine poësis dici potest? Præterea ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc
 cùm dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROCÆMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cum esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantum ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græcæ Λειμων, seu *Praetum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematiis quibusdam partim à me scriptis, partim è Latino & Anglico sermone conversis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ vicesimum sunt composita. Hæc in brevia capita dispertire malui, quàm, ut mos est, confusè atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevolentia prosequatur, omnino est rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimùm, edidisse, sed studiis aliis sum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus.

TRES erant præcipui Græcæ tragædiæ scriptores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidius, quàm disputatione longissimâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus Anglicis *μονολογίας* Græcè conversas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakespearo*, secundam ex *Addisôno*, deprompsi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis; secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ se manu interfectorus esset; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, post visum à se patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πενητων μυριαδες ὑπηκων
 Εὐδυσιν ἤδη πημάτων λελησμένοι;
 Πως, ὕπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτάτε βροτοίς,
 Φυσεως τιθῆνε, πως ποτ' ἐξεπλήξα σε;
 Ὅτ' ἐκ ἔμοις ἐφιζάνων βλεφαροῖς ἐτι
 Ἐπιψεκαζεις μειλιχον ληθης δροσον;
 Τιπὶ αὐ πενητων ἐν μελάντειχει σευ γῆ
 Μαλλον δυσσομοῖς διφθεραῖς κεκαλυμμένῃ
 Εἰς ὄξυφωνων ἐμπιδῶν κεισai ψοφον,
 Ἥ πλυσσιων μεμυρισμεναις ἐν πασασιν
 Ἐπ' ἀργυροφάνεσ πορφυροσρωτῆ λεχθεῖς
 Εἰς εὐδρος φορμιγλῇ ἡμερτὴν ὅπα;
 Ὡ νηπιοφρον, τιπὶ ἀρ' ἐν πινωδέσι
 Ναιεις βαναυσων σίδασι, καὶ λειπεις θρονόν
 Ὡς φρεριον ψοφωδες ἢ κωδωνιον;
 Ἀρ' ἐν ἑφ' ἴσθ λαίλαπι σροβουμένη
 Κοίμας ἀκαματον ἀνδρὸς ὄμμα ναυτικῆ,
 Κεκαρωμενον σροφαλιγλῇ βαρυβρομῆ σάλε,
 Ὡ πηνικ' ἐν τυφῶνι πολυκελαδῆ ζαλῆς
 Ἀελλοποδες ἀγασιν ἀνεμοὶ κυματα,
 Καὶ βος ρυχηδὸν ἀσπέτον σφιγλῆσ' αἶλα,
 Λακίστα βαντιζόντες ἀφρω λαιφεα,
 Αἶδην δ' ἀρ' αὐτον δεινὸς ἀνεγειρεὶ βρομῇ;
 Δυναῖο δητ', ὦ δαιμονων ἀδικωτάτε,
 Τοιαδ' ἐν ὥρᾳ τεδε θελγειν πημονας;
 Εἴτ' εὐγάλην νυχλὸς ἐν γελασμαῖι,
 Συν ποικιλαις ἰυγξί, συν θελκτροῖς αἶμα,
 Ἀμελειν μοναρχῆ; Μακαρες ἔσε, ποιμενεῖς.
 Διαδημαλοφορον ὕπνος ἐ τερπῶει καρα.

CATO.

Οὕτως ἔχει. καὶ καρτα τὰνδυμηματα
 Πολλὴ γ' ἀνάγκη ταῖπο σε ταρβεῖν, Πλατων.

Ἐπαξίως γὰρ εἰπας, ἀξίως δὲ καὶ
 Ψυχῇ, σὺ παύλαν ἐλπίσας· ἔχεις κἀκῶν,
 Φιλὴν τ' ἀδειαν, κἀναλήψιν τὸ εἶς,
 Μὴ δ' ψευδομάντις, δ' γὰρ ἂν θεοθεν φύσις·
 Ἄνδρων ἅπαντων ἐμπεφυκυῖα φρέσι
 Ἐρψείεν ἀναβώσασα μὴ κλιπεῖν βίον.
 Ἄλλως τε μητις εἰκασείεν ἂν πότε
 Ἀφθαρσίαν, τι χρημῖα γλυκυτικρὸν ἔροτοῖς.
 Μακρὰ γὰρ ἡμῖν ἐσθ' ὁδὸς πορευτέα,
 Μακρὰ κελεύθῳ. αἰτλάται. ποιεῖς ἐτι
 Χωρὸς ἀφιζομαι γ', ὅποι' οἰκηματὰ;
 Προσω γέ πάντα κεῖτ' ἰδεσθαι ζυμμετρά,
 Ἄλλ' ἐπαναβληδὸν σεγᾶνα καὶ περινεφέλα.
 Εἰ δ' ἴσιν ὅσις τᾶν ἔροτοῖς λευσσεῖ παῖδη,
 Ἄλλ' ὄντα γέ ζυμπάσσα σημαίνει φύσις,
 Βλέπει μὲν αὐτὸς ὡς τὸν εὐσεβῆ ἔροτων,
 Ἄπας δ' ὃν αὐτὸς ἂν κεκῆδ', εὐήμερόι.
 Ποι γέν τῶπε; καὶ πῶς; ὁ Καίσαρ ἐτόσι
 Τα σκηπτρα κραίνει, καὶ μοναρχεῖ τῇ χθονί.
 Ἄλλ' ἀρκετὸν τόγ'. ἔλθε δευρο μῦδι, σφαγεύ,
 Ἐλθ', ἐυλαβηθῆτ'. ἐρρέτω μὲν ἐκποδῶν
 Βιὸς δ' εἰωτῷ, ἐρρέτω δ' ἀμετρὸν κᾶκον.
 Ὡ δίσσα θάνατε κἀθανασίας ἡδεᾶ
 Τῷδ' ἄνδρὸς ἐλπίς. διγλάνω γ' ὁμῶς δυοῖν.
 Το μὲν ἂν τὸν ἄνδρα τονδε δια ταχὺς κτανῶι,
 Πάλιν τοδ' αὐτίς ἂν εἰς δοιὴ τροφᾶς.
 Ὡ θάνατε, θάνατε, σὲ τι μοι μέλον κυρεῖ;
 Δεῖνον τόγ' ἔχει δεῖνον. εἰ γὰρ ἂν δεμας
 Θάνη, μὲν γέ μηποτ' ἂν ψυχῆς θάνει,
 Ψυχῇ δὲ φασγανὸν γελῶτ' ὀφλισκάνει.
 Φθίνει μὲν ἄσρων φῶς, φθίνει δὲ χῆλις,
 Παθῶσιν ὅλλοι σκληρὰ πρὸς κακοῖς κακὰ,
 Διασκεδὰ τε πανθ' ὁ παναλαστὴρ χρόνῳ,
 Καὶ μὴν ἱπαυχῶ τηφθεῖ τῆς ληθῆς ἀπο
 Σε βλασανθσαν, ἄνθρωπος ὡς, λαμψεῖν ἔτι *.

HAMLETUS,

Το ζην, το μη ζην. θυμῷ ἰνδοιη μαλα
 Εἰτ' ἂν ποιοί τ' αἰμεινον οὐ χῶν ἥσυχως
 Ἐν νηϊ κυματοπληξ' ἀελλαια εἶε,
 Εἰδ' οὖν βρεμβση χειμάσαμενῷ λαιλαπι,
 Σχεδων τ' ἀδειμωσ οἶδμα πορφυρης αἰλῷ.
 Ὁ θανατῷ ὑπνος, εἰ πλεον· ληξίς θ' αἶμα
 Παντων, ὅσ' ἔστι, δυσφατων ἀλγηνματων,
 Ὅποια γε σκιοειδεσι ἔροτοισ παρα.
 Ὡ πολυποδητον τερμα και φρενι γλυκυ.
 Ὁ θανατος· ὑπνος· ὑπνος; ἀλλ' ἴσως ὄναρ.
 Δακεδυμον ἔστι τοδε. το πως γ' εὐδησομεν
 Τα πρωτ', ἔπειτα το πῶς ὄνειροπολησομεν,
 Ἐπει το πῆλε πλάσμα τετ' ἔλειψαμεν,
 Πολλης χατιζει φροντιδῷ. τίτε χαριν
 Τας ἀλλοτ' ἀλλας ἀλγεων κτυπεῖν ῥοας
 Αὐτῶς ἱωμεν. εἰ γὰρ εἰτις ἂν παδοῖ
 Πονες μεν ὑγρας αλατεις, πονες δε γης,
 Φθονερων ὁδονθ', ὑπερηφανων σεμνην ὄφρυν,
 Το τ' ὄξυ κεντρον ἱμερε δῦσιμερε,
 Τα δεινα πενίας, δειν Ἄρες, δεινα χρονε,
 Λιμε, νοσων, και τ' ἄλλ', ὅσ' ἔστιν, ἀλγεα,
 Ἀπεριεφευγεν ἀριθμον, εἰ τις ἂν φερων
 Τοσας ἀνίας, οἶδα γ', ἥσυχίαν ἔχοι,
 Ληγειν περ ὦν οἶος τε παντοιων κακων
 Ἡ ξιφιδιον γ' αἵψαμενῷ ἢ την ἀγχονην,
 Εἰ μη φοβῷ δυης ὀπισθοφανεις τινῷ,
 Χῶ χωρῷ ἀσκοπῷ, εἰ γ' ἀπ' εἰς ὁδοιποροις
 Νοσῷ πᾶρ' εἴπωτ', ἂν παρσσι πημάσι
 Στεργειν διδασκοι, καὶ προσεξευρειν τα μη.
 Οὕτω γε φροντίς δειλαινει τας φρενας,
 Οὕτω γε και προσωπον ἀνδρειας καλον
 Δια φροντιδ' ὥχρον· γινεται, δια φροντιδα
 Ῥοος μεγιστων παρατετραπται πραγματων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγράμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potiùs ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογίας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de Agathonis osculo, quod apud A. Gellium prolixè admodùm Latinis dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere volumus:

Cùm fervens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os avebat
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi potest,

Cùm dulci teneam morfu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ Græcorum ἐπιγράμμασι si-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Versiculi, quorum initium Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod composuit summi ingenii vir mihiq̃ue peramicus, ipsius rogatu sunt conversi.

AD MUSCAM,

Διψαλεη, φιλοκωμε, τανυπτερε τερπτεο μυια,
 Τερπτεο νεκταρες γευσασαμενη πομαίῳ.
 Συμπιε, συμπιε, μυια, και εὐσεφανοιο κυπελλα
 Ἐκροφες βωτρων τον μελιφυρλον ὄπον.
 Δει σ' ἄρ' ὠφροσυναίς λαδικηδεσι θυμον ἱαινειν,
 Μεχρις ἱα βιοτῶ τερμ' ὀλιγοχρονιον.
 Ὡσπερ ἱμος βιῶ ὠκα, τεος βιῶ ὠκα πεφευγε,
 Κεῖσομαι αὐτος ὁμως και συ μαραινομενῳ.
 Και γαρ ἱς ἐξηκοντα παρελκομενον λυκαξαντας
 Ἐν δερῳ ἀνθρωπων, ε' πλεον, ἱσι βιῶ.
 Ἐξηκονί' ἱτεων ταχεως παραιμειψεται αἰγλη,
 Ἐκφευγει δ' ἡβης ἀνδemon, ὥσπερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πιγε, μυια,
 Συμπιν' εὐραθαμηνίῳ ἱκ κυπελλα.
 Οἶνον δη σοι ἀφειδεως ὀπαζω,
 Εἰ πασαν ῥανιν ἐκροφειν δυναιο.
 Δρεψαι χρη βιοτοιο καλ' αῶτα,
 Ἐξανθει βιος ὠκα κάκμαρανδη.
 Ὡσπερ τῆμον, ὁμως το σον μινυνθα
 Ἀκμαζει δερῳ ἡδυ κάποδνησκει.
 Ἐν σοι μεν δερῳ ἔστιν, ἐν δε κάμοι,
 Εἰ κεν δις τριακονί' ἔῃ παρεσχοι,
 Ὡν ἡβαιον ἐπην ἀμειψεί' ἀνθῳ,
 Ὡς ἐν μακροτερον δερῳ δοκησει.

AD LUNAM.

Διζαμαι καλὴν Ἀμαρυλλίδα. μίμνε, σελανὰ,
 Μίμνε δι' ἀργυρεῶν αἰδυφᾶς νεφελῶν.
 Οὐ σε, θεὰ, καλεῶ, φιλοπαννυχῶ ἤυτε λησῆς,
 Ἄνδρος ἐρευνασας ἰχθία χρυσοφορὰ,
 Οὐδ' ὡς νυκτιλοχῶ δορυθάρσῃς υἱὸς Ἐνυβς,
 Δαῖον ἐν λοχμαῖς αἶμα λιλαιομενῶ.
 Κολπον ἐρωτομανῇ τις κεν διεπλήξεν Ἐριννυς;
 Χεῖρ' ἀμειαντὸν ἔχει μείλιχομητὶς Ἐρως.
 Οὐδ' ἐπὶ κλεμμά θω. γλυκὺ μείδισωσ' Ἀμαρυλλας
 Οὐκ ἀέκβσα φίλας ἀμπελάσει * χαρίτας.

AD GLYCEREN.

Ἦνιδ', ὅταν δακρυῶν τεγχεῖς ῥανιδεσσι παρείας,
 Κεῖται ὁμῶς, Γλυκερῇ, παντ' ὀλοφυρομενά.
 Μῆκετ' ἀηδονίευσ ἐλελιζομενῶ δια φυλλῶν
 Εἶαρι ῶν ἱεὶ τὴν πολυθρήνον ὄπα.
 Αἰθερί κυανέων νεφελῶν ἐπικιδνάται ἀχλὺς,
 Συμπαταγεὶ δ' ὁμβρῶν ποικιλοθρῆς κελαδῶ.
 Αἰ κρηναὶ θρηνησι, καὶ εἰδομενον κελαρῶζει
 Ῥωγαδὸς ἐκ πέτρης δακρυοεὶν ῥέεθρον.
 Οἱ κερὸι σχιζοσι καὶ αἰ κεραι ῥοδοπηχεῖς
 Συν δεινῶ μαλακῇ τὴν πλοκαμιδα γοῶ.
 Ἄ Γλυκερῇ γλυκοεσσα, σε πῶς ἡλγυνεν ἀνιή,
 Ἦν εἰ βέβληκεὶ χρυσοβέλεμνῶ Ἐρως.
 Δάκρυα πανδακρυτά, τι πάντα δυνασθε λεαινεῖν,
 Πλὴν κολπον σφέτερη δευομενον ψεκαδί;

* Sappho.

Σταδί κῶντα, φίλα, καὶ θλεφαρῶν ἀμπετασὸν χαρὶν.

AD SPEM*.

Αγανοῦλεφαρε παρθεν', ἥτις ἡμερον γλυκυν τρεφεῖς,
 Ἐν ῥοδοῖσι μαλθακοῖσιν, ἐν δ' ἰοῖς ἀνδοσμοῖς
 Ἐλπις, ἥ φερεῖς ἔρωτας, ἥ φερεῖς εὐθυμῖαν,
 Ἦτις ἀθλοῖσι τερψιν, ἥ κακοῖς δελγηματα.
 Ἐλπις, ἡμερὸς τιθῆναι, δαιδαλευτρία καλῶν,
 Ἦδεως φεναχισασα τῶν ἐρωμένων φρενας,
 Μετρίως γλυκεῖα παρθεν', εἴδε γλυκυπικρῶ ποτε,
 Ἐλθε δευρο μείδιασας', ἐν δ' ὄνειροις μείλιχοις,
 Δός με χαιρεῖν, δός μ' ἔρωταν, δός με δεῖν εὐδαιμονεῖν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio.

HOC, quod sequitur, Εἰδυλλιον, cūm essem olim Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicā: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσίς ἡ Κολυμβήτης.

Εἰδυλλιον.

Λευκιπτή κυανοφρύς ὑπο ῥαδινὴν πλατανίσον
Κλινθή, κείτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοινησίῳ Ἀμυντας,
Συν' τ' ἀγανὴ φιλοτλήῃ καὶ ἡμερτοῖς ὄαροισι.
Χῆ νυμφὴ μαλακὸν τὸν ἔρωτυλὸν ὠδ' ἀγορεύει.
Πρὸς Ὑπερίδῃ, φίλε κέρε, λιγυρῶτος ἡ πλαγιαυλῶ
Ἦδ' ὅτι μοι πνεύσον. τίνα κεν τίνα μῦθον αἰδήσῃ;
Ὡς φάτο μείδιωσ'. ὃ δὲ λείριον τι γελάσσας
Χεῖλεα παρθενικῆς δις καὶ τρίτον ὕγρα φιλήσῃ.
Καὶ τότε Κασαλίας Μῆσαι λιπὸν ἀργυροδίνῃ
Ναμα, λιλαιομέναι νέῃ ἡμεροφώνῃ ἀκρεῖν,
Ὅς τὸδ' ἔω μελισσὴν φιλικὸν μελιγχεῦν μολῶν.

Χρυσίς ἰσπλοκαμῇ λιπαροχρὸς ἤρατο κέρε
Εὐρύαλῃ χαριεντῇ, εἰ ἔδεν, εἰ μὰ σε, Κυπρί,
Λαδῶν καλλιδοναῖ χαροπώτερον εἶδεν ἐφῆβον,
Λαδῶν, ὃς μετοπίσθε κοραῖς ἐχθρὸς ἐγεντό.
Ἀλλήλῃς δὲ φιλήσαν, Ἐρως δ' ὃ χρυσοφαιένος
Πνεύσεν ἔω ἀμφοτέροισι ὁμαλὴν φιλοτῆτι αὐτμην.
Εὐρύαλῃ πλοῖγτό ποθῶ, κέρῃς ῥόδοεσσης

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιωνντε τε μαζω
 Παπλαιων μηλοῖν ἰοικот' ἑρευθομενοῖν.
 Ἦδε κορη τον παιδα περιγληνωμενη ἄβρον
 Ἴσση την πλοκαμιδα φερωνθ' ἀπαλοις ὑακινθοις,
 Ὡμοισιν ἑοτρυδον ἐπιῤῥεισαν ἑραννοῖς,
 Καὶ χεῖλες ἀμαρυγμα, καὶ ἀνθεμοεντας ἐλαθε
 Οἶα γναμπία σελινα περὶ κροταφοῖς χνοαωντας.
 Ἦσο κυλοιδιωσα βελεὶ δεδμημενη αἶνω
 Ἰμερε, ὅς κ' αὐτὸς ὑποδαμναταὶ ἑριανιωνας.
 Οὐδε τοσον Παφιη κερων Κινυραο φιλησε
 Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰδαλιῳ πολυμηλῳ,
 Ὅσπον ἄρ' Εὐρυαλε, Χρυσί, ξανθοτριχῶ ἥρας.
 Οὐδ' Ἰδης ἔτω Ζεὺς τηκετο ἐν κορυφῇσι
 Πτοηθεις χαρισιν Γανυμηδεῶ εὐχαιταο.
 Ἦδω μὲν ἐκ λιβαδῶ πινειν ἡλεκτρινον ὕδωρ,
 Ἦδω δὲ την πίτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἰείσης
 Ἐν ῥοδοῖσι ἀντρε το μεσημβρινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Ἦδω δὲ καὶ φιλεῖν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Ἦδω φαγειν μελικηρον. ἰαινετο δ' ἑ φρενα κερης
 Οὐδ' ἰρης λιβαδῶ πινειν ἡλεκτρινον ὕδωρ,
 Οὐδ' ἄρα την πίτυος λεπτα ψιθυρισμαθ' ἰείσης
 Ἐν ῥοδοῖσι ἀντρε το μεσημβρινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Οὐδ' ἄρα καὶ φιλεῖν την οἶδα την τριχομαλλον,
 Οὐδε φαγειν μελικηρον, ἄφ' ἑ καλε ἥρατ' ἀνηθε.
 Οὐδε οἱ ἡλακατη φρενας εὐαδεν, ἑ καλαθισκος,
 Οὐδ' ἱερὸν κερκίς φιλεριθε δωρον Ἀθηνῆς,
 Ὅσσα τὲ παρθενικαῖς οἰκωφελεεσσι μεμηλεν.
 Τοιγάρ Χρυσοθεμὶς μαλα μιν νεμεσιζετο μητηρ.
 Ἴσον ὅτ' ἑ δυνατο κρεκεμεν. καὶ δημοτὶς Ἰνω,
 Ἦ τ' εὐήλακατῶ Γλυκερῇ, καὶ Λαμπρῇ ἀδελφῇ,
 Αἶν' ἐπιπερτομεσσαι ἐπιλλισαν ἀλλυδὶς ἀλλῃ,
 Ὡς μαλακῇ γλῆνῃ; φευ, το τρυφερον γλυκυμηλον.
 Ὡς λαλεῖ ἡ τλημων; οἶα βλεπεὶ αἰνοθρυπῶ;
 Ναι, ναι, Χρυσιδιον γλυκερον τεκος, οἶδ' ὃ δονεῖ σε.
 Ἦ σ' αἰλυεῖς μεσσην ἀνα νυκτὶ καθευδεμεν οἴην.
 Ὡς ἄρα νεικεισιν ἀμοιβαδὶς. ἡ δὲ σεσηρος
 Καὶ γλυκυ μείδησασα ταδε κλυεν, ἑ δ' ἀλεγιζεν.
 Πολλακι δ' αἰειδουσα πολυῤῥοδον ἀν λειμωνα

Ὅτ' ἔδ' ὀν λιγυρῇ μολπῇ κερτίζεν ἔρωτα.

Καὶ ποτὲ δαιδαλεῇ φωνῇ τοιαυτὰ μελ. ζεν.

ὦ φιλε παι, Πειθας χρυσωπιδ' ἡδὺ μελημα,

Εὐρυαλε, γλαυκῶν Χαριτῶν θαλ', ἡ δὲ Κυθρηῆς

Θεσπεσιον δαιδαλμα μελιφρον', ἡ σε Θάλια

Καὶ νυμφαὶ Παφίαι, καὶ κερταὶ μηλοπαρεῖοι

Ἐν τε ῥοδοῖς θρεψαν, καὶ ἀμαρακῶ, ἐν τε κρινοῖσιν.

Εἶδε κ', ἔμον μελετημα, ποσὶν σε γε κικλησκοίμην,

Καὶ σε κε συμπλεξάμην γαμηλῇ ἐν φιλοτῇ

Ἄδειλ. τι κε ταυτὰ λιλαιεαι; εἰ δέδιδας γε

Μη τοδ' ἐπ' Ζεφυροὶ φορεοῖεν εἰς ἕατα μητρος;

Ἡ μὴ καὶ πτελεαὶ κε τεον λαλεοῖεν ἔρωτα.

Ἄλλα τι κεν δέδιδας; ἕκοντος νομος εἰσθ' ἔμνευαι.

Καὶ τι γ' ἐγὼ κεν ἀνυμφ', ἐρημίας ὡδε λιπομένη;

Χρημ' ἀρα παρθενίας ῥοδὸν ἀχρααντὸν ἐρυσθαι;

Ἄλλ' ἐραμαί. φευγεὶ δ' ὄναρ ὡς μαλακαίποδ' ἡβῆς

Αἰγλῇ λειριεσσα, καὶ ἔρπει γῆρας ἀμορφον,

Γῆρας εὐπλεκτὸς ἑοτρὺν λευκαῖνον ἐφείρας.

Δει μ' ἀρα θυμὸν ἐρῶσιν ἰαινέσθαι μαλακοῖσι.

Δευρ' ἔμνην, ἔμνευαι. συδ', Ἄρτεμι, μὴ νεμεσσα μοι,

Καὶ συ, θεα, φιλόπαις. σε δε βεκολῶ Εὐδύμῳ

Λατμῶ ἐνὶ χλοερῆς ἐρησσησι λεγέσι καθευδεῖν.

Ἄλλα δος, ὦ Λητῆς θυγατερ, δος μ' ἡ γαμειέσθαι

Ἡ θανεῖν. Κῆρες δε κ' ἔμον τεμνοῖεν ἀτρακταν,

Πρὶν σεο, παρθενῇ, νομὸν ἀγνοτατὸν παραβαίνειν

Νοσφι γαμῶ. ναι, τῶτο, θεα, τελεσάμην νοῆμα.

Ἡ, καὶ πορφυρεσσα κίεν χλωρῆς δια λοχμῆς,

Βῆ δε μελαμψιδ' ἐπ' ἡῖονος Λαδων'.

Ἡ μὴν κείνον ἐμελλε παρηῖσιν ἐκ ἀδιανταῖς

Ἀφρεῖν τὸν ποταμὸν, καὶ μὴ φρενα δῆρον ἰαίνειν.

Εὐρυαλ' γὰρ ἐκεῖ διανηχέτο ναματι δεινῷ

Καλὸς, ἱερθ' ὄρων, καὶ ἐν ὕδασι λῦμνος ἀθρεν.

Ἡ δε κορὴ παπταίνει δια πλατάνων βαθυφυλλῶν

Αἰδομένη γλῆνῃσι ῥοδοχρῶα κολπῶν ἐρηβῶ.

Ἰμερτῶ δε ποδῶ κατατῆκετο, ἡὔτε λευκῇ

Ἡελίοιο χιῶν κατάλειβεταὶ ἀκτίνεσσιν.

ὦ ὀλιγοχρονίον τερψίς. σοὶ δ' αἰὲν ἀνίη

Πικρὴ παρμεμβλωκε καὶ ἀργαλεὰ μελεδωνή.
 Οἶδμασι γὰρ μεγάλα πολυγναμπτοῖσιν ἔρειφθη
 Αἰφνιδίον, ποταμῷ δ' ἰοειδεῖ μῆνατο λαιλαψ.
 Εὐρυαλεὶ τριφιλήτε, σὺ δ' ἐν δινήσι κεκμηκώς
 Αἰνοπαθὲς μαλεραῖς εἰλίσσεται, ἔδε σ' ἀρηγόν
 Νυμφαὶ ἀκηλητοὶ λιμνητίδες, ἀλλὰ γὰρ, αἰ αἰ,
 Ἐς εὐθὺν ἤριπες ὕγρον ἀναβλυζὼν μέλαν ὕδωρ.

Παχυνθὴ δὲ κορὴ πικρὴ βεβλημένη αἴτη
 Ὡς ἰδε τεθνεώτα νεον, γοερῷ δ' ὀλολυγμῷ
 Ὡς ἴμε δειλαιήν, σοναχίζ', ἀπο δὲ βλεφαροῖν
 Δακρυὰ μυρομένοιν θερμὰ βλύε πομπολυγές ὥς,
 Τίλλε δὲ τὼς πλοκαμῆς. ὀλοφύρετο δ' ἥϊ' αἰδῶν
 Χλωρῆς θυγατρὸς Πανδίου, ἥ διαφυλλών
 Παιδ' Ἴτυν, αἶεν Ἴτυν, γλυκεροῖς μινυρισμασι κλαίει.
 Ἄλλετο δ' ἐς ποταμόν. τοδ' ὕδωρ ὅσσ' ἀμφικαλύψεν.
 Ἀλλ' ἰὲρ βελήρι περιφρον, Ἀμφιτριτῆς
 Ἀντι κορῆς θνήτῃς νυμφῇ Νηρηΐς ἐγεντο,
 Ἐν τε εὐθὺ ποταμοῖο συνηντέτο τῷ χαριεντι
 Εὐρυαλῷ, θεῷ ὄντι ἀγῆρεϊ, καὶ μιν ἔρανην
 Δωτῷ, καὶ Μελιτῇ ῥοδοχρῶς, καὶ Μῆλιν ἀγαυήν
 Καὶ Γλαυκῇ χαριτοβλεφάρῃ, χαροπῇ τε Γαλήνῃ
 Καὶ μαλακῇ Γαλατείᾳ, καὶ Εὐνικῇ βαθυκολπῃ
 Θρεψάν ἐπ' ἀργυρεῷ κλισμῷ ῥόδοις ἐν αἰώτοις,
 Χεῖλεσι νεκταρέας ῥαθαμιγλάς ἐπιστάσασαι.
 Ἐνθα γὰρ Χρῦσις κεχαρμένη Εὐρυαλοῖο
 Μιτρήν λυσατο πρῶτα, λέχει χρύσης Ἀφροδίτης
 Γαμβρόν προσπτύξασα, καὶ ἄβροις χεῖλεσι χεῖλη
 Θλίψε, περιπλεκτοῖσιν ἀγαλλομένη μελεεσσίν.
 Ὡς φατο Κασαλίδων νυμφῶν γλυκὺς ὄρνις Ἀμυντὰς,
 Ἡδὴ συμπλέξας ῥαδινὴν ἐνὶ πηχεῖ κερὴν,
 Ἀμβροσίαν φιλοτῆτα πνεῶν ψιθυρισμασι λεπτοῖς.
 Λυσίμελες δὲ κατὰ βλεφαρῶν ὅτε κῶμα καταρῖει,
 Ἀμφῷ ἐπ' ἀλλήλων κολποῖς κνωσσοντες ἔρασαι
 Ἀμπαυεσι μέλη Κυπριδῃ κεκμηκοτά δωροῖς.

CAPUT IV.

De Comædiæ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem superessent *Menandri* comædiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant Athenæ ipsæ magis Atticæ: ut de illo dici possint, quos de Lesbiâ poetriâ citat Addisonus noster, è Phædri fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cùm sint reliquiæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comædiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad Menandri verecundio rem suavitatem accessisse non puto. Equidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex Adelphis Terentii, qui maximè Menandrum imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivâ vitæ humanæ descriptione, è Shakespearo sumptâ, qui nonnullis in locis Aristophani similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. ΣυρϞ.

Δημ. Φευ τῆμον ἀθλιον καρ, ὡς ἔχοντο· αἰν
Ἐμε προσαρκειν μηδεν. εἰ γαρ οἶδα πε

- Ἄδελφος ἐστίν, εἴδε πως τεκῶ ποιεῖ
 Καπεῖται τῶν, ὧν ἀντεκυσ', ὁδοιπόρων
 Οὐκ ἄγροθ' εἰκαὶ τῶτον εἰρῆκως κῦρει.
 Μὴ ἔταυτ' ἀρεσκῇ. μὴ γὰρ ἄλλα κακῶς ἔχω.
- Κτη. Παι, ἡμι, παι. Σ. τι φης. Κτ. τι δαι ζητεῖ γερῶν;
 Συρ. Καὶ καρτα σε γε. Κτ. τί δαι; βαβαιαξ. Σ. αὐ, σιγα.
- Δημ. Πῶς ἂν τοδ' εἴη; δηλόνοτι καὶ κακῶ
 Φυσὶν σχεδὸν πεφῆκα καὶ κακῶμενῶ.
- Ἔμε παν ταρατῖ, πάντα διαλύμαινεταί,
 Ἐγῶδα πάντα, παν μόνῶ φερῶ βαρῶ.
- Συρ. Οὐχ οἷος εἰμι τὸν γεροντα μὴ γέλαν,
 Ὅς γ' εἴδεν εἰδὼς πανθ' ἐφθσιν εἰδέναι.
- Δημ. Ζητῶν ἀδελφόν αὐτῶ ὥδ' ἐληλυθα.
- Κτη. Παι, παι. Σ. σιγα. μελλῶ ῥ' ἐγωγε πανθ' ὄραν.
- Δημ. Κοψῶ θυραν. ἰατῖαται δαλῶ παρᾶ.
- Συρ. Καὶ μὴν μα τὴν Δημήτρα, καὶν ἔτως ἔχοι
 Οὐδεὶς τάλαιπῶροίτ' ἂν, ὡς ἐγωγε περ.
 Δαλῶ περ ὧν μεμψιν δικαίαν μεμφομαι.
- Δημ. Ποσ' ἀτῖα; ληρεὶ καρτα ληρον ἔτοσι,
 Ἀτῖ εἰπες; ὦ γαθ'; ἀρ' ἀδελφος ἐνδον; Σ. ᾶ.
 Μὴ σκῶπτε μ'. ὦ γαθ'; ἀτῖαται. Δ. κακῶς γ' ἔχεις;
- Συρ. Πονηρῶ ὄγε καὶ παμπόνηρῶ ὧν βροτων
 Ὡς τεδε τάνδρῶ, εἴτα παρθενε τινος
 Ἐχει παταξας πυξ δυσωνυμόν καρᾶ.
- Δημ. Πυξ; παρθενε; παταξεν; ἔ μαινοιο γέ;
- Συρ. Οὐκ ἂν ἔλεποιης ὡς παναργος ἔτοσι
 Σος παις γε μὲ ἔξεκοψε τῷ γναθῷ δυῶ;
- Δημ. Τί γαρ; Σ. ὡς ἐμνεγε ταυτὰ δραν πεισαντος. Δ. ἔ
 Σὺ γ' ἀρτι ναιεν αὐτον εἰπας ἄγροθι;
- Συρ. Ναι, δεσπῶτ', ἄλλα θατῖον αὐτον ἐβλεπόν
 Τον ἀγριοποιον κόμπορακεχορρήμονα.
- Δημ. Εὐ, γενναδας. Σ. πως; Δ. πως γὰρ ἔχι γενναδας,
 Φυσὶν κατεϊκασθεις γε καὶ βιον πατρι;
- Συρ. Ἀλλ' ἂν σιγᾶν μαθοί, σαφ' οἶδ'. Δ. εὐ, παιδιον.
- Συρ. Γελοιον. ὅς δαλῶ λαρυγ' ἂν ἔκτομοι
 Μολις ἀντιλεγειν οἷς τε, μων ἔτος καλός;
- Δημ. Καὶ φερτατος γαρ. ἀρ' ἀδελφος οἰκοθι;
- Συρ. Ἐγῶδα. κακ ἂν πῶς τοπῶς κῦρει φρασῶ.

- Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, καθεργε; Σ. φημ' ἔγω.
 Δημ. Και μην παταξαιμ' ἀν' γναθον σε τημερον.
 Συρ. Ἐῖῖῖῖ. τοπον φρασω, κα' τένομα.
 Οὐκ οἶδα γαρ και πως; Δ. τοπον ῥ' εὐδως λεγε.
 Συρ. Ἀρ' οἶσθα δηπε πανδοκευτριαν κατω;
 Δημ. Πως ε' γάρ; Σ. ὡς ἀν' τηνδε παραβαιης ὁδον,
 Καταντες, εἰσφρων ἀν' ἀντικρυς τυχοῖς,
 Κάκει σε. Δ. ποι δητ' ἀν' τραπομι μ'; Σ. ὡς ἀνω
 Σχεδον προσηλθες ῥιπτε και συ ταυτον. ἔς
 Την δεξίαν βλεποῖς ἀν' αἰσος τε θρων.
 Κάκει σενωπὸς ἔς' ἀπ' ὀμματων προσω.
 Δημ. Οὐκ οἶδα. Σ. μυρρίνωνα πανυ παρ' εὐσκιον.
 Δημ. Ἀνοδ' γαρ. εἰτα πως περαιωδησομαι;
 Συρ. Ναι, ναι. τις ἀν' μωρον μ' ἀν' ἐκ εἵποι κλυων.
 Αὐδῖς ἀπαξαπάντα σοι μελλω φρασειν.
 Βαδισεα γ' ἔς πανδοκευτριαν παλιν.
 Ἀρ' οἶσθα τάνδρος Εὐκράτε γε; Δ. πως γαρ ε';
 Συρ. Τετον ῥα παραβας εἰς ἀριστεραν ἰτω
 Κατωθεν. ἀλλα μην ὅταν λυκοκτονε
 Θεε παρηλθες, αὐδῖς εἰς την δεξίαν.
 Πρην πυλην δ' ἤκειν παρα κρηνην πανυ,
 Βλεψεις μεν ἀρτοπωλιον, τα δ' ἀντικρυς
 Τε τεκτονός, κάκει κασιγνητος πονει.
 Δημ. Τη γε δρα ποθ'; Σ. ἀτῖα νιν κλιντηρία
 Ποειν κελευει, συμμετρα γεν ὡς πινειν.
 Δημ. Πινειν ταχ' ὑμας; Σ. ἀρα μη ε' καλως ἔχει;
 Δημ. Πausai λεγων χρη. θάτλον ἐν βαδισεα.
 Συρ. Γελοιον. ἀπολοιμην ἀν' εἰ μη ὅως δικην.
 Ἐγω τι ποιησω; τε γαρ εἰκοτος περα
 Ἀπεσιν Αἰσχιν' το δειπνον τετοῖ
 Ἡμελλε καιειν. χῆ' τραπεζ' ἔσηρετο.
 Ὁ Κτησιφων δ' ὅλως ἔφρωι μαινεται.
 Ἀλλ' ἐνδον εἰμ' ἀπαντα συλληβδην καλα
 Περικυλισων μοι δαφιλως. κ' οἶνον ῥοφω
 Ἡμαρ πασελξω τογε γλυκυτατον ἡρεμα.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEÏ.

Καθαπερ βίος πασιν δὴπε τοῖς ἀνθρώποις διακείται,
 Πας σκηνοβατεῖ καὶ κωμῶδει πᾶς τις κωμῶδιαν ἀνήρ.
 Ἄλλα γὰρ ὡς τὸ θεατρὸν παρὰβαν πρῶτον τὸ βρεφὸς προλογίζει,
 Καὶ παππαζόν, καὶ τραυλίζον, κ' αἰεὶ χαμαδὶς πτερυγίζον.
 Κατὰ χελωνῆς βηματὶ παιδίον ὡς φροντιστήριον ἔρπει,
 Στωμυλλομενον καὶ βιβλοφορὸν, κ' ἤψω σιλῶν ἐρευθεῖ.
 Ἄλλα κινυρομεν^Θ τοτ' ἐρασῆς, κ' οἴκῃ θριγκοῖσιν ἐρεῖσθεις,
 Νυκτῶρ ἄδει πᾶρακλαυσίθυρον πρ^Θ ἐπισκυνιον γε κοριστικῆς,
 Κ' αὐτὴν ἱματίων θωπευεῖ δαπαναῖσιν ποικιλομορφῶν,
 Μηπωγ' ὀμβρῶν, μητ' ἂν χιον^Θ, μητ' ἂν νυκτ^Θ μελετῶν.
 Δασυπωγῶν μὲν ἐπειτα λοχαγ^Θ μέγα τι στρατίον τ' ἐπιόρκει,
 Καὶ δοξολογεῖ πολλὰ μὲν ἐν γῇ πολλὰ δ' ἐφ' ὕγρα πιτυλευσας,
 Αἰεὶ δυσκολ^Θ, αἰὲν ἀγροικ^Θ, κ' αἰεὶ τὰ σπλαγχν' ἀγανακτῶν,
 Καίει ζήτων ἐπὶ τῷ ξίφε^Θ φήμης κλέος εἰκελονεῖρον.
 Ποτνίῳ δ' ἄρα πωγῶνι δικαστῆς γαστρῶδης καὶ παχυκνήμους,
 Καὶ μυτίωτων ἐμπλησάμενος, τῶν τ' ὀψῶν, τῶν τε λαγῶν,
 Ἐπὶ τοῖς ἄλλοις σεμνοπροσωπεῖ καὶ τῇ γλωττῇ πολεμίζει.
 Ὑποκῶφον δὴ καὶ σφηκῶδες, λημῶν τε γεροντίον ἔρπει,
 Καὶ ποτπυζει κ', εἶδε προ πολλὰ κεκραξιδαμαν, πανυ γρυζει.
 Δραμα παλιμπᾶις πρεσβύς κλείει σεμνον τοδε καὶ τερατώδες
 Χωρὶς ἐλεφάρων, χωρὶς ὀδόντων, χωρὶς δὴπε βιοτείας.

Anno Ætat. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subjungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magister fuit: in horum secundo *Sapphûs in Venerem* notissimum carmen sum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam exposui: id verò, quod *ad Lælium* inscribitur, missum est, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus fororibus latrunculos luforios ex ebore atque ebeno tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
Mater, cæruleis edita fluctibus,
Quæ grati fruticeta accolis Idali,
Herbosamque Amathunta, & viridem Cnidon,
Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
Quæ nunc, Tænariâ immitior æsculo,
Mœrentis Licinî sollicitum melos
Ridet. Non liquidæ carmine tibiæ,
Non illam Æoliis illacrymabilem
Plectris dimoveat, lenis ut arduam
Cervicem tepidum flectat ad osculum.
Quantum est & vacuis neclat in osculis!
Quòd si carminibus mitior applicet
Aures illa meis, si (rigidum gelu
Te solvente) pari me tepeat face,
Te propter liquidum fonticuli vitrum,
Ponam conspicio marmore lucidam,
Te cantans Paphiam, teque Amethusiam
Pellam gramineum ter pede cespitem,
Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
Cingam, tunc hilares eliciam modos:
At nunc me juvenum prætereuntium,
Me ridet comitum cœtus amabilis;
Et ludens puerorum in plateis cohors
Ostendit digitis me, quia langueo
Demissis oculis, me, quia somnia
Abrupta haud facili virgine faucium
Monstrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
 Seu Joci mater, tenerique Amoris,
 Seu Paphi regina potens, Cyprique
     Lætior audis,
 Linque jucundam Cnidon, & coruscum
 Dirigens currum, levis huc vocanti,
 Huc veni, & tecum properet soluto
     Crine Thalia.

Jam venis! nubes placidi ferenas
 Passeres findunt, super albicantes
 Dum volant sylvas, celeresque versant
     Leniter alas.

Rursus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
 Dulcè subridens facie, loquelam
 Melle conditam liquido, jacentis
     Fundis in aurem.

“Qua tēpes, inquis, Licini, puellâ,
 “Lucidis venanti oculis amantes?
 “Cur doces mœstas resonare lucum,
     “Care, querelas?

“Dona si ridet tua, dona mittet;
 “Sive te molli roseos per hortos
 “Hinnulo vitat levior, sequetur
     “Ipse fugacem.”

Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
 Pectus ingratae rigidum Cerinnæ
 Lenias. Et te, Venus alma, amore
     Torfit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata fororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
    Fluctus, vel celer undâ
        Ganges auriferâ lavit,
Læli, si mea sit dives opum domus.
Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
    Servo carmina blandis
        Nympharum auribus insolens,
Quarum tu potior pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiozem amat
    Musa, utcunque puellæ
        Pulfas Æoliæ fides.
Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditator, quæ bicoloribus
    Armis conspiciendæ
        Bella innoxia destinant,
Qualis propter aquas aut Lacedæmoni
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
    Cornicum manus albis
        Nigrans certat oloribus.
Cur non sub viridi ludimus ilicis
Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
    Ridens Lydia pulchris,
        Et saltare decens Chloë:
Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me testudineis aut Venerem modis
    Dicente, aut juvenilis
        Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Coeli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ tecta peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per fylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, femel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deferuit furor,
Et telum facili decidit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inscribitur *ad lavacra Palladis*, versibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poetæ de comâ Berenices *τοῖς μαχαιῶν* verterat. Nos autem, anno ætatis decimosextimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saltuum viridantium
Filiæ, genus Inachi,
Virginum chorus adsit huc,
Huc adsit, tenerum albula
Cespitem pede pellens.

Audion' ? an amabili
Dulcè ludor imagine ?
Audio, nemus avium
Funditùs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turba, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen !

Non Minerva priùs lavit
Quàm suâ roseâ manu
Mollicella latufcula
(Perfundens gelidâ jubas)
Despumârit equarum;

Et perterferit aurea
Colla, myrteolum gerens
Gausape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, sub armos.

Huc adeste, puellulæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (melos
Dulce tibia fœcinit)
Haud amaracinum adfit:

Odit Pallas amaracum;
Haud adfit speculi nitor,
Pallas haud speculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Finxit inspiciens comas;
Nec decora politulum
Consultuit orichalcum.

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Transmovit Cythereia,
Ad glabrum speculi vitrum
Usquequaque renidens,

Pallas haud ita : scilicet
 (Quales per cava Tænari
 Gemellæ juga stellulæ)
 Gramina, & pede pervolat
 Intactas levi aristas.

Quin abhinc aditum refert,
 Dum, velut sylvæ comæ,
 Crinis luxurians fluit
 Hic & hic bene-olentibus
 Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
 Ora floridula & genas
 Haud minùs rubet, ac rosæ
 Vel flos purpureæ teres,
 Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea casta, sis;
 Audin' audin' ut integræ
 Succinant tibi virgines,
 Ne lavatum aliorsúm eas?
 Prodeas, dea casta.

Prodeas, dea casta, sis;
 Pedes, innuba, transfer huc:
 Huc veni: huc refer ægida;
 Et ferrugineam arduæ
 Cassidis quate cristam.

At cave, upilio, bibas
 Has aquas hodiè; cave,
 Vacca, tute fitim leves:
 Urnulam fer, aquarie,
 Fontes ad Phryfadeæ.

Nempe defilit è jugis
Muscosis hodiè Inachus;
Flosculos, viden', irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Pastor, tu quoque nudulam
Decernas cave Pallada:
Ecquisnam, (miser ah miser!)
Te cernet, dea, nudam?

Pandite ostia, januæ:
Interim organicis modis
Suave nescio quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite ostia, valvæ.

Olim nympa, puellulæ,
Castæ perplacuit deæ;
Mater Tiresiæ, integræ
Mentis, & viridissimo
Ufa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec sol vesperi amœnior
Caræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
 Suræ tegmina cerææ
 Tollens, lavit in undulis,
 Frigerans ubi temperat
 Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
 Pestilentia retulit
 Æstas pulverulentior;
 Et silentium amabile
 Montis densa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
 Multo cum cane, non sine
 Centeno hæduleo, genas
 Vix lanugine vestiens
 Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
 Ac tostus site guttura,
 Ad sacrum laticis caput
 Proh pudor! tulit haud bonum
 Haud bonâ alite gressum,

At pudoricolor dea
 " Ecqua te mala mens, ait,
 " O miselle puer, rapit?"
 Dixit; ille adeò tremens
 Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
 Genua succidere: artubus
 Sensim obrepere flammula:
 Et tractim auriculæ sono
 Tintinare suopte.

Tum puella, " Quid inquit,
" Quid facis, dea, quid geris?
" (Me fugit ratio mea)
" Ecquid commerui? mihi
" Filium malè perdis.

" O fontes, nemora, & lacûs
" Puri, O mons Heliconeus
" Non amabilis amplius.
" Occidunt puer, ah puer,
" Candidi tibi soles.

" Ah femel, femel occidit
" Lux tibi: & cadis immerens,
" Immerens cadis, ultimi
" Flosculus velut hortuli
" Supernatus aratro."

Talis per falicis comas
Infolabiliter melos
Integrans lacrymabile,
Absumptos Ityli dies
Daulias gemit ales.

At subrisit amœniter
Compellans dea virginem,
Flère define; quid gemis?
Tandem mollicularum, age,
Siste lacrymularum.

Define; ecquod enim feras
Commodi haud bene noscitas;
Quid fles, nympba? licet tibi
Dulci amaritie tuos
Temperare dolores.

Filio fed enim dabo
Longum aruspicium tuo,
Unde quem sibi, quem tibi
Sortem dii dederint sciat
Augurariet audens.

Hoc ut dixerat, annuit;
Approbantior annuit
Alma progenies Jovis.
Jam redis, dea, jam redis:
Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ;
Serta spargite, virgines:
Proin tu casta domos, dea,
Argoas ope fospitans
Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS

EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingeni
 Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
 Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
 At, O Dearum dulcium dulcissima,
 Seu *Suada* mavis five *Pitho* dicier,
 A te receptus in tuâ vivam fide :
 Mihi fit, oro, non inutilis toga,
 Nec indiferta lingua, nec turpis manus !

END OF THE FOURTH VOLUME.

THE
LIBRARY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND
ANATOMY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND
ANATOMY
OF THE
MUSEUM OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND
ANATOMY

